

Laadittu	18.11.2022	Kainulainen Anna-Liisa ja Mäklin Jaana
Päivitetty	16.12.2025	Kainulainen Anna-Liisa ja Käyhkö Kaisa-Mari

Sosiaali- ja terveystalveluiden myöntämisen perusteet

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Sisällys

Johdanto	3
Muutoshistoria	4
1. Aikuisten mielenterveys- ja riippuvuuksien hoidon kuntouttavien asumispalveluiden myöntämisen perusteet	6
2. Sosiaalihuoltolain mukaisten tukipalveluiden ja kotihoidon myöntämisen perusteet	7
3. Yhteisölliseen asumiseen ohjaamisen perusteet	12
4. Ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen myöntämisen perusteet	13
5. Lapsiperheiden ammatillisen kotipalvelun myöntämisen perusteet	15
6. Sosiaalihuoltolain mukaisen liikkumisen tuen palvelun myöntämisen perusteet ja soveltamisohjeet	17
7. Sosiaalisen luoton myöntämisen perusteet	22
8. Omaishoidon tuen myöntämisen perusteet	26
9. Vammaispalvelujen myöntämisen perusteet	35
10. Tukipalveluna myönnettävän ammatillisen tukihenkilöpalvelun myöntämisperusteet aikuisten sosiaalityössä	65
11. Sosiaalihuoltolain mukaisen osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävän tai tukevan sosiaalipalvelun, tukihenkilötoiminnan myöntämisen perusteet sekä maksettava palkkio lapsiperheiden- ja vammaisten sosiaalityössä	66

Laadittu	18.11.2022	Kainulainen Anna-Liisa ja Mäklin Jaana
Päivitetty	16.12.2025	Kainulainen Anna-Liisa ja Käyhkö Kaisa-Mari

Johdanto

Kainuun hyvinvointialueen toiminta käynnistyi 1.1.2023. Tähän asiakirjaan on koottu Kainuun hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen palvelujen myöntämisen perusteet.

Toiminnan käynnistymisen myötä on asiakkaille myönnettävien eri palvelujen myöntämisen perusteet yhdenmukaistettu. Palvelujen myöntämisen perusteiden määrittelyssä on noudatettu kunkin palvelun lainsäädännön velvoitteita.

Palvelujen myöntämisen perusteet on yhdenmukaistettu palveluittain siten, että ne kohtelevat Kainuun hyvinvointialueen asiakkaita yhdenmukaisesti ja asiakkaiden tarpeenmukaiset palvelut järjestetään yhteneviin perusteisiin pohjautuen. Palvelua koskevat asiakasmaksut määräytyvät Kainuun hyvinvointialueen asiakasmaksujen mukaisesti.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Muutoshistoria

Pvm	Sivu	Muutos, päivitetty asiakirjan kohta
30.11.2022	26–28	Päivitetty omaishoidon tukena maksettavat hoitopalkkiot vuodelle 2023 indeksitarkistuksen johdosta ja lisätty sijaisomaishoitajan palkkio vuodelle 2023
20.11.2023	41–42	Lisätty aluehallituksen 13.2.2023 § 59 hyväksymät tukihenkilöpalvelun myöntämisperusteet aikuisten ja vammaisten sosiaalityössä
11.12.2023	13–14 17–20 6–10 21–28	Asiakirja päivitetty aluehallituksessa 11.12.2023 § 263 Lapsiperheiden ammatillisen kotipalvelun myöntämisen perusteet Sosiaalisen luoton myöntämisen perusteet Sosiaalihuoltolain mukaisten tukipalveluiden ja kotihoidon myöntämisen perusteet Omaishoidon tuen myöntämisen perusteet
19. ja 21.12.2023	26–28, 42	Päivitetty omaishoidon tuen maksuluokat vuodelle 2024 indeksikorotusten mukaisesti ja päivitetty vuosiluku tukihenkilötoimintaan
29.1.2024	25	Lisätty sijaisomaishoitajan palkkio v. 2024
18.12.2024	26–28, 28 42	Päivitetty omaishoidon tuen maksuluokat vuodelle 2025 indeksikorotusten mukaisesti ja sijaisomaishoitajan palkkio. Ennaltaehkäisevän omaishoidon tuen maksuluokan poistaminen yli 65-vuotiaiden omaishoidosta 1.1.2025 lähtien/ Kainuun hyvinvointialueen aluehallitus 9.12.2024 § 310 Päivitetty vuosiluku tukihenkilötoimintaan
19.12.2024	34	Päivitetty vammaispalvelulain liikkumisen tuen järjestämistapa 1.1.2025 alkaen /Kainuun hyvinvointialueen aluehallitus 9.12.2024 § 311
31.3.2025	11–12	Asiakirja päivitetty aluehallituksessa 31.3.2025 § 84 Ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon myöntämisen perusteet (ympäri- ja vuorokautiseen palveluasumiseen tehty tekstitarkennuksia ja poistettu sosiaalihuoltolain mukainen pitkäaikainen laitoshoido)
31.3.2025	30–54	Asiakirja päivitetty aluehallituksessa 31.3.2025 § 84 Päivitetty kokonaan vammaispalvelujen myöntämisen perusteet uuden vammaispalvelulain mukaiseksi.
31.3.2025	21–29	Asiakirja päivitetty aluehallituksessa 31.3.2025 § 84 Tarkennettu omaishoidon tuen myöntämisen perusteita
31.3.2025	17–20	Asiakirja päivitetty aluehallituksessa 31.3.2025 § 84 Sosiaalisen luoton myöntämisen perusteet maksuvara korotettu ja muutamia sanamuotoja teksteissä muokattu.
31.3.2025	55	Asiakirja päivitetty aluehallituksessa 31.3.2025 § 84 Ammatillisen tukihenkilöpalvelun myöntämisperusteet aikuisten sosiaalityössä otsikko muutettu tukipalveluna myönnettävän ammatillisen tukihenkilöpalvelun myöntämisperusteet aikuisten sosiaalityössä ja tekstiä muutettu vastaamaan sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaiseksi tukipalveluksi. Aiemmin myönnetty 28 §:n mukaisena tukisuhdetoimintana, joka ei ole työikäisten palvelut palvelutehtävän alta myönnettävää sosiaalipalvelua.
31.3.2025	56–57	Asiakirja päivitetty aluehallituksessa 31.3.2025 § 84 Tukihenkilötoiminnan myöntämisperusteet ja maksettava tukihenkilöpalkkio vammaisten sosiaalityössä otsikko muutettu sosiaalihuoltolain mukaisen osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävän tai tukevan tukipalvelun, tukihenkilötoiminnan myöntämisen perusteet sekä maksettava palkkio lapsiperheiden- ja vammaisten sosiaalityössä. Palvelu muokattu vastaamaan sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaiseksi tukipalveluksi, jolla tuetaan lasten osallisuutta ja hyvinvointia edistävänä tai tukevana tukipalveluna, ei ammatillista tukihenkilötoimintaa.
16.12.2025	17–21	Asiakirja päivitetty aluehallituksessa 16.12.2025 § Päivitetty kokonaan sosiaalihuoltolain mukaisen liikkumisen tuen myöntämisperusteet ja soveltamisohjeet on lisätty uutena asiana. Laadittu

Laadittu

18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty

16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

		Pohjois-Suomen yhteistyöalueiden kanssa yhteneviksi (kuljetusten tilaus- ja välitystoiminnan siirryttyä Tervia Logistiikka Oy:lle).
16.12.2025	12	16.12.2025 § Asiakirjaan lisätty yhteisölliseen asumiseen ohjaamiseen perusteet.
16.12.2025	13–14	16.12.2025 § Ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen myöntämisen perusteet, lisätty monialaisen työryhmän rooli.
16.12.2025	7–11	16.12.2025 § Sosiaalihuoltolain mukaisten tukipalveluiden ja kotihoidon myöntämisen perusteet, RAI-mittariarvon nimi IHIER on muuttunut IADLCH. Korostettu määräaikaisen arviointijakson kuntouttavaa otetta sekä etäteknologian ensisijaisuutta.
16.12.2025	26–34	16.12.2025 § Päivitetty omaishoidon tuen maksuluokat vuodelle 2026 indeksikorotusten mukaisesti. RAI-arvon nimi on muuttunut, mittarin nimi IHIER on muuttunut IADLCH.
16.12.2025	54–63	16.12.2025 § Päivitetty kokonaan vammaispalvelulain mukainen liikkumisen tuen myöntämisenperusteet. Laadittu Pohjois-Suomen yhteistyöalueiden kanssa yhteneviksi (kuljetusten tilaus- ja välitystoiminnan siirryttyä Tervia Logistiikka Oy:lle).

1. Aikuisten mielenterveys- ja riippuvuuksien hoidon kuntouttavien asumispalveluiden myöntämisen perusteet

Aikuisten mielenterveyspalveluiden ja riippuvuuksienhoidon alueella asiakkaan/potilaan hoidon/kuntoutuksen tarve määritellään hoitokokouksissa ja tapauskohtaisessa moniammatillisessa työryhmässä yhdessä asiakkaan/potilaan ja hänen läheistensä kanssa yksilöllisesti, monipuolisesti ja laaja-alaisesti. Apuna voidaan käyttää toimintakyvyn arviointi esim. RAI. Tehdään hoito-/kuntoutussuunnitelma.

Palvelut/hoito pyritään järjestämään mahdollisimman pitkälle asiakkaan/kuntoutujaan omaan kotiin. Sellaisessa tilanteessa, jolloin kotona oleminen ei onnistu olemassa olevien avohoitomahdollisuuksienkaan avulla, mietitään yhdessä (tapauskohtainen työryhmä ja potilas läheisineen) mahdollista asumispalvelun tarvetta. Tutustutaan asiakkaan historiaan, tarvittaessa ollaan yhteydessä omahoitajaan, arvioidaan asiakkaan/potilaan tilannetta ja mietitään yksilöllisesti millainen asumispalvelupaikka olisi kullekin paras mahdollinen. Ryhmä tekee päätöksen asumispalvelupaikasta.

Asiakkaan vointia ja hoidon/kuntoutuksen tarvetta arvioidaan vähintään vuosittain tai tarpeen mukaan tilanteen muuttuessa ja tehdään uusi hoito-/kuntoutussuunnitelma. Arvioinneissa siirto kevyempiin palveluihin on aina pidettävä tavoiteltavana vaihtoehtona.

Palvelun myöntämisen perusteet

- avohoito ja kotiin vietävät tukipalvelut riittämättömät
- kotona pärjääminen ei onnistu, henkilö ei kykene em. palveluiden tuellakaan huolehtimaan ravitsemuksestaan, lääkeshoidostaan ja/tai turvallisuudestaan
- sairaalahoidon tarvetta ei ole
- esim. pelkotilat tai jatkuva suicidin uhka
- päihdeongelmaisten kanssa haasteet, että tulee ongelmia ympäristön kanssa, esim. väkivallan uhka
- jako kuntouttavaan tuettuun asumiseen, kuntouttavaan palveluasumiseen ja kuntouttavaan tehostettuun palveluasumiseen (ympäri vuorokautinen), tarveperusteinen selviääkö yön ajan ilman henkilökunnan tukea
- pyritään aina tarpeenmukaisesti mahdollisimman kevyen tuen piiriin.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

2. Sosiaalihuoltolain mukaisten tukipalveluiden ja kotihoidon myöntämisen perusteet

Yleistä kotona asumista tukevista palveluista

Kotona asumisen tukemiseksi henkilö voi saada palveluperusteet täyttäessään sosiaalihuoltolain mukaisia tukipalveluja ja/tai kotihoitoa.

Tukipalveluilla ([790/2022,19 §](#)) tarkoitetaan palveluja, joilla luodaan ja ylläpidetään henkilön kodissa sellaisia olosuhteita, että hän voi suoriutua jokapäiväiseen elämään kuuluvista toiminnoista mahdollisimman itsenäisesti sekä palveluja, joiden avulla henkilö voi saada hyvinvointia tuottavaa sisältöä elämäänsä.

Tukipalveluina järjestetään henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan: ateriapalvelua, vaatehuoltopalvelua, siivouspalvelua, asiointipalvelua, osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävää tai tukevaa palvelua. Tukipalveluja järjestetään henkilölle, joka tarvitsee niitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi. Lisäksi tukipalveluja järjestetään henkilölle, joka tarvitsee niitä erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella.

Kotihoidolla ([790/2022,19 a §](#)) tarkoitetaan palvelua, jolla huolehditaan, että henkilö suoriutuu jokapäiväiseen elämään kuuluvista toiminnoista kodissaan ja asuinympäristössään.

Kotihoitoon kuuluu asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukainen

1. hoito ja huolenpito,
2. toimintakykyä ja vuorovaikutusta edistävä ja ylläpitävä toiminta,
3. muu kuin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu henkilön suoriutumista tukeva toiminta,
4. [terveydenhuoltolain 1326,2010, 25 §:ssä](#) tarkoitettu kotisairaanhoido.

Kotihoitoa järjestetään henkilön tarpeen mukaan vuorokaudenajasta riippumatta niin kauan kuin se on inhimillistä, turvallista ja asiakkaan kokonaistilanne huomioiden tarkoituksenmukaista.

Ennakoivalla työllä, varhaisella välittämällä, tuki- ja teknologiapalveluilla pyritään tukemaan asiakkaan kotona asumista ja ennalta ehkäisemään raskaampaa palveluiden tarvetta. Palvelujen tuottamistapaan voivat vaikuttaa maantieteellinen etäisyys, palvelujakson kesto, kotikäyntien toistuvuus, asumisympäristö ja asiakkaan muut palvelut. Palvelujen järjestämisessä huomioidaan myös käytettävissä olevat resurssit.

Palvelutarpeen arviointi

Asiakkaan hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevien palveluiden tarve selvitetään kokonaisvaltaisesti ja laaja-alaisesti yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa/ läheisensä tai hänelle määrätyn edunvalvojan kanssa. ([Laki iäkkään henkilön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012](#)). Toimintakyvyn arvioinnissa huomioidaan tukea tarvitsevan henkilön omat voimavarat ja se, miten hän selviytyy jokapäiväisistä toiminnoista itsenäisesti ja missä hän tarvitsee ulkopuolista apua.

Palvelutarpeen arvioinnin tekee asiakasohjaaja. Palvelutarve arvioidaan lain mukaisessa määräajassa. Henkilön oman osallisuuden huomioiminen hoidon ja palveluiden arvioinnissa ja suunnittelussa korostuvat, asiakkaan omat näkemykset ja mielipiteet kirjataan asiakassuunnitelmaan. Palvelutarvetta

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

selvitettäessä huomioidaan asiakkaan tarpeen mukaan omaisen ja läheisen antama apu sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin palvelut.

Palvelutarvetta selvittäessä huomioidaan asiakkaan tarpeen mukaiset apuvälineet, joiden avulla asiakas suoriutuu arjesta, itsenäisesti tai omaisen / läheisen antaman avun turvin. Teknologiaa tuotetut palvelut ovat ensisijaisia, jos asiakkaalla on haasteita ns. välinetoiminnoissa (RAI / IADLCH) ja toisaalta voimavaroja teknologian käyttöön; asiakas tulee tuetuksi ohjauksella.

Asiakkaan palvelutarvetta arvioitaessa käytetään RAI- arviointia ja tarvittaessa muita luotettavia arviointimenetelmiä (esim. MMSE-muistitesti). Palveluja myönnettäessä RAI-arvojen tulee olla korkeampia kuin seuraavissa osa- alueissa on määritelty:

- a. arjessa suoriutuminen, rajoitettu avuntarve päivittäisissä toiminnoissa; ADL-H ≥ 1
- b. tarvitsee paljon apua välinetoiminnoissa IADLCH ≥ 3
- c. kognition (muisti, aistit) lievä heikkeneminen; CPS ≥ 2
- d. vähintään kohtalainen palveluntarve, MAPLe 5 vähintään 3

Kokonaisarvioinnissa henkilöt, joiden RAI-arvot ovat edellä mainittuja matalammat ja palvelutarve on vähäinen, ohjataan ensisijaisesti yksityisten palvelujen piiriin.

Käytössä olevien toimintakykymittareiden arvot ovat palveluita suunnitellessa suuntaa antavia eikä yksittäisen myöntämisperusteen täytyminen määritä palveluun hyväksymistä, vaan lopullinen päätös tapahtuu aina laaja-alaisen kokonaisarvion pohjalta. Päätöksenteossa käytetään sosiaalihoitolain mukaista yksilökohtaista harkintaa asiakkaan yksilöllisen tarpeen ja edun niin edellyttäessä. Todetun palvelutarpeen pohjalta laaditaan asiakassuunnitelma.

Asiakassuunnitelma

Palvelutarpeen arviointia täydennetään asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla, ellei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma laaditaan yhdessä asiakkaan kanssa [Sosiaalihoitolain 36 §:n 4 ja 5](#) momentin mukaisesti.

Kotihoidon palvelut alkavat kotihoidon kuntouttavalla määräaikaisella arviointijaksolla, jonka aikana asiakkaan asiakassuunnitelma tarkentuu. Mikäli arviointijakson päättyessä asiakkaalla jatkuvat kotihoidon palvelut, suunnitelma päivitetään asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti ja se tarkistetaan vähintään puolivuositain. Kotihoidon käyntiaikojen suunnittelussa otetaan huomioon asiakkaan toivomukset ja tosiasialliset tarpeet mahdollisuuksien mukaan.

Asiakassuunnitelmaan kirjataan asiakkaan omat tavoitteet ja toiveet sekä vastuut (asiakas/ omaiset/ läheiset/ muu taho/ kotihoito) ja konkreettiset keinot näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Asiakasta kannustetaan ja ohjataan suunnitelman toteuttamisessa. Suunnitelman tekemiseen voi osallistua asiakkaan niin halutessa omainen/läheinen. Asiakassuunnitelmassa määritellään palvelut ja tukitoimet, joiden avulla mahdollistuu asiakkaan hoito- ja huolenpito ja kotona asuminen. Lääketieteellisestä hoitosuunnitelmasta vastaa lääkäri. Asiakkaalta pyydetään kirjallinen sitoumus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen yhteiskäyttöön. Asiakastiedot kirjataan tietosuojasäädösten mukaisesti

Tukipalvelut (SHL 19 §)

Tukipalvelut on tarkoitettu tukemaan kotona selviytymistä, eivätkä ne edellytä säännöllisen kotihoidon tarvetta. Tukipalvelujen avulla turvataan asiakkaan itsenäistä selviytymistä kotona. Tukipalvelut perustuvat asiakkaan palvelutarvearvioon, jossa huomioidaan asiakkaan toimintakyvyn ja itsenäisen selviytymisen lisäksi hänen omaistensa ja muiden läheisten mahdollisuus osallistua asiakkaan

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

auttamiseen.

Ateriapalvelu on tarkoitettu henkilölle, jonka toimintakyky on alentunut joko tilapäisesti tai pysyvästi. Henkilö ei pysty itse valmistamaan ateriala eikä kykene järjestämään ruokailuaan muulla tavoin. Ateriapalvelun tuottajat toimittavat ateriat asiakkaan kanssa sovittuun paikkaan.

Vaatehuollon, siivouspalvelun ja asiointipalvelun myöntämisperusteet

Vaatehuoltoa, siivouspalvelua ja asiointipalvelua myönnetään asiakkaille tarveharkintaan perustuen.

Asiakkaat, joiden palvelutarve on vähäistä ja he tarvitsevat pelkästään siivouspalvelua, asiointipalvelua ja/tai pesuapua, kotona tapahtuvaa saunotusta, vaatehuoltoa tai kauppapalvelua, ohjataan omaisten, yksityisten palveluntuottajien tai kolmannen sektorin palvelujen piiriin.

Vaatehuollosta huolehtii ensisijaisesti asiakas itse, omainen tai yksityinen palveluntuottaja. Mahdollisuuksien mukaan käytetään pesulapalveluja.

Näistä palveluista sovitaan asiakassuunnitelmaa tehdessä. Jos asiakkaalla ei ole mahdollista käyttää yksityistä palveluntuottajaa, palveluista peritään erillinen palvelumaksu.

Ikäihmisten kuntouttavan päivätoiminnan tarkoituksena on tukea asiakkaan sosiaalista kanssakäymistä ja toimintakyvyn ylläpitämistä. Päivätoiminnan avulla tuetaan myös omaishoitoa.

Ikäihmisten kuntouttavan päivätoiminnan myöntämisperusteet

- asiakkaan toimintakyky tarvitsee ylläpitämistä ja tukemista akuutin tilanteen ja sen jälkeisen kuntoutuksen avulla saavutetun toimintakyvyn ylläpitämiseksi
- asiakkaan elämäntilanteessa on tapahtunut muutos, joka altistaa yksinäisyydelle, masentumiselle tai passivoitumiselle esim. leskeksi jääminen tai puoliso muuttaminen ympärivuorokautiseen hoitopaikkaan, asumisympäristön muutos, sosiaalisen verkoston puuttuminen
- asumisolosuhteissa tapahtuu muutos ja asiakas täyttää päivätoiminnan myöntämisen kriteerit
- asiakas tarvitsee tukea varhaisen vaiheen muistisairauden vuoksi

Jos asiakkaalla on kotihoidon kuntouttava määräaikainen arviointijakso tai säännöllisen kotihoidon palvelut, voidaan virikkeellinen, kuntouttava ja sosiaalista kanssakäymistä edistävä toiminta järjestää myös kuvapuhelinpalvelun avulla ryhmätoimintana.

Ikäihmisten kuntouttavan päivätoiminnan kesto on noin neljä tuntia, sisältäen kahvin ja lounaan ja ohjatun toiminnan.

Lyhytaikainen ikäihmisten kuntouttava päivätoiminta, kesto noin kaksi tuntia, sisältäen ohjatun kuntouttavan toiminnan.

Etäpäivätoiminnan kesto on yksi (1) tunti, joka sisältää ohjatun toiminnan.

Säännöllinen kotihoito (SHL 19a §)

Säännöllinen kotihoito sisältää asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin mukaiset kotihoidon ja/tai kotisairaanhoidon käynnit päivittäin tai viikoittain. Kotihoito tuotetaan ensisijaisesti etäteknologian avulla. Mikäli asiakkaan toimintakyky vaatii, asiakkaan luokse tehdään fyysisiä käyntejä. Käyntien välillä asiakkaan tulee pärjätä omatoimisesti tai läheisten avulla.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Kotihoidon palvelu kohdistuu asiakkaille, joiden toimintakyky päivittäisissä perustoiminnoissa on selvästi alentunut (liikkuminen, peseytyminen, pukeutuminen/riisuuntuminen/puhtaudesta huolehtiminen, wc-asiointi, sängystä/tuolista siirtyminen, ruokailu RAI/ ADL-H). Toimintakykyä, voimavaroja ja avuntarvetta arvioidaan RAI-arvioinnin avulla.

Asiakkaan tarvitessa apua raskaissa kotitöissä (esim. siivous, lumityöt) tai kauppa-asioinnissa, asiakas ohjataan pääsääntöisesti yksityisen palveluntuottajan palveluihin. Asiakasta ohjataan ja neuvotaan tarvittaessa niiden hankkimisessa.

Tarvittaessa asiakkaan lääkehoito toteutetaan kotihoidon toimesta annosjakelupalvelun avulla. Lääkkeiden oton varmistaminen tapahtuu ensisijaisesti lääkeautomaatilla, niiden asiakkaiden osalta, kenelle sen käyttö on mahdollista.

Kuvapuhelinpalveluna toteutettu kotihoidon käynti/ suojattu videokuvallinen yhteys on aina asiakkaan toimintakyvystä ja tarpeista lähtevää sekä asiakassuunnitelman mukaista palvelua. Kuvapuhelinpalveluna toteutettu palvelu kohdistuu asiakkaille, joiden toimintakyky mahdollistaa teknologisten laitteiden käytön. Etäyhteyden avulla hoitaja ohjaa asiakasta suoriutumaan itsenäisesti päivittäisissä toiminnoissa ja lääkehoidon toteutuksessa. Asiakkaan hoidon tarpeen mukaan kuvapuhelinpalvelun avulla voidaan seurata vointia useita kertoja vuorokaudessa ja näin lisätä turvallisuuden tunnetta. Palvelu mahdollistaa omaisyhteyden. Asiakas voi olla pelkästään kotihoidon kuvapuhelinpalvelun asiakas tai palvelu voi olla osa säännöllisen kotihoidon palvelua.

Tilapäinen kotihoito kohdistuu asiakkaille, joiden hoidon ja palveluntarve ei ole jatkuvaa. Kotihoidon käynnit eivät ole tällöin viikoittaisia.

Turvapalvelu

Turvapuhelinpalvelun tarkoituksena on tukea kotona selviytymistä, lisätä tarvittaessa turvallisuuden tunnetta ja mahdollistaa avun saanti kotiin ympäri vuorokauden.

Ensisijaisesti asiakasta, omaista/ läheistä ohjataan hankkimaan tarvittavat turvallisuutta lisäävät (paikannin, älykello, turvaranneke, ryhmäviestit) teknologiset laitteet itse tai omaisten avulla.

Turvapalvelua voidaan myöntää, kun henkilö pystyy käyttämään sitä tarkoituksenmukaisesti ja auttajakäynnit on mahdollista toteuttaa.

Turvapuhelin on tarkoitettu yksittäisiin hätätilanteisiin, ei toistuviin auttamistarpeisiin.

Turvapalvelun myöntämisperusteet

- Asiakkaan alentunut toimintakyky tai muusta syystä johtuva turvattomuus
- RAI kriteerit IADLCH yli 1, lisäksi vaikeuksia puhelimen käytössä, kaatumisriski, CPS päätöksentekokyky heikentynyt

Palvelua ei myönnetä tai palvelu voidaan lopettaa, jos asiakas ei osaa käyttää turvapuhelinlaitetta, tai ei ymmärrä sen käyttötarkoitusta, tai jos kotihoito arvioi palvelun tarpeettomaksi.

Kotihoidon asiakkaana

Onnistunut kotihoito edellyttää asiakkaan ja usein myös hänen läheistensä sitoutumista yhteistyöhön. Pääsääntöisesti säännöllisen kotihoidon asiakkaiden kodin ulko-oveen asennetaan ovenavaus-

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

järjestelmä, jolloin kotihoidon työntekijä avaa oven älypuhelimella ilman avainta. Kotihoidon mahdollistamiseksi asiakas luovuttaa tarvittavat avaimet kotihoidon ja mahdollisen ateriapalvelun käyttöön.

Asiakas sitoutuu ottamaan käyttöön ja käyttämään hoitoon liittyviä apuvälineitä esimerkiksi sähkösäästöistä hoitosänkyä, nosto- ja siirtolaitteita tai erilaisia turvalaitteita, mikäli niiden käyttäminen on asiakkaan hoidon kannalta oleellista sekä niiden käyttö on edellytys asiakas- ja työturvallisuuden toteutumiselle.

Palvelutarpeen arvioinnissa ja kotihoidon palveluita myönnettäessä ja asiakassuunnitelmaa tarkennettaessa on huomioitu mahdolliset asiakkaan tai hänen läheistensä uhkaavaan käyttäytymiseen, päihteiden käyttöön, tupakointiin, kotieläimiin tai asiakkaan kodin olosuhteisiin liittyvät riskitekijät. Lisäksi on huomioitava henkilöstön työsuojelulliset riskit mm. fyysisen ja psykososiaalisen kuormituksen riski. Henkilöstön työsuojelullisten riskien hallinnan edellyttämät toimet kuvataan asiakkaan asiakassuunnitelmassa. Jos kotihoidon toteuttamisen arvioidaan olevan hoitavalle henkilökunnalle hallitsematon työturvallisuusuhka ja asiakas ei suostu tai kykene muuttamaan hoito-olosuhteita, kotihoito voidaan lopettaa ja/tai asiakas ohjata hänen tarpeitaan vastaaviin muihin palveluihin tai järjestetään hoito kodin ulkopuolella. Työntekijän koskemattomuuden ja turvallisuuden tulee toteutua kotikäynnin aikana.

Asiakas ei voi ilman perusteltua syytä valikoida henkilökuntaa sukupuolen, uskonnon, etnisen taustan tai muun vastaavan perusteella.

Kodin turvallisuudesta vastaa asiakas, tarvittaessa yhdessä omaisten/edunvalvojan kanssa. Jos asiakkaalla ei ole läheisverkostoa ja hänen toimintakykynsä on alentunut, niin tarvittaessa kodin turvallisuuteen liittyvistä asioista sovitaan asiakassuunnitelmaa tehtäessä.

Asiakkaan raha- ja tiliasioita kotihoidon henkilöstö ei hoida, ei käsittele käteistä rahaa ja eikä käytä asiakkaan pankkikorttia. Pankki- ja raha-asioden hoito järjestetään omaisten tai lähipiirin turvin. Tarvittaessa asiakkaalle haetaan edunvalvoja raha-asioden hoitamiseksi.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

3. Yhteisölliseen asumiseen ohjaamisen perusteet

Kotiin annettavat palvelut ovat aina ensisijaisia suhteessa muihin palveluihin.

Yhteisöllistä asumista järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut ja hoidon ja huolenpidon tarpeensa kohonnut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavaan syyn vuoksi (SHL 21b).

Lähtökohtana on, että asiakkaan kotona asumisen tukemiseksi on pohdittu ja käytetty kaikki hoito- sekä sosiaalityön keinot ja menetelmät, joilla tuetaan asiakkaan kotona asumista: esimerkiksi lääkehoidon kokonaisuuden arviointi, unirytmien muuttaminen, tarvittavat yö -hoidon käynnit, sekä mahdollisesti esim. lyhytaikaishoito ja erilaisten tuki- ja apuvälineiden käyttö, tuki- ja turvapalvelut, asunnon muutostyöt, teknologian hyödyntäminen. Asuminen omassa kodissa ei ole enää mahdollista kotiin vietävien palveluiden avulla.

Asiakkaan toimintakyky on pysyvästi alentunut siinä määrin, että asiakas tarvitsee kotona asumiseensa ulkopuolista apua enemmän kuin kotihoidolla ja muilla kotiin annettavilla palveluilla voidaan toteuttaa asiakkaan yksityiskotiin.

Asiakkaan palveluntarpeen tulee olla säännöllinen, mutta hän pystyy selviytymään ilman jatkuvaa henkilökunnan läsnäoloa esimerkiksi turvateknologian avulla. Asiakas tarvitsee jokapäiväisistä henkilökohtaisista toimista selviytyäkseen useita hoivakäyntejä vuorokaudessa. Asiakkaan yö-hoidon tarpeeseen pystytään vastaamaan kotihoidon /kotihoitoa vastaavilla hoivakäynneillä.

Asiakas kokee yksinäisyyttä, turvattomuutta tai hänellä on pelkoja, jota ei saada ratkaistua läheisverkoston tai muiden kotiin annettavien palveluiden avulla. Asiakkaan tulee hyötyä sosiaalista kanssakäymistä edistävästä toiminnasta ja hänen tulee omata riittävät psyykkiset, kognitiiviset ja sosiaaliset edellytykset asua yhteisöllisessä asumisessa.

Asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin tukena käytetään ensisijaisesti RAI-järjestelmää ja siihen liittyviä toimintakykymittareita.

RAI-toimintakykyarvioinnin viitteelliset arvot: MAPLe ≥ 4 , CPS ≥ 3 , ADLH ≥ 2 , IADLCH ≥ 5 , ABS < 5
Em. kriteerien täyttyminen ei suoraan anna oikeutta yhteisöllisen asumisen palveluun. Kriteerien ohella huomioidaan asiakkaan kokonaistilanne.

lökkään henkilön pitkäaikainen hoito ja huolenpito toteutetaan ensisijaisesti hänen kotiinsa annettavilla ja muilla sosiaali- ja terveydenhuollon avopalveluilla (VanhPL 980/2012 14 §).

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

4. Ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen myöntämisen perusteet

Hyvinvointialueen on toteutettava iäkkään henkilön arvokasta elämää tukeva pitkäaikainen hoito ja huolenpito ensisijaisesti hänen kotiinsa annettavilla ja muilla sosiaali- ja terveydenhuollon avopalveluilla ([Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista 980/2012, 14 §](#)).

Lähtökohtana ympärivuorokautiseen palveluasumiseen ohjautumisessa on se, että asiakkaalla on ollut käytössään kaikki kotona asumista tukevat palvelut ja niiden vaikutus asiakkaan toimintakykyyn on arvioitu.

Asiakkaan RAI-arviointi on päivitettävä ja siitä nouseviin hoivatarpeisiin ja riskityökalun nostamiin riskitekijöihin on etsittävä keinoja, joilla niihin vastataan. RAI:n toimintakykymittareista nousevat asiakkaan kuntoutustarpeet on tunnistettava ja niihin on reagoitava. Tavoitteiden toteutumista tulee seurata pidemmällä aikavälillä, jotta niiden vaikutus asiakkaan toimintakykyyn tulee näkyväksi. Tavoitteet, seuranta ja arviointi dokumentoidaan hoito-, palvelu ja kuntoutumissuunnitelmaan. Asiakkaalle tulee myös tehdä lääketieteellisen kokonaistilanteen selvittely, toteutus ja arviointi.

Asiakkaan kotona asumisen tukemiseksi on pohdittu ja käytetty kaikki sekä hoito-, että sosiaalityön keinot ja menetelmät, joilla tuetaan asiakkaan kotona asumista, kuten esimerkiksi lääkehoidon kokonaisuuden arviointi, unirytmien muuttaminen, lyhytaikahoito, erilaisten tuki- ja apuvälineiden käyttö, tuki- ja turvapalvelut, asunnon muutostyöt sekä teknologian hyödyntäminen. Kotihoito toimii 24/7, jolloin myös asiakkaan ympärivuorokautinen hoito, hänen tarvitsemat yöhoidon käynnit järjestetään tarvittaessa asiakkaan kotiin.

Asiakkaan asumisen puutteet eivät ole peruste ympärivuorokautiseen palveluasumiseen. Asiakasta ohjataan tekemään asunnonmuutostöitä tai hakemaan asuntoa yleisestä asuntotarjonnasta ja avustetaan sekä ohjataan tarvittaessa muiden kevyemmän tuen asumispalveluratkaisujen hakemiseen.

Asiakkaan kieltäytyminen ensisijaisista kotona asumista tukevista palveluista (kotihoito) tai muista tarkoituksenmukaisista palveluista, tuki- ja apuvälineistä tms. ei ole hoitopaikkaan ohjaamisen peruste.

Asiakkaan ympärivuorokautisen palveluasumisen tarpeen arvioinnin tukena käytetään ensisijaisesti RAI- järjestelmää ja siihen liittyviä toimintakykymittareita. (RAI viitearvot CPS > 4, ADLH > 4, MAPLe 5) Lisäksi voidaan hyödyntää muita tarpeenmukaisia arviointimittareita. Em. kriteerien täyttyminen ei suoraan anna oikeutta ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, vaan asiakkaiden ensisijainen hoitomuoto on aina kotiin annettavat avopalvelut. Kriteerien ohella huomioidaan asiakkaan kokonaistilanne.

Edellä mainittujen asioiden lisäksi ympärivuorokautiseen palveluasumiseen ohjautuva asiakas tarvitsee jokapäiväisistä henkilökohtaisista toiminnoista (mm. liikkuminen, peseytyminen, pukeminen, syöminen, lääkehuolto) selviytyäkseen jatkuvasti useita hoito- ja hoivakäyntejä vuorokaudessa ja /asiakas tarvitsee useilla käynneillä jatkuvaluonteisesti kahden henkilön apua em. asioissa. Asiakas tarvitsee valvontaa ja hoitoa yöllä niin paljon, että henkilökuntaa pitää olla paikalla ympäri vuorokauden. Asiakas tarvitsee ympärivuorokautista valvontaa, johon ei yöhoidon käynneillä/ovihälyttimillä tai muilla turvalaitteilla ja

Laadittu	18.11.2022	Kainulainen Anna-Liisa ja Mäklin Jaana
Päivitetty	16.12.2025	Kainulainen Anna-Liisa ja Käyhkö Kaisa-Mari

hoitotyön keinoilla pystytä vastaamaan.

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen asiakkailla on geriatrisia sairauksia ja pääsääntöisesti diagnosoitu keskivaikea/vaikea muistisairaus ja heillä voi olla muistihäiriöiden keskeisiä ongelmia ja käytöshäiriöitä, joiden vuoksi asiakasta ei em. hoitotyön keinoin ja kotona asumista tukevien palvelujen turvin pystytä hoitamaan.

Vaativan tason ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakkailla on em. lisäksi diagnosoitu keskivaikea/vaikea muistisairaus ja hänellä on siihen liittyen eriasteisia käytöshäiriöitä mm. aggressiivisuutta siinä määrin, ettei asuminen tavanomaisessa ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikössä onnistu. Asiakas tarvitsee jatkuvaa ympärivuorokautista toisen ihmisen läsnäoloa omansa ja muiden turvallisuuden takaamiseksi. Tarvetta vaativan tason ympärivuorokautiseen palveluasumiseen arvioidaan säännöllisin väliajoin ja asiakkaan siirtyminen kevyempään asumispalveluun mahdollistetaan palvelutarpeen mukaisesti.

Monialainen työryhmätyöskentely tukee palvelujen yhdenvertaista saatavuutta ja kuuluu osana asiakkaan palvelutarpeiden (VanhPL 980/2012 §15) ja ratkaisuvaihtoehtojen selvittelyä.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

5. Lapsiperheiden ammatillisen kotipalvelun myöntämisen perusteet

Yleistä lapsiperheiden kotipalvelusta

Lapsiperheiden ammatillinen kotipalvelu on [sosiaalihuoltolain, 1301/2014, 18 a §:n](#) mukainen sosiaalipalvelu. Palvelu on tarkoitettu lapsiperheille. Sen tavoitteena on tukea perhettä arjessa selviytymisessä. Kotipalvelu toteutetaan yhteistyössä perheen kanssa. Kotipalvelulla tarkoitetaan asumiseen, hoitoon ja huolenpitoon, toimintakyvyn ylläpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen, asiointiin, muihin jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista.

Lapsiperheiden kotipalvelu on tavoitteellista toimintaa, jonka painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä painottuen varhaiseen tukeen ja perheen omien voimavarojen vahvistamiseen.

[Sosiaalihuoltolain, 1301/2014, 18 a §:n](#) mukaan lapsiperheellä on oikeus saada perheen huolenpidon turvaamiseksi kotipalvelua, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ei ole mahdollista eräiden syiden vuoksi (subjektiivinen oikeus). Lapsiperheelle on järjestettävä välttämätön kotipalvelu, jos lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ei ole mahdollista laissa mainittujen syiden vuoksi. Velvoite kotipalvelun järjestämiseen koskee kaiken ikäisiä lapsia ja heidän perheitään. Kotipalvelua järjestetään yleisenä perhepalveluna. Myös lastensuojelun avohuollon asiakkailla on vastaava oikeus kotipalvelun saamiseen.

Kotipalvelun tuen tarvetta arvioitaessa, kartoitetaan perheen omat tukiverkostot ja muut mahdolliset tukimuodot, kuten päivähoito ja kolmannen sektorin palvelut ennen palvelun myöntämistä. Palvelun myöntämisessä huomioidaan se, että kotipalvelu on pääsääntöisesti tarkoitettu tilapäiseksi tukimuodoksi, eikä sitä voi toistuvasti järjestää lastenhoitotarpeeseen.

Palvelu myönnetään pääsääntöisesti tilapäisenä palveluna ja enintään 12 käyntikertaa kalenterivuodessa. Muu kuin tilapäinen palvelu edellyttää sosiaalihuoltolain 1301/2014, [27 §:n](#) mukaista palvelutarpeen arviointia siinä laajuudessa kuin tarve edellyttää.

Tilapäinen ammatillinen lapsiperheiden kotipalvelu

Lapsiperheiden ammatillinen kotipalvelu myönnetään pääsääntöisesti tilapäisenä palveluna ja palvelutarve arvioidaan hakemuksen ja puhelinkeskustelun perusteella. Tilapäinen kotipalvelu on enintään 12 käyntiä kertaa kalenterivuodessa. Määräaika lasketaan ensimmäisestä kotipalvelun käynti- kerrasta. Kotipalvelun myöntämisestä tehdään aina viranhaltijapäätös, josta ilmenee palvelun kesto, sisältö ja yksilöidyt tavoitteet.

Asiakkaan on tehtävä palvelua koskeva hakemus kaksi viikkoa ennen palveluntarvetta, jotta palvelu ehditään järjestää. Kiireelliset tapaukset käsitellään palvelun tarpeen mukaan ja palvelu järjestetään erityistilanteen vaatimalla tavalla.

Säännöllinen ammatillinen lapsiperheiden kotipalvelu

Lapsiperheiden ammatillinen kotipalvelu on säännöllistä, kun kotipalvelua on myönnetty yli 12 käyntikertaa kalenterivuodessa. Perheelle tehdään palvelutarpeen arviointi ja lapsiperheiden kotipalvelun asiakassuunnitelma, jossa sovitaan palvelun sisältö, käyntitiheys ja määrä tunteina kuukaudessa.

Kotipalvelu katsotaan myös säännölliseksi, jos asiakas saa palvelua vähintään kerran viikossa ja lisäksi

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

palvelun sen alkamisesta lukien arvioidaan kestävän vähintään kolme kuukautta tai jos palvelu on tosiasiallisesti kestänyt vähintään kolme kuukautta (säännöllinen kotona annettava palvelu). Palvelutarve voi muuttua perheen tarpeesta johtuvista syistä, jolloin kotipalvelun asiakassuunnitelma tarkistetaan. Kotipalvelun tarvetta arvioidaan säännöllisesti vähintään kolmen kuukauden välein. Kotipalvelun myöntämisestä tehdään aina viranhaltijapäätös, josta ilmenee palvelun kesto, sisältö ja yksilöidyt tavoitteet.

Lapsiperheiden ammatillisen kotipalvelun myöntämisen perusteet

Kotipalvelua myönnetään seuraavin perustein:

- raskauteen, synnytykseen tai vauvan hoitoon liittyvä erityinen avun tai tuen tarve
- äkillinen ja erityinen perhe- tai elämäntilanteen muutos tai kriisi
- sairauteen, vammaan tai muuhun vastaavanlaiseen toimintakykyä alentavaan syyhyn liittyvä perheen palvelutarve
- vanhemman tilapäinen uupumus, väsymys tai masennus
- vanhemman tai lapsen äkillinen tai pitkäaikainen vakava sairastuminen ja sen hoitoon liittyvät käynnit (esim. hoitoon liittyvät lääkäri- tai terapiakäynnit)
- arjen sujuvuus kaipaava vahvistamista ja erityistä tukea
- vanhempien jaksamisen tukeminen arjen askareissa.

Mikäli asiakkaalla on oikeus ammatilliseen kotipalveluun edellä mainittujen kriteerien perusteella, voidaan asiakkaan tukemiseksi tarjota lastenhoitoa ja välttämättömiä kodin askareita kuten, ruoanlaitto ja pyykinhuoltoa sekä pientä siistimistä. Sen sijaan kotipalveluun ei sisälly suursiivouksia, ikkunoiden pesua, mattojen ulos vientiä tai saunanpesua.

Palvelua ei myönnetä seuraavissa tilanteissa:

- kotona tehtävä etätyö tai vanhemman työssäkäynti
- vanhemman opiskelu tai harrastukset
- kuljetuksen tarve
- kun asiakkaalla on oikeus muuhun palveluun muun lainsäädännön kautta (esim. henkilökohtainen apu tai päivähoito) tai työssä käyvällä vanhemmalla on oikeus tilapäiseen hoitovapaaseen
- äkillisesti sairastuneen lapsen hoitoon vanhemman työssä käynnin mahdollistamiseksi
- päivähoitoikäisten lasten lastenhoidolliseen tarpeeseen (päivähoito on ensisijainen palvelu)
- pienten koululaisten aamu-, iltapäivä- ja loma-ajoista johtuviin lastenhoitotarpeisiin
- pelkkä siivouksen tarve.

6. Sosiaalihuoltolain mukaisen liikkumisen tuen palvelun myöntämisen perusteet ja soveltamisohjeet

Yleistä

Liikkumisen tuen myöntämisen perusteet sisältää tiedon palvelusta, järjestämistavasta, asiakasryhmästä, palvelun myöntämisen edellytyksistä ja asiakasmaksusta. Soveltamisohje ohjaa konkreettisesti lain tai myöntämisperusteiden toteuttamista käytännössä.

Liikkumista tukevat palvelut on säädetty sosiaalihuoltolain (1301/2014) 23 §:ssä. Liikkumista tukevia palveluita järjestetään henkilölle, jotka eivät kykene itsenäisesti käyttämään julkisia liikennevälineitä sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen toimintakykyä alentavan syyn takia ja jotka tarvitsevat palvelua asioimiseen tai muun jokapäiväiseen elämään kuuluvan tarpeen vuoksi.

Liikkumisen tuen palvelun myöntämisperusteet

Sosiaalihuoltolain 23 §:n mukaan esteetön ja toimiva julkinen joukkoliikenne mukaan lukien kutsu- ja palveluliikenne on ensisijainen tapa järjestää kaikille soveltuva liikkuminen. Liikkumisen tuen tarkoitus ei ole korvata sellaista puuttuvaa julkista joukkoliikennettä, joka vaikuttaa yleisesti alueen asukkaiden liikkumiseen.

Liikkumisen tukea järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat liikkumisen tukea toimintakyvyn heikentymisen johdosta ja, joilla itsellä ei ole taloudellisia mahdollisuuksia järjestää muutoin liikkumistaan.

Hakijalla ei ole mahdollisuutta oman auton käyttöön, eikä hänen omaisilla tai läheisillä ole riittävästi voimavaroja tai mahdollisuuksia tarjota kuljetusapua, jota hakija toimintakyvyn alenemisesta johtuen tarvitsee.

Liikkumisen tuen tarkoitus on edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä vähentää eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. Liikkumisen tuen avulla tuetaan henkilöiden suoriutumista ja omatoimisuutta, sekä tuetaan kotona asumista. Liikkumisen tuki on tarkoitettu jokapäiväiseen elämään kuuluvien asioiden hoitamiseen, kuten esimerkiksi asiointi-, kauppa-, pankki-, ja apteekkimatkoihin sekä sosiaalista kanssakäymistä edistäviin toimintoihin.

Sosiaalihuoltolain 23 §:n mukaisesti liikkumisen tukea voidaan myöntää henkilöille, joilla itsellä ei ole taloudellisia mahdollisuuksia järjestää muutoin liikkumistaan.

Ympäri vuorokautisessa palveluasumisessa oleville henkilöille ei pääsääntöisesti myönnetä liikkumisen tuen palvelua. Säännöllistä sosiaalihuoltolain mukaista liikkumisen tuen palvelua ei pääsääntöisesti myönnetä omaishoidon vapaiden tai muille lyhytaikaishoidon jaksoille kulkemisiin.

Liikkumisen tuen palvelua ei myönnetä niihin matkoihin, joihin henkilöllä on mahdollisuus käyttää kuntien järjestämää palvelu- ja asiointiliikennettä tai henkilölle, joka on oikeutettu kuljetuksiin tai niiden kustannusten korvaamiseen muun lain nojalla.

Liikkumisen tuen palvelu voidaan järjestää Kainuun hyvinvointialueella seuraavanlaisesti:

- Reitti tai ryhmäkuljetuksina päiväautoilla (päivätoiminta)
- Kulkeminen taksilla tai invataksilla, tukea voi saada yksilöllisen palvelutarpeen mukaan 4–10 yhdensuuntaiseen matkaan kuukaudessa.
- Myöntämällä saattajaoikeus (saattaja taksissa)

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Liikkumisen tuen palvelun hakeminen

Liikkumisen tuen palvelua haetaan kirjallisella hakemuksella, jonka hakija tai hänen valtuuttamansa henkilö täyttää. Uusien asiakkaiden osalta tai asiakkaan toimintakyvyn olennaisesti muuttuessa hakemukseen liitetään tarvittaessa mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön antama lausunto. Lausunnosta tulee ilmetä hakijan toimintakyvyn rajoite, vamma tai sairaus, joka aiheuttaa liikkumisen vaikeuksia ja vaikuttaa toimintakykyyn siten, ettei hakija ei voi käyttää julkista joukkoliikennettä itsenäisesti ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Terveys- ja terveydenhuollon ammattihenkilön antamaan lausuntoon tulee sisältyä mahdollisimman laaja-alainen arvio hakijan toimintakyvystä erityisesti itsenäisen liikkumisen suhteen, siinä odotettavissa olevista muutoksista ja liikkumisvaikeuden pysyvyydestä.

Ikääntyneille tehdään tarvittaessa palvelutarpeen arviointi lakisääteisen (980/2012 § 15a) RAI-toimintakyky arvioinnin pohjalta. Tällöin erillistä terveydenhuollon ammattihenkilön lausuntoa ei tarvita.

Tulorajat

Liikkumisen tuen palvelut ovat harkinnanvaraisia ja palvelua myönnettäessä selvitetään, onko hakijalla taloudellisesti mahdollista kustantaa itse tarpeenmukaiset jokapäiväiseen elämään kuuluvien asioiden hoitamiseen liittyvät matkat. Taloudellista tilannetta arvioidaan, kun ohjeelliset tulorajat ylittyvät.

- yksinasuvan hakijan bruttotulot 1200 euroa kuukaudessa
- hakijan ja hänen kanssaan asuvan puolison tai avopuolison bruttotulot 2200 euroa kuukaudessa.

Tuloina huomioidaan säännölliset tulot ja säännölliset pääomatulot, esim. korko- ja vuokratulot. Tulona ei huomioida asumistukea, rintamalisää, vammaistukea, omaishoidontukea tai eläkettä saavan hoitotukea.

Tileillä oleva tai muu helposti realisoitavissa oleva varallisuus huomioidaan silloin kun varallisuutta on yli 4000 euroa tai pariskunnan osalta yli 8000 euroa. Asiakas on velvollinen toimittamaan tosittelliset tiedot tuloistaan ja kaikista talletuksistaan (esim. viimeisin tiliote tai pankin antama tosite kaikista tileistä) hakemuksen yhteydessä.

Sotien 1939–1945 osallistuneille rintamatunnuksen omaaville rintamaveteraaneille myönnetään liikkumista tukevia palveluja palvelutarpeen arviointiin perustuen tuloista ja varoista riippumatta. Sosiaalihuoltolain mukainen liikkumisen tuki myönnetään vähintään 10 % sotainvalideille palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Matkojen määrää ei ole rajoitettu, niitä myönnetään tarpeen mukaan. Heille myönnettyistä matkoista ei peritä omavastuuosuutta. Liikkumisen tuki myönnetään Valtiokonttorin ajantasaisen ohjeistuksen mukaisesti. Palvelujen ja matkojen myöntämisessä noudatetaan tarveharkintaa.

Palvelutarpeen arviointi

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012) 15 § mukaisesti hyvinvointialue vastaa siitä, että iäkkään henkilön sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden hänen hyvinvointiaan, terveyttään, toimintakykyään ja itsenäistä suoriutumistaan tukevien palvelujen tarve selvitetään kokonaisvaltaisesti yhdessä iäkkään henkilön ja tarvittaessa hänen omaisensa, läheisensä tai hänelle määrätyn edunvalvojan kanssa.

Sosiaalihuoltolan 36 §:n mukaisessa palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään hakijan tilanne sekä palveluiden tarve. Palvelutarpeen arvioinnilla hakija tavataan pääsääntöisesti kotikäynnillä tai muussa toimintaympäristössä. Arviointi tehdään hakijan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa ja siinä arvioidaan henkilön kyky ja tosiallinen mahdollisuus käyttää itsenäisesti julkista joukkoliikennettä.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä kartoitetaan asiakkaan läheisverkosto ja miten omaiset tai muut läheiset osallistuvat asiakkaan tukemiseen.

Mikäli toimintakyvyn heikentyminen ei ole kokonaan esteenä julkisten liikennevälineiden käytölle, ohjataan asiakkaita käyttämään ensisijaisesti palvelulinjoja ja kaikille soveltuvaa matalalattiaista julkista joukkoliikennettä.

Mikäli hakijalle myönnetään liikkumisen tuen palvelu, asiakkaan yksilökohtaiseen asiakassuunnitelmaan/viranhaltijapäätökseen kirjataan, millaista liikkumista tukevaa palvelua asiakas tarvitsee. Viranhaltijapäätökseen kirjataan muun muassa:

- millä tavalla liikkumista tuetaan,
- onko henkilöllä oikeutta saattajaan ja
- lähimmät kunnat, josta asiakkaan tarvitsemat palvelut löytyvät

Viranhaltijapäätöksessä yksilöidään asiakkaan tarpeen mukaan asiointipaikat ja muut kohteet, joihin asiakkaan tulee välttämättä päästä kotona asumisen tukemiseksi ja mahdollistamiseksi.

Tukea voi käyttää hakijan kotikunnassa tai lähikunnassa, mikäli asiointi siellä tapahtuu edullisemmin tai palvelua ei ole tarjolla kotikunnassa.

Liikkumisen tuen palvelun toteuttaminen

Liikkumisen tuen palvelua toteutetaan asiakkaan päätöksen mukaisesti.

Matkaan voi sisältyä yksi (1) asiakkaan matkan varrella oleva lyhyt enintään 15 minuutin pysähdys, jonka aikana asiakas voi esimerkiksi suorittaa lyhyen asiointikäynnin, esimerkiksi pysähdys pankkiautomaatille. Pysähdyspaikan tulee olla suunnitellun reitin varrella. Poikkeama suunnitellusta reitistä saa olla enintään 500 metriä yhdensuuntaisella matkalla.

Esteettömän ajoneuvon käyttöoikeus

Esteettömän ajoneuvon käyttöoikeus voidaan myöntää asiakkaalle, joka ei kykene vammansa vuoksi käyttämään tavallista taksia. Asiakkaalla tulee olla käytössä joko sähköpyörätuoli, sähkömopo tai manuaalipyörätuoli, joka ei ole kokoontaitettava. Palvelutarpeen arvioinnissa tulee huomioida, pystyykö asiakas siirtymään pyörätuolista tavalliseen taksiin kuljettajan tai saattajan avustamana. Esteettömän ajoneuvon käyttöoikeudesta kirjataan viranhaltijapäätökseen.

Saattaja taksissa

Saattajaoikeus voidaan myöntää, jos henkilöllä on erityisiä haasteita selviytyä matkoistaan ilman avustajaa, mikäli hänen omaisensa tai läheisensä voi toimia saattajana. Saattajan kanssa tehtyjä matkoja voi olla neljästä kymmeneen (4–10) yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa palvelutarpeen mukaan. Saattamisella tarkoitetaan välittömästi ennen matkaa, matkan aikana ja välittömästi matkan jälkeen tapahtuvaa avustamista. Asiakkaan mukana voi kulkea maksutta yksi sellainen henkilö, joka on kykenevä toimimaan saattajana. Asiakkaan oikeus saattajaan tulee toteutua siten, että asiakas pystyy käyttämään hänelle myönnettyjä matkoja. Tämä huomioidaan asiakassuunnitelmassa. Oikeus saattajaan kirjataan viranhaltijapäätökseen. Mikäli henkilökohtainen avustaja tai sosiaalihuollon mukainen avustaja toimii asiakkaan saattajana, vastaa hän itse työmatkoistaan asiakkaan luokse. Saattaja voidaan kuitenkin ottaa kyytiin asiakkaalle suunnitellun reitin varrelta silloin kun saattajan avustamista ei tarvita matkalle lähtiessä.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Asiakasmaksut

Liikkumista tukevan palvelun asiakasmaksuna peritään voimassa oleva Pohjois-Suomen elinvoimakeskuksen määrittämän arvolipun (aikuinen / lapsi) mukaisesti.

Liikkumisen tuen asiakasmaksut laskutetaan asiakkailta kuukausittain jälkikäteen toteutuneiden matkojen mukaisesti.

Jos viranhaltijapäätökseen kirjattu matka ylittyy tai matkasta aiheutuu muita lisäkuluja, maksaa asiakas ne itse suoraan palveluntuottajalle taksissa, koska niiden ei katsota kuuluvan asiakkaalle myönnettyyn palvelukokonaisuuteen.

Tarpeellisista liikkumiseen tarkoitetuista apuvälineistä ja lastenrattaista ei peritä lisämaksua. Asiakkaan mukana taksissa matkustavat perheeseen kuuluvat alle 12-vuotiaat lapset matkustavat ilmaiseksi. Muut alaikäiset lapset maksavat ikänsä mukaisen Pohjois-Suomen elinvoimakeskuksen määrittämän arvolipun mukaisesti tämä asiakasmaksu maksetaan suoraan palveluntuottajalle taksissa.

Asiakkaan mukana voi kulkea maksutta yksi sellainen henkilö, joka on kykenevä toimimaan saattajana ja asiasta on tehty erillinen viranhaltijapäätös.

Asiakasmaksuun on mahdollisuus hakea asiakasmaksulain 11 §:n perusteella asiakasmaksun alentamista tai perimättä jättämistä erillisellä hakemuksella, mikäli asiakasmaksu vaarantaa asiakkaan toimeentulon edellytyksiä tai elatusvelvollisuuden toteutumista. Lisätietoja saat omalta työntekijältäsi ja hyvinvointialueen ikäihmisten palvelujen asiakasohjaajalta.

Liikkumisen tuen matkan tilaaminen

Kainuun hyvinvointialueen matkat tilataan Tervia Logistiikka Oy:n Matkakeskuksesta. Liikkumisen tuen palvelun päätöksen yhteydessä annetaan tarkemmat ohjeet matkan tilaamisesta.

Kun asiakas tilaa kuljetuksen hänen täytyy ilmoittaa tarkka osoitetieto, mihin hän kuljetuksen tilaa: esimerkiksi kaupunginosa, kadun nimi ja talon numero sekä mahdollisen asuinrapun tieto. Samoin tulee ilmoittaa mukaan tuleva saattaja ja alaikäinen perheenjäsen. Asiakkaalle puhelu maksaa matkapuhelinmaksun tai paikallisverkkomaksun verran. Asiakkaan tulee varata matkaan riittävästi aikaa. Kuljetus suositellaan tilattava jo edellisenä päivänä tai kun matkan tarve on jo tiedossa, mutta viimeistään 90 minuuttia ennen tarvittavan kyydin tuloaika. Jos matka tilataan myöhemmin, asiakkaan tulee varautua siihen, että kuljetusta ei pystytä toteuttamaan asiakkaan toivomassa aikataulussa.

Tavarankuljetus

Liikkumisen tuen palvelu on tarkoitettu vain henkilökuljetuksiin, eikä sitä voi käyttää ilman liikkumisen tuen palvelun asiakasta pelkästään tavaroiden, esineiden, elintarvikkeiden tai aterioiden kuljettamiseen. Asiakkaalla voi olla kuljetuksessa mukana tarpeelliset apuvälineet sekä tarvittavat muut tavarat (esimerkiksi ostoskassi, matkalaukku, lastenrattaat). Esimerkiksi huonekaluja, isoja kodinkoneita tai tilaa vieviä rakennustarvikkeita ja muuttolaatikoita ei liikkumisen tuen palvelulla saa kuljettaa.

Tällaiset kuljetukset on asiakkaan maksettava itse. Kuljettaja kantaa autoon tai autosta määränpäähän sellaiset tavarat, jotka hän pystyy viemään sisälle samalla, kun saattaa asiakasta. Kuljettajan tulee huolehtia perille myös mukana olevat apuvälineet.

Ilmoitus muutoksista

Liikkumisen tuen palvelua saavan tai hänen asioitaan hoitavan henkilön on ilmoitettava päätöksen tehneelle hyvinvointialueen työntekijälle kaikista liikkumisen tuen palveluun liittyvistä muutoksista. Tarvittaessa liikkumisen tuen päätös tarkistetaan.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi:

- muutokset tuloissa ja varallisuudessa
- muutokset asiakkaan toimintakyvyssä
- kotiosoitteen muutos tai
- ympärivuorokautiseen palveluasumiseen siirtyminen.

Palvelun käyttöön liittyvät epäselvyydet

Jos asiakas on ylittänyt myönnetyn matkamäärän tai käyttänyt matkoja päätöksen tai liikkumisen tuen soveltamisohjeiden vastaisesti, matkoista aiheutuneet kustannukset peritään asiakkaalta. Perinnästä tehdään viranhaltijan päätös. Jos liikkumisen tuen palvelun käytössä on toistuvasti asiakkaasta johtuvia ongelmia, joita ei pystytä ohjauksella ja neuvonnalla ratkaisemaan, ja jotka eivät korjaannu asiakkaan saaman kirjallisen huomautuksen jälkeen, asiakkaan tulee viranhaltijan päätöksellä maksaa matkansa todelliset kulut itse kuljettajalle. Asiakas voi hakea silloin korvauksen liikkumisen tuen palvelun mukaisista matkoistaan kuittia vastaan hyvinvointialueelta.

7. Sosiaalisen luoton myöntämisen perusteet

Yleistä

Sosiaalinen luototus on hyvinvointialueen vastuulla oleva sosiaalipalvelu, jonka järjestäminen on hyvinvointialueen tehtävä. Sosiaalihuoltolain (SHL, 1301/2014) 14 §:ssä todetaan, että hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina sosiaalipalveluina on huolehdittava myös sosiaalisen luoton myöntämisestä hyvinvointialueen asukkaille sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään. Kuntalaisella ei ole subjektiivista oikeutta sosiaaliseen luottoon. Sosiaalisen luoton tarkoituksena on ehkäistä taloudellista syrjäytymistä ja ylivelkaantumista sekä edistää henkilön ja perheen itsenäistä suoriutumista. Sosiaalinen luototus ei saa heikentää mahdollisuuksia saada toimeentulotukea, ja siksi ennen sosiaalisen luoton myöntämistä on selvitettävä hakijan oikeus toimeentulotukeen.

Hyvinvointialueen on järjestettävä sosiaalista luototusta sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisena kuin alueella esiintyvä tarve edellyttää. Hyvinvointialueen tulee määritellä sosiaalisen luoton myöntämisen perusteet ottaen huomioon, mitä tässä laissa säädetään.

Sosiaalisen luoton myöntämisen yleiset perusteet

Sosiaalinen luotto voidaan myöntää henkilölle,

- joka asuu vakituisesti Kainuun hyvinvointialueen kuntien (Hyrnsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Puolanka, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi) alueella,
- joka on pienituloinen ja vähävarainen ja jolla ei ole muun perustellun syyn vuoksi muulla tavoin mahdollisuutta saada kohtuuehtoista luottoa,
- joka kykenee suoriutumaan luoton takaisinmaksusta ja
- jolla on riittävästi maksuvaraa luoton saamiseen.

Sosiaalisen luoton myöntäminen edellyttää hakijan tilanteen laaja-alaista selvittämistä ja tarvittaessa yhteistyötä eri viranomaistahojen ja palveluntuottajien kanssa. Koska sosiaalinen luotto on viimesijainen keino, hakijan taloudellinen tilanne selvitetään ensin Kainuun oikeusaputoimisto- ja velkaneuvonnassa. Luoton alaraja on viisisataa (500) euroa ja luottoa voidaan myöntää enintään kymmenentuhatta (10 000) euroa.

Sosiaalista luottoa voidaan myöntää sille talousarviossa varatun määrärahan puitteissa kaksisataaviisikymmentä tuhatta (250 000) euroa. Luoton myöntäminen uusille asiakkaille keskeytetään, kunnes pääomaa on kertynyt riittävästi.

Luoton myöntämisen esteet

Sosiaalista luottoa ei myönnetä henkilölle,

- joka saa säännöllisesti Kelan perustoimeentulotukea, ellei tuen myöntäminen johdu tulojen ulosmittauksesta,
- jolla on realisoitavissa olevaa omaisuutta,
- joka on velkajärjestelyssä tai jolla on oikeus yksityishenkilön velkajärjestelyyn,
- joka voi omilla toimillaan säästää lainatarpeensa kohtuullisessa ajassa esim. muuttamalla edullisempaan asuntoon,

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

- jonka maksuvara on yli 500 euroa kuukaudessa tai
- jonka kokonaisvelkojen määrä on yli kymmenentuhatta (10 000) euroa.

Sosiaalista luottoa ei myönnetä silloin, jos on perusteltua syytä olettaa, että maksuvarasta huolimatta hakija ei tulisi suoriutumaan luoton takaisinmaksusta, tai hakijalle jäisi sosiaalisen luoton myöntämisestä huolimatta järjestelemättömiä velkoja, esimerkiksi ulosottoperintää.

Sosiaalista luottoa ei myönnetä silloin, jos on perusteltua syytä olettaa, että velallinen ei tulisi noudattamaan maksuohjelmaa.

Luottoa ei myöskään myönnetä yritystoimintaan eikä yritystoiminnasta johtuviin velkoihin.

Sosiaalisen luoton käyttökohteet

Sosiaalista luottoa voidaan myöntää seuraaviin käyttötarkoituksiin:

- kokonaisvelkojen järjestämiseen, ei osavelkaan,
- välttämättömiin (esim. esteettömyys) asunnon muutostöihin,
- ansiotyössä käynnin tai ammatinharjoittamisen mahdollistavan välttämättömän auton tai muun välineen hankintaan,
- kohtuuhintaisiin ja välttämättömiin kodin hankintoihin,
- työmarkkina-asemaa parantaviin opintoihin tai
- muihin välttämättömiin tarkoituksiin, mikäli luotto edistää henkilön itsenäistä selviytymistä ja talouden hallintaa pitkällä aikavälillä.

Sosiaalista luottoa voidaan joissain tapauksissa myöntää myös sakkoihin ja rikosperusteisiin korvauksiin, jos luotto edistää hakijan kuntoutumista. Tällöin luoton myöntäminen edellyttää aina hakijan tilanteen laaja-alaista selvittämistä ja viranomaisyhteistyötä.

Sosiaalisen luoton hakijan takaisinmaksukyvyn arviointi

Takaisinmaksukykyä arvioitaessa otetaan huomioon hakijan käytettävissä olevat tulot ja varat sekä hänen ansaintamahdollisuutensa ottaen huomioon hakijan ikä, toiminta-/työkyky ja muut olosuhteet. Lisäksi selvitetään kotitalouden todelliset menot ja velat sekä muut hakijan taloudelliseen asemaan vaikuttavat tekijät. Helposti realisoitava, vähäistä suurempi varallisuus edellytetään ensin realisoitavaksi. Omaisuutena ei oteta huomioon omistusasuntoa, jossa asiakas itse asuu, eikä asunnon tavanomaista irtaimistoa.

Luoton hakijalla tulee olla kyky suoriutua velan maksusta ja hänellä tulee olla maksuvaraa velan hoitamiseksi. Maksuvaralla tarkoitetaan sitä laskennallista rahamäärää, jonka luoton hakija kykenee kuukaudessa maksamaan lyhennyksenä ja korkona. Maksuvaraa laskettaessa huomioidaan myös sosiaalisen luoton ulkopuolelle jäävien lainojen lyhennykset. Sosiaalisen luoton ulkopuolelle jääviä lainoja voivat olla valtion takaama opintolaina, vakituisen asunnon asuntolaina ja autolaina.

Takaisinmaksukykyä arvioitaessa hakijalle tehdään maksuvaralaskelma, jossa otetaan huomioon hakijan tulot sekä välttämättömät menot ja Kelan perustoimeentulotuen mukainen perusosa. Lisäksi otetaan huomioon mahdollisista sosiaalisen luoton ulkopuolelle jäävistä lainoista aiheutuvat menot täysimääräisinä.

Avioliitossa tai avioliitonomaisessa suhteessa asuvat vastaavat yhdessä myönnettävästä sosiaalisesta luotosta, paitsi jos sosiaalinen luotto myönnetään velkoihin, jotka ovat syntyneet kokonaisuudessaan ennen parisuhteen alkamista. Sosiaalisen luoton maksuvaraa laskettaessa huomioidaan aina kaikkien

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

samassa taloudessa asuvien henkilöiden taloudellinen tilanne kokonaisuudessaan.

Hakijalta voidaan edellyttää, että hän maksaa maksuvaran verran jo olemassa olevia velkoja kolmen (3) – kuuden (6) kuukauden ajan ennen sosiaalisen luoton myöntämistä, jos luoton takaisinmaksukykyä on muutoin vaikea arvioida. Ennen luoton myöntämistä hakijan tulee hakea kaikki hänen elämäntilanteessaan mahdolliset sosiaalietuudet.

Sosiaalisen luoton hakeminen

Ennen hakemuksen jättämistä aikuisten sosiaalityön työntekijä ja luoton hakija tekevät yhdessä sosiaalisen luoton tarpeen arvion ja maksuvaralaskelman. Niiden perusteella arvioidaan hakijan mahdollisuutta saada luottoa.

Sosiaalista luottoa haetaan hakemuslomakkeella. Hakemukseen tulee liittää kaikki tarvittavat tiedot tuloista, menoista, varoista ja kaikista veloista, myös ulosotossa ja perinnässä olevista, sekä viimeisin esitetyt veroilmoitus, pankkitiliotteet, luottotietorekisteriotteet ja muut mahdolliset taloudelliseen tilanteeseen liittyvät asiakirjat. Sosiaalisesta luotosta tehdään kielteinen päätös, mikäli hakija ei lisäselvityspyynnöstä huolimatta määräaikaan mennessä toimita pyydettyjä tietoja hakemuksen ollessa puutteellinen.

Sosiaalisen luoton hakijan on yksityiskohtaisesti selvitettävä, mihin luotto on tarkoitus käyttää ja kuinka luotto auttaa hakijan talouden hallintaa ja itsenäistä selviytymistä.

Sopimus sosiaalisesta luotosta

Sosiaalisesta luotosta tehdään kirjallinen sopimus kahtena kappaleena - toinen kappale luoton saajalle, toinen Kainuun hyvinvointialueelle.

Sosiaalisen luoton sopimuksessa määritellään:

- luoton käyttötarkoitus,
- luoton määrä,
- luoton korko,
- luoton takaisinmaksuerien suuruus ja niiden eräpäivät sekä
- muut takaisinmaksuehdot.

Sosiaalisesta luotosta peritään luoton saajalta korkolain (633/1982) 12 §:ssä tarkoitettu kulloinkin voimassaoleva viitekorko, joka tarkistetaan koron muuttuessa. Sosiaalisesta luotosta ei peritä viivästyskorkoa.

Mikäli luotto on myönnetty velkojen järjestelyyn, maksetaan luotto suoraan velkojalle tai velkojille. Jos luotto myönnetään muuhun tarkoituksen, se myönnetään maksusitoumuksena tai maksetaan laskua vastaan suoraan laskuttajalle.

Luoton saajan tulee sitoutua hyvinvointialueen taloudelliseen neuvontaan ja ohjaukseen koko sosiaalisen luoton takaisinmaksun ajaksi. Luoton takaisinmaksuajan luoton saajalla on aikuisten sosiaalityön asiakkuus ja nimetty omatyöntekijä, joka tapaa asiakasta säännöllisesti.

Sosiaalisen luoton takaisinmaksu

Luoton lyhentäminen tapahtuu tasasuuruusina erinä kuukausittain. Takaisinmaksuerän suuruus riippuu luoton saajan maksuvarasta. Lyhennyserän on oltava vähintään 20 euroa kuukaudessa sisältäen luoton lyhennyksen ja koron. Korko peritään kuukausierien yhteydessä eräpäivänä jäljellä olevan lainapääoman mukaan. Jos sosiaalisen luoton saajalle myönnetään vapaakuukausi tai useita, korot laskutetaan

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

eräpäivänä.

Luotonsaajan tulee ottaa yhteyttä mahdollisimman pian aikuisten sosiaalityön omatyöntekijään tai sosiaalisen luoton työntekijään, jos taloudellisessa tilanteessa tapahtuu muutoksia ja takaisinmaksu ei onnistu sopimuksen mukaisesti. Luoton takaisinmaksu voidaan keskeyttää luotonsaajan hakemuksesta määräajaksi (vapaakuukausi), jos hänen takaisinmaksukykynsä on tilapäisesti heikentynyt. Vapaakuukausi voidaan myöntää erityisestä syystä, jos sen arvioidaan pitkällä aikavälillä edistävän luotonsaajan maksukyvyn säilymistä ja itsenäistä suoriutumista.

Luoton takaisinmaksuaika on enintään viisi (5) vuotta ja maksuaika määräytyy luotonsaajan maksukyvyn mukaan. Sosiaalista luottoa koskevassa sopimuksessa määritellyjä takaisinmaksuehtoja voidaan muuttaa sopimusaikana. Takaisinmaksuehtoja voidaan muuttaa esimerkiksi, jos luotonsaajan taloudellisessa tilanteessa tapahtuu muutoksia sairaudesta, työttömyydestä tai muusta niihin verrattavasta, hänestä riippumattomasta syystä johtuen.

Luoton takaisinmaksussa voidaan antaa perustellusta syystä enintään 12 lyhennysvapaata kuukautta, jolloin takaisinmaksuaikaa voidaan jatkaa vastaavasti. Erityisistä syistä takaisinmaksuaikaa voidaan jatkaa enintään kahdella (2) vuodella, jolloin huomioidaan mahdolliset aiemmin myönnetty lyhennysvapaat kuukaudet. Tällöin laina-aika voi olla enimmillään seitsemän (7) vuotta. Luotonsaajalla on oikeus maksaa luotto takaisin ennen sen erääntymistä ilman lisäkustannuksia.

Sosiaalisen luoton eräännyttäminen

Hyvinvointialueella on sopimuksen mukaan oikeus luotonsaajan maksuviivästyksen tai muun sopimusrikkomuksen vuoksi eräännyttää luoton maksamaton pääoma, jos:

- saatava on viivästynyt vähintään yhden (1) kuukauden ja on edelleen suorittamatta ja viivästynyt määrä on vähintään 10 % luotosta,
- saatavaan sisältyy useampi kuin yksi (1) maksuerä, vähintään 5 % luoton alkuperäisestä määrästä,
- saatava käsittää luotonantajan koko jäljelle jäävän luottosumman tai
- luotonsaaja rikkoo sopimusta jollakin muulla tavalla.

Hyvinvointialueella ei ole oikeutta eräännyttää luottoa, jos kysymys on maksun viivästymisestä ja viivästyminen johtuu luotonsaajan sairaudesta, työttömyydestä tai muusta siihen verrattavasta hänestä riippumattomasta seikasta, paitsi milloin tämä viivästyksen kesto ja muut olosuhteet huomioon ottaen olisi hyvinvointialueelle luotonantajana ilmeisen kohtuutonta.

Maksuvapautus

Pääsääntöisesti sosiaalinen luotto on maksettava aina takaisin. Poikkeuksellisesti luotonsaajan hakemuksesta voidaan kuitenkin myöntää viimesijassa maksuvapautus osittain tai kokonaan. Maksuvapautuksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan esimerkiksi mahdollistaa maksuvapautuksia maksumotivaation heikentymisen tai lisävelkaantumisen tilanteissa.

Opiskelijoiden sosiaalinen luototus

Sosiaalista luottoa myönnettäessä opiskelijoille, noudatetaan sosiaalisen luoton yleisiä myöntämisperiaatteita. Luotonsaajan opintojen etenemistä seurataan opintosuunnitelmasta ja opintorekisteriotteesta. Ennen opintojen mahdollista keskeyttämistä tai päättymistä tulee olla yhteydessä omatyöntekijään tai sosiaalisen luoton työntekijään.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

8. Omaishoidon tuen myöntämisen perusteet

[Laki omaishoidontuesta, 937/2005](#) mukaan omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidolla korvataan muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarvetta.

Omaishoidontuella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu hoidettavalle järjestettävistä tarpeen mukaisista palveluista sekä omaishoitajan valmennuksesta, hoitopalkkioista, vapaasta sekä omaishoitoa tukevista palveluista, jotka määritellään omaishoidon tuen suunnitelmassa.

Omaishoidon tuki on määrärahasidonnainen sosiaalipalvelu, joka perustuu hyvinvointialueen harkintaan. Laki ei takaa hoitajalle subjektiivista oikeutta omaishoidontukeen. Omaishoidon tuki myönnetään hakemuksen saapumispäivämäärästä alkaen omaishoidon tukeen varatun määrärahan puitteissa.

Hoitoa tarvitsevan henkilön kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta tulee olla Kainuun hyvinvointialueen toimialueella. Jos hoidettavan kotikunta vaihtuu Kainuun ulkopuolelle, on hakemus palvelusta laitettava uudelleen vireille uudessa kotikunnassa ja päättää omaishoidon tuki entiseen kotikuntaan. Kotikunnan määräytymisestä säädetään [kotikuntalaissa, 201/1994](#).

Omaishoidon tuen myöntämisen perusteena on hoidon sitovuus ja vaativuus. Tukea myönnetään pääsääntöisesti tilanteissa, kun arvioidaan tuen tarpeen olevan pysyvä tai pitkäaikainen. Omaishoidon tuesta päätettäessä selvitetään, täyttyvätkö omaishoidon tuelle laissa säädetyt edellytykset, Kainuun hyvinvointialueen hyväksymät myöntämisen perusteet ja asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu.

Omaishoidon tukea haetaan pääsääntöisesti kirjallisesti omaishoidon tuen hakemuksella. Omaishoidon tuen hakemukseen tulee kirjata mahdollisimman tarkasti ne asiat, joissa hoidettava tarvitsee omaishoitajan apua. Omaishoidon tuki ei ole kiireellinen sosiaalipalvelu. Hakijalta tai hänen edustajaltaan pyydetään lupa asiakas- ja potilastietoihin. Hakemuksen voi laatia asianosainen itse tai hänen laillinen asiamiehensä tai avustaja

Alle 65 -vuotiaiden omaishoidon asiat hoidetaan vammaisten sosiaalityön palveluyksikössä ja yli 65-vuotiaiden omaishoidon asiat hoidetaan aikuisten sosiaalityön palveluyksikössä. Hakemuksen saavuttua omaishoidon asioita hoitava sosiaaliviranomainen ottaa hakemuksen viivytyksettä käsittelyyn ja ottaa yhteyden hakijaan (kirjeitse tai puhelimitse).

Hoitopalkkion määrä tarkistetaan kalenterivuosittain [työntekijän eläkelain 395/2006, 96 §:ssä](#) tarkoitetulla palkkakertoimella. Omaishoidon tukena maksettavia hoitopalkkioita korotetaan indeksikorotuksen mukaisesti vuosittain.

Omaishoidon tuen myöntämisen yleiset periaatteet

[Laki omaishoidon tuesta 937/2005, 3 §](#) sisältää yleiset omaishoidon tuen myöntämisen edellytykset. Omaishoidon tukea voidaan myöntää, jos henkilö tarvitsee alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi hoitoa tai muuta huolenpitoa, joka voidaan järjestää hoidettavan kotona sopimalla siitä hänen omaisensa tai muu hoidettavalle läheisen henkilön kanssa. Hoidettavan omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö on valmis vastaamaan hoidosta ja huolenpidosta tarpeellisten palveluiden avulla. Omaishoito yhdessä muiden tarvittavien sosiaali- ja

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

terveydenhuollon palveluiden kanssa on hoidettavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kannalta riittävää.

Omaishoidon tukea ei myönnetä hoitokodissa, palvelutalossa, ryhmäkodissa, pitkäaikaisessa perhehoidossa, asuntolassa, tukiasumisen piirissä tai lastensuojelun tukitoimena kodin ulkopuolelle sijoitetun henkilön hoitoon.

Hoito- ja palvelusuunnitelmaan kirjatut ja sovitut lyhytaikaiset hoitojaksot, tilapäisen hoidon tai palveluasumisen jaksot vaikuttavat omaishoidon tuen saamiseen ja hoitopalkkion määrään.

Alle 18-vuotiaan hoidettavan omaishoidon tuen arvioinnissa arvioidaan hoidettavan hoidon ja huolenpidon fyysistä ja psyykkistä vaativuutta ja sitovuutta. Omaishoidossa lapsen sairaudesta tai vammasta aiheutuva erityinen hoidon tarve tulee olla merkittävä, hoito on sitovaa ja vaativaa vanhemmalle. Lapsen ja nuoren kohdalla hoivan ja huolenpidon tarve arvioidaan yksilöllisesti. Palvelutarpeen arvioinnissa käytetään myös Lapsen / nuoren tilanteen arviointi lomaketta. Pelkästään ohjauksen ja valvonnan tarve ei ole riittävä peruste omaishoidon tuen myöntämiselle.

Alle 3-vuotiaalle lapselle tukea voidaan myöntää silloin, kun kysymyksessä on vaikeavammainen tai pitkäaikaissairas lapsi, joka tarvitsee vaativan ja sitovan hoidon lisäksi esimerkiksi vaativia hoitotoimenpiteitä (näitä voivat olla muun muassa peg letku, iv-hoito) tai lapsi muutoin vaatisi sairaalahoitoa.

Pienet lapset tarvitsevat muutoinkin ympärivuorokautisesti vanhempiansa hoitoa ja hoivaa. Vanhemman ja omaishoitajan roolit tulee pitää toisistaan erillään. Lapsen molemmilla vanhemmilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Vanhemmuutta tuetaan tarvittaessa muilla tukimuodoilla mm. terveydenhuollon palvelut, Kelan etuudet ja kuntoutukset sekä lapsi- ja perhepalvelut.

Edellytykset omaishoitajalle

Omaishoitajana voi toimia hoidettavan omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö. Omaisella tai muulla läheisellä henkilöllä tarkoitetaan avio- tai avopuolisoa, lapsia tai muuta läheistä elämäkumppania tai ystävää. Kukaan vieras hoitaja ei voi toimia omaishoitajana ja hoidettava itse hyväksyy omaishoitajansa. Hoitajan ja hoidettavan tulee asua samassa taloudessa (maksuluokka 2 ja 3), mutta hoitajaksi voidaan hyväksyä myös hoidettavan kanssa eri taloudessa asuva henkilö, joka asuu hoidettavan lähellä ja tosiasiallisesti osallistuu hoidettavan hoitoon (maksuluokka 1).

Hoitajalla tulee olla tosiasialliset (fyysiset ja psyykkiset) edellytykset toimia omaishoitajana. Omaishoitajan terveyden ja toimintakyvyn tulee vastata omaishoidon asettamia vaatimuksia ja omaishoitajan tulee olla soveltuva tehtäväänsä ikänsä, kuntonsa ja elämäntilanteensa osalta. Hoidettavan koti on terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva ja tuen myöntämisen arvioidaan olevan hoidettavan edun mukaista. Omaishoidon tuen päätöstä tehtäessä arvioidaan kokonaisvaltaisesti omaishoitajan selviytyminen omaishoitoon liittyvästä tehtävästä.

Hoitajan soveltuvuus tehtävään arvioidaan palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä kotikäynnillä. Hoitajan soveltuvuudesta hoitotyöhön voidaan edellyttää lääkärin ja/tai muun sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijan arviota omaishoidon tuen alettua tai omaishoidon tuen sopimuskaudella. Omaishoitajan on kyettävä kantamaan kokonaisvastuu hoidettavasta sekä takaamaan hänelle turvallinen ja asianmukainen hoito kaikissa tilanteissa.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Omaishoitajana ei voi toimia, mikäli:

- Omaishoitajana toimiva on itse säännöllisen kotihoidon asiakas,
- Omaishoitajalla on jokin etenevä sairaus esim. muistisairaus, tuki- ja liikuntaelinsairaus, jonka katsotaan heikentävän selviytymistä omaishoitajan tehtävästä
- Omaishoitajalla on toimintakykyä haittaava mielenterveydenongelma
- Omaishoitajalla on päihteidenkäyttöä, joka haittaa/estää omaishoitajana toimimisen

Omaishoitajan yhteyshenkilönä toimii oma työntekijä, ellei toisin sovita. Hoitajalla on velvollisuus ilmoittaa omassa ja/tai hoidettavan toimintakyvyssä tai hoidossa tapahtuvista muutoksista omaishoidon tuen yhteyshenkilölle.

Palvelutarpeen arviointi

Omaishoidon tuen myöntämisestä päättäminen perustuu aina hoidettavan ja hoitajan monipuoliseen toimintakyvyn ja voimavarojen arviointiin. Arvioinnissa pääpainopisteenä on hoivassa ja huolenpidossa, kuten avustamista pukeutumisessa, peseytymisessä, ruokailussa jne. Hoidon ja huolenpidon tarve selvitetään kaikissa tapauksissa yksilöllisesti asiakkaan kotona. Omaishoidon tukipäätöstä tehtäessä arvioidaan asiakkaan sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve ja -kokonaisuus. Arvioinnissa otetaan huomioon asuin- ja hoitoympäristön toimivuus ja mahdollisten apuvälineiden ja asunnon muutostöiden tarve. Mikäli omaishoitajan jaksamista tukevat enemmän hoidettavan lyhytaikaisjaksot kuin esimerkiksi hoitopalkkion korottaminen, silloin ensisijaisesti myönnetään lyhytaikaishoitoa.

Arviota tehtäessä huomioidaan myös muut vaihtoehtoiset ja täydentävät tavat järjestää asiakkaan tarvitsemat palvelut.

Hoidon ja muun huolenpidon tarpeessa olevan henkilön omaa näkemystä palvelutarpeeseen vastaamisesta omaishoidolla tulee kuulla [sosiaalihuoltolain 31 §:ssä](#) määritellyllä tavalla.

Omaishoidettavan palvelutarpeen arviointi suoritetaan tarvittaessa omaisten ja sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön moniammatillisena yhteistyönä ja hyödyntäen RAI-toimintakykymittareita (yli 65-vuotiaiden omaishoidon tuki). Arvioinnin tueksi voidaan tarvittaessa pyytää erikseen lääkärintodistus ja/tai eri asiantuntijoiden lausuntoja. Palvelutarpeen arvioinnin aikana arvioidaan mm., että omaishoito on hoidettavan edun mukaista. Arvioinnissa huomioidaan perheenjäsenten välinen normaali tavanomainen auttaminen ja vastuu toisistaan. Asioiden hoito, ruuanlaitto ja kodinhoito eivät ole riittäviä perusteita omaishoidon tuen myöntämiselle. Asiakas hankkii edellä mainitut palvelut omakustanteisesti yksityisiltä palveluntuottajilta ja niihin voi hakea verotuksen kotitalousvähennystä.

Omaishoidon tuen hoito- ja palvelusuunnitelma

Omaishoidon tuen hoito- ja palvelusuunnitelma laaditaan yhdessä hoidettavan ja hoitajan kanssa. Omaishoidon tuen suunnitelmaan kirjataan omaishoitajan antaman hoidon ja huolenpidon sekä muut omaishoidon tuen tavoitteet ja palvelun toteuttamisen yksityiskohdat tavoitteiden saavuttamiseksi hoidettavan ja omaishoitajan osalta. Suunnitelmaan tulee liittää tiedot omaishoidon tuen mukaisista hoidettavan ja hoitajan oikeuksista koskevista säännöksistä ja niiden soveltamisesta.

Tähän suunnitelmaan kirjataan omaishoidon tuen asiakkaan, omaishoitajan ja palvelunjärjestäjän vastuut. Suunnitelmaan kirjataan omaishoidon tuen asiakkaan avun tarve ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen määrä ja sisältö sekä hoidon järjestäminen omaishoitajan poissaolojen aikana.

Suunnitelmaan kirjataan myös omaishoitajan tehtävät ja niitä tukevien sosiaalipalvelujen sisältö ja määrä. Lisäksi suunnitelmaan voidaan kirjata omaishoidon tuen suunnittelua ja arviointia tukevia asioita. Omaishoidon tukeen liittyvistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista voidaan periä maksuja.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

siten kuin asiakasmaksuista on säädetty.

Omaishoitotosopimus ja sen irtisanominen

Omaishoitotosopimuksella tarkoitetaan hoitajan ja Kainuun hyvinvointialueen välistä toimeksiantosopimusta omaishoidon järjestämisestä. Omaishoitolain mukaiseen toimeksiantosopimukseen sisältyy hoitopalkkio, joka määritellään sopimukseen. Omaishoitaja ei ole [työsopimuslain 55/2001](#) tarkoittamassa työsuhteessa Kainuun hyvinvointialueeseen, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan.

Omaishoitajan eläketurvasta säädetään kunnallisessa eläkelaissa. Toimeksiantosopimuksen piirissä olevat hoitajat ovat tapaturmavakuutettuja. Omaishoidon tuen palkkio on verotettavaa tuloa. Omaishoitotosopimus on voimassa toistaiseksi, erityisestä syystä sopimus voidaan tehdä määräaikaisena.

Hyvinvointialue voi irtisanoa omaishoitotosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua. Mikäli omaishoitaja itse irtisanoa sopimuksen, niin tällöin irtisanomisaika on yksi kuukausi. Tilanteessa, jossa sopimuksen jatkaminen vaarantaa hoidettavan tai omaishoitajan terveyden tai turvallisuuden, sopijapuolet voivat purkaa sopimuksen välittömästi.

Irtisanomisajasta riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana hoito hoidettavan terveydentilan, toimintakyvyn muutoksista, asumispalveluihin muuton vuoksi, hoidettavan lapsen muutto toisen vanhemman luokse, kuolemasta johtuen käy tarpeettomaksi tai hoidettava ilmaisee omaishoidon tarpeettomaksi. Jos omaishoito hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä keskeytyy tilapäisesti, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua.

Omaishoitajalla on ilmoitusvelvollisuus hoidossa tapahtuvista muutoksista ja keskeytyksistä omaishoidon tuen vastuuhenkilölle. Kainuun hyvinvointialueella on takaisinperintäoikeus ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä.

Omaishoitajan valmennus ja terveystarkastukset

Omaishoitajan valmennuksen tavoitteena on tukea omaishoitajan jaksamista, edistää hoidon laatua sekä kehittää omaishoitajaksi ryhtyvän henkilön valmiuksia omaishoitajana toimimisessa. Valmennuksen yksilöllinen sisältö, toteutustapa ja ajankohta kirjataan omaishoidon suunnitelmaan. Valmennuksen sisältö voi painottua eri tavoin omaishoitajan ja hoidettavan yksilöllisen kokonaistilanteen mukaan. Valmennus voi liittyä esimerkiksi muistisairauden etenemiseen liittyviin asioihin, erilaisten apuvälineiden käyttöön, ergonomisten työasentojen ohjaamiseen ja opettamiseen sekä haasteellisista tilanteista selviämiseen. Valmennuksessa voidaan käsitellä avustamiseen ja hoivatyön perusteisiin liittyviä kysymyksiä sekä syventyä vammaisten lasten omaishoidon erityiskysymyksiin.

Omaishoitajaa valmennetaan omaishoitajan asemaan, hyvinvointialueen väliseen yhteistyöhön sekä jaksamista tukevien vapaapäivien pitämiseen. Valmennuksella lisätään omaishoitajan osallisuutta omaishoidon tukeen liittyvissä asioissa, jolloin vuorovaikutteinen omaishoitajien tukeminen on keskeistä. Omaishoitajan yksilölliset tilanteet vaihtelevat hoitajan valmiuksien ja muiden olosuhteiden mukaan siten, ettei valmennus aina ole ehdoton edellytys sopimuksen tekemiselle. Valmennuksen tarvetta ja sisältöä arvioitaessa kuullaan omaishoitajan ja myös hoidettavan näkemys asiasta.

Omaishoitajille on tarvittaessa järjestettävä hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan ja hoitotehtäväänsä tukevia sosiaali- ja terveystarkastuksia. Tarkastuksella tavoitellaan ongelmien tunnistamista ja hoitamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tarkastukset ovat omaishoitajalle vapaaehtoisia. Hyvinvointi- ja terveystarkastukset ovat maksuttomia [lain sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992, 5 §:n 1 kohdan](#) perusteella.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Omaishoitajalle järjestettävä vapaa

Hoitajalle järjestettävän vapaan tavoitteena on tukea omaishoitajan jaksamista ja sitä kautta varmistaa hoidon laatu. Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Mikäli hoito keskeytyy kalenterikuukautta kohden yhdessä tai useammassa jaksossa yli seitsemäksi vuorokaudeksi, hoitajan oikeus vapaaseen vähenee kolmesta vuorokaudesta kahteen vuorokauteen kalenterikuukautta kohti. Vapaata ei kerry ajalta, jolta ei makseta hoitopalkkiota. Alle 18 -vuotiaan lapsen osalta, mikäli lapsi viettää osan kuukaudesta toisen, muualla asuvan vanhempansa luona, omaishoidon vapaiden katsotaan pääsääntöisesti tällöin toteutuvan.

Mikäli hoitajalla on omaishoitajan jaksamista tukevat erikseen sovitut ja säännönmukaiset lyhytaikaishoitajaksot, tulee lakisääteiset vapaapäivät pitää lyhytaikaishoitajakson aikana.

Omaishoitaja voi halutessaan vaihtaa vapaa vuorokauden yhtä vuorokautta lyhempään vapaaseen. Omaishoitaja voi pitää vapaansa kuukausittain tai hän voi kerryttää niitä neljä kuukautta ja pitää kerralla useampia päiviä. Vapaat tulee käyttää kuitenkin kalenterivuositain. Sijaisomaishoidon päivät tulee ilmoittaa sen kuukauden loppuun mennessä, kun ne ovat toteutuneet. Poikkeuksena joulukuun vapaat, jotka voi pitää viimeistään seuraavan vuoden tammikuun loppuun mennessä.

Omaishoitajan vapaa suunnitellaan yksilöllisesti kunkin omaishoitajan ja hoidettavan tilanteeseen sopivaksi. Hoidettavalla tai omaishoitajalla ei ole ehdotonta oikeutta valita vapaan aikaista hoitomuotoa. Kainuun hyvinvointialue järjestää omaishoitajan vapaan ajalle hoidettavalle tarkoituksenmukaisen hoidon. Omaishoitajan vapaiden järjestämisessä käytetään ensisijaisesti toimeksianto suhteista sijaishoitoa tai perhehoitoa. Sijaishoitajan tulee olla tehtävään soveltuva henkilö. Hoito tapahtuu pääasiassa omaishoidettavan kotona. Sijaishoitajan kanssa tehdään toimeksianto- sopimus toistaiseksi voimassa olevaksi. Sijaishoitajalle maksetaan toimeksiantosopimuksen ja kunnan päättämän sijaishoidon hoitopalkkion suuruuden mukaisesti ([laki omaishoidon tuesta 318/2011 4 a §](#)). Omaishoidon tukena maksettavia hoitopalkkioita korotetaan indeksikorotuksen mukaisesti. Sijaishoitajan avulla järjestetystä omaishoidon vapaasta ei peritä asiakasmaksua hoidettavalta.

Omaishoidon vapaa voidaan järjestää perhehoitona osa- tai ympärivuorokautisena huolenpitona perhehoitajan kodissa tai hoidettavan kotona. Kun vapaa järjestetään perhehoidon avulla, perhehoitajalle tehdään perhehoidon toimeksiantosopimus. Perhehoitajalle maksetaan Kainuun hyvinvointialueen aluehallituksen hyväksymä tilapäisen perhehoitajan hoitopalkkio ja kulukorvaus. Perhehoitajat ovat tehtävään valmennettuja Kainuun hyvinvointialueen hyväksymiä perhehoitajia.

Omaishoidon vapaat voidaan järjestää myös Kainuun hyvinvointialueen lyhytaikaishoidon ja oman toiminnan asumisen yksiköissä. Mikäli edellä mainituilla vaihtoehdoilla ei vapaita voida järjestää, ne voidaan järjestää hyvinvointialueen myöntämällä palvelusetelillä Kainuun hyvinvointialueen hyväksymissä yksityisissä hoitokodeissa. Muiden vapaapäivien ajaksi järjestämästä hoidosta hyvinvointialue voi periä maksuja asiakaslain muiden säännösten mukaan.

Sijaisomaishoitajan palkkio on 69,14 €/vrk (v. 2026).

Hoitopalkkion maksaminen omaishoidon keskeytymisen ajalta

Omaishoitajalle järjestettävien lakisääteisten vapaiden pitäminen ei keskeytä hoitopalkkion maksamista. Hoidettavalle tai hoitajalle myönnetty kuntoutusjakso ei keskeytä hoitopalkkion maksamista. Myöskään omaishoidon tuen suunnitelmassa sovittu lyhytaikaishoito ei keskeytä hoitopalkkion maksamista.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Hoidettavan sairastuessa äkillisesti ja ollessa hoidossa muualla kuin kotona, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua.

Hoitajasta tai hoidettavasta johtuvasta muusta kuin terveydellisestä syystä hoitopalkkion maksaminen keskeytetään välittömästi seuraavasta päivästä alkaen. Omaishoidon tuki voidaan keskeyttää tai irtisanoa, mikäli hoitajan ei katsota soveltuvan toimimaan hoitajana, esim. päihteiden käytön, terveysongelmien vuoksi tai jos hoidettavan edun mukainen hoito ei muutoin toteudu.

Omaishoidon tuen maksuluokat ja hoitopalkkiot

Hoidettavan hoidon vaativuus ja sitovuus on määrittävin kriteeri. Omaishoidon tuen maksamisen perusteena voidaan käyttää toimintakyvyn arviointimittareita. Hoitopalkkiota ei koroteta lyhyt aikaisten, tilapäisten muutosten yhteydessä, jos hoidettava on kotona omaishoitajan hoidossa väliaikaisesti ympärivuorokautisesti esim. päivätoimintojen keskeytysten aikana, koulujen ja päiväkotien lomien aikana. Päätös perustuu kuitenkin aina kokonaistilanteen arviointiin ja yksilölliseen harkintaan.

Jos vastuu hoidettavan omaishoidosta jakautuu kahden tai useamman omaishoitajan kesken, voidaan omaishoitosopimus laatia myös useamman kuin yhden omaishoitajan kanssa. Tällöin hoitopalkkio jaetaan hoitajien kesken. Tällöin omaishoidon tuen vapaat katsotaan käytetyksi silloin, kun hoidettava on hoidossa toisella omaishoitajalla.

Yli 65-vuotiaan hoidettavan ollessa hoidossa säännöllisesti kaksi viikkoa kotona ja kaksi viikkoa hoitopaikassa, maksetaan omaishoidon tuki maksuluokka I mukaan ja omaishoitajalla on oikeus kahteen vapaavuorokauteen kuukautta kohti. Omaishoidon tuen myöntämisen perusteisiin tehdään jatkossa vuosittaiset lainmukaiset omaishoidon tuen hoitopalkkioiden tarkastukset.

Oikeutta omaishoidon tukeen ei ole, jos

- hoidettavan avuntarve on pääasiassa sanallista ohjausta ja muistuttelua.
- hoidettava ei tarvitse erityisiä vaativia hoitotoimenpiteitä.
- avun tarve kohdistuu asioiden hoitoon ja kodin hoidollisiin asioihin
- toimintakyvyn alentuminen on lyhyt aikainen/tilapäinen
- avun tarve perustuu pelkästään valvontaan
- avun tarve perustuu turvattomuuden tunteeseen tai yksinäisyyteen
- avun tarve koskee avustettavaa, jolla on vielä voimassa oleva ajo-oikeus ja hoidettava kykenee ajamaan autolla ja liikkumaan asiointi käynneillä ilman toisen henkilön apua eikä muutoinkaan tarvitse apua pesuissa, pukeutumisissa, liikkumisessa, asioinnissa jne.
- hoidettavalla ei ole merkittävästi pulmia liikkumisessa tai kommunikaatiossa.

Maksuluokka 1. Lähes jatkuva hoidon tarve

Maksuluokassa 1. omaishoidon tuen hoitopalkkio on 530,00 €/kk (v. 2026). Palvelutarve arvioidaan hoidettavan kokonaistilanne huomioiden.

Yli 65-vuotiaan omaishoidon palvelutarpeen arvioinnin mukaan hoidettavan toimintakyky on RAI-arvioinnin mittaristolla vähintään MAPLe 3, ADLH 1–2, IADLCH 3–4 ja/tai CPS 2–3.

Hoidettava ei selviydy itsenäisesti henkilökohtaisista perustoiminnoista aamu- ja iltatoimista, liikkumisesta, wc-toiminnoista, pukeutumisesta, peseytymisestä, syömisestä, lääkityksestä huolehtimisesta, vaan tarvitsee niissä selviytyäkseen toistuvasti päivittäin hoitoa, huolenpitoa, ohjausta ja valvontaa. Hoidettava saattaa tarvita myös ohjausta ja valvontaa kodin ulkopuolella liikkumisessa. Hoitaja ja hoidettava asuvat samassa taloudessa. Mikäli hoidon tarve ei välttämättä edellytä hoitajan ja hoidettavan asumista samassa taloudessa, tulee hoitajan kuitenkin asua lähialueella samalla paikkakunnalla siten, että pystyy suorittamaan kaikki omaishoitajalle kuuluvat useat päivittäiset tehtävät.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Omaishoitaja sitoutuu toistuvaan päivittäiseen huolenpitoon ja hoitoon hoidettavan luona useita kertoja päivän aikana. Ilman omaishoitajan antamaa hoivaa ja hoitoa hoidettava tarvitsisi säännöllisesti vähintään kolme kotihoidon avustamiskertaa päivittäisissä henkilökohtaisissa toiminnoissa suoriutuakseen. Avuntarpeita tulee olla useissa toiminnoissa päivän aikana. Pääsääntöisesti hoidettava ei tarvitse yöaikaista hoitoa. Mikäli hoidettava tarvitsee ajoittain yöaikaan hoitoa, niin tällöin omaishoitajan tulee vastata yön aikaisesta hoidontarpeesta.

Omaishoitaja voi käydä töissä, mutta päävastuu hoidosta on omaishoitajalla. Hoidettava voi olla osan päivästä yksin tai on koulussa, varhaiskasvatuksessa tai muussa päiväaikaisessa toiminnoissa tai hoito turvataan osittain kotihoidon palveluilla. Palvelutarpeen mukaan maksullista kotihoidon palvelua voidaan myöntää keskimäärin 30 tuntia/kk suhteutettuna kotona olojaksoihin. Tähän maksuluokkaan kuuluvat yli 65-vuotiaat omaishoidon tuen asiakkaat, jotka ovat pääsääntöisesti yli seitsemän vuorokautta kalenterikuukaudessa säännöllisessä lyhytaikaisoidossa ja joiden hoitoisuus on 2. maksuluokan mukaista.

Alle 18-vuotiaat lapset:

- Lapsi tarvitsee usein päivän aikana toistuvaa hoitoa, huolenpitoa, valvontaa ja ohjausta merkittävästi enemmän kuin muut saman ikäiset lapset.
- Lapsi tarvitsee ikäänsä nähden paljon hoitoa ja apua useissa henkilökohtaisissa päivittäisissä toiminnoissa kuten liikkumisessa, lääkehuollossa, ruokailuissa, peseytymisessä, pukeutumisessa, henkilökohtaisen hygienian hoidossa, wc-asioinnilla sekä kodin ulkopuolella liikkumisessa ja toimimisessa. Yksittäinen perussairaus muun muassa diabetes, astma tai epilepsia ei oikeuta omaishoidon tukeen.
- Omaishoidon tarpeen arvioinnissa kiinnitetään huomiota päivittäisten toimintojen ja avun tarpeen lisäksi kommunikaatioon ja ymmärryskykyyn ja kykyyn olla toisten kanssa vuorovaikutuksessa sekä vaativien hoitotoimenpiteiden tarpeeseen.
- Hoitoisuusryhmässä 1 lapsi ei yleensä tarvitse säännöllisesti vammasta tai sairaudesta johtuvaa hoitoa yöaikaan, mutta enemmän valvontaa ikätasoon nähden. Ajoittaiselle yön aikaiselle hoidolle voi kuitenkin olla tarvetta.
- Ainoastaan ohjauksen ja valvonnan tarve eivät ole riittäviä perusteita omaishoidon tuelle lapsuusiässä.
- Lapsen/nuoren tilanteen arviointi omaishoidon tukea myönnettäessä: Pisteet 33–43 pistettä.

Maksuluokka 2./ Jatkuva ympärivuorokautisen hoidon tarve

Maksuluokassa 2. omaishoidon tuen hoitopalkkio on 646,96 €/kk (v. 2026). Palvelutarve arvioidaan hoidettavan kokonaistilanne huomioiden.

Yli 65-vuotiaan omaishoidon palvelutarpeen arvioinnin mukaan hoidettavan toimintakyky on RAI-arvioinnin mittaristolla vähintään MAPLe 3–4, ADLH 3–4, IADLCH 5 ja/tai CPS 3–4.

Hoidettava tarvitsee runsaasti, toistuvasti ja ympärivuorokautisesti päivittäistä hoitoa ja huolenpitoa henkilökohtaisissa toiminnoissa kuten aamu- ja iltatoiminnoissa, liikkumisessa, wc-toiminnoissa, pukeutumisessa, peseytymisessä, syömisessä, lääkityksestä huolehtimisesta sekä valvontaa ja ohjausta. Omaishoitaja sitoutuu vaativaan hoitotyöhön ja vastaa hoidettavan hoidon ja huolenpidon tarpeisiin ympärivuorokautisesti. Hoidettava tarvitsee yöaikaan hoitoa ja huolenpitoa toistuvasti ja säännöllisesti. Hoidettava voi olla yksin vain lyhyitä aikoja (noin 1–2 tuntia). Hoidettava ei kykene asumaan yksin ilman hoitoa / hoivaa, eikä hoitaja voi käydä työssä. Päävastuu hoidosta on omaishoitajalla.

Mikäli omaishoitaja hoitaa hoitotyön sitovuudeltaan maksuluokkaan 2 kuuluvaa hoidettavaa, joka saa kotihoitopalveluja keskimäärin 30–40 tuntia kuukaudessa suhteutettuna kotonaolojaksoihin

(lyhytaikaishoitajaksot) alennetaan omaishoidon tuen palkkio maksuluokan 1. mukaiseksi.

Hoidettava voi olla osan päivästä kodin ulkopuolella esim. päivätoiminnassa tms. keskimäärin 6 tuntia arkipäivässä.

Mikäli hoidettavalle järjestetään muita tukipalveluja (mm. henkilökohtaista apua, tilapäishoitoa, lyhytaikaista palveluasumista jne.), suoritetaan omaishoidon tuen hoitopalkkio maksuluokan 1. suuruisena.

Alle 18-vuotiaat lapset:

- Hoitoisuusryhmässä lapsi tarvitsee ympärivuorokautisesti runsaasti jatkuvaa hoitoa ja apua lähes
- kaikissa päivittäisissä henkilökohtaisissa toiminnoissa kuten liikkumisessa,
- lääkehuollossa, ruokailuissa, peseytymisessä, pukeutumisessa, henkilökohtaisen
- hygienian hoidossa, wc-asioinnilla sekä kodin ulkopuolella liikkumisessa ja
- toimimisessa. Yksittäinen perussairaus muun muassa diabetes, astma tai epilepsia ei oikeuta omaishoidon tukeen.
- Omaishoidon tarpeen arvioinnissa kiinnitetään huomiota päivittäisten toimintojen ja
- avun tarpeen lisäksi kommunikaatioon ja ymmärryskykyyn ja kykyyn olla toisten
- kanssa vuorovaikutuksessa sekä erityisen vaativien hoitotoimenpiteiden tarpeeseen,
- sitovuuteen ja toistuvuuteen.
- Lapsi tarvitsee yleensä hoitoa/tai valvontaa kokoaikaisesti, myös yöaikaan.
- Palkkioluokka voidaan alentaa yhtä alempaan maksuluokkaan seuraavissa
- tilanteissa: Mikäli hoidettava saa runsaasti muita palveluja (lyhytaikainen huolenpito 14 päivää ympärivuorokautisessa hoidossa)
- Lapsen/nuoren tilanteen arviointi omaishoidon tukea myönnettäessä: Pisteet 44–55 pistettä.

Maksuluokka 3./ Erityistukea ja palvelua saavat

Maksuluokassa 3. omaishoidon tuen hoitopalkkio on 966,00 €/kk (v. 2026). Palvelutarve arvioidaan hoidettavan kokonaistilanne huomioiden.

Yli 65-vuotiaan omaishoidon palvelutarpeen arvioinnin mukaan hoidettavan toimintakyky on RAI-arvioinnin mittaristolla MAPLe 4–5, ADLH 5–6, IADLCH 6 ja/tai CPS 5–6.

Hoidettava tarvitsee erityisen runsaasti ympärivuorokautisesti vaativaa hoitoa ja huolenpitoa henkilökohtaisissa toiminnoissa kuten aamu- ja iltatoimissa, liikkumisessa, wc-toiminnoissa, pukeutumisessa, peseytymisessä, syömisessä, lääkityksestä huolehtimisessa sekä valvontaa ja on täysin autettava. Hoidettava ei voi olla lainkaan yksin, vaan on täysin toisen henkilön autettava. Hoidon tarve sitoo hoitajan runsaasti ja säännöllisesti myös yöllä. Hoitaja joutuu tekemään hoitotoimenpiteitä myös yöaikaan. Hoidon sitovuus on samaa tasoa kuin pysyvässä ympärivuorokautisessa asumispalvelussa olevalla henkilöllä. Hoidettava ei kykene asumaan yksin, vaan omaishoitajan kanssa yhdessä eikä hoitaja voi käydä työssä.

Palkkioluokkaa voidaan käyttää myös hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana, jolloin omaishoitaja on lyhytaikaisesti estynyt tekemään työtä tai päätoimista opiskelua jäädessään hoitamaan läheistään tai omaistaan saattohoidon tai muun raskaan siirtymävaiheen aikana. Hoidettavalla ei voi olla käytössä runsaasti muita palveluja.

Yli 65-vuotiaan omaishoidon maksuluokkaan 2. kuuluvat yli seitsemän vuorokautta kalenteri-kuukaudessa säännöllisessä lyhytaikaishoidossa olevat asiakkaat, joiden hoitoisuus on maksuluokan 3. mukaista.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Palvelutarpeen mukaan maksullista kotihoidon palvelua voidaan myöntää keskimäärin noin 40 tuntia kuukaudessa suhteutettuna kotonaolojaksoihin (lyhytaikaishoitajaksot).

Hoitoisuusluokan 3 hoitopalkkiota ei makseta, jos hoitaja olisi samalta ajalta oikeutettu saamaan sairausvakuutuslain 10 luvun mukaista erityishoitorahaa (alle 16 vuotias lapsi) tai omaishoitajana toimiva saa vuorotteluvapaalain 13 §:n mukaista vuorottelukorvausta (Laki omaishoidon tuesta 5 §).

Alle 18-vuotiaat lapset:

- Lapsi tarvitsee erittäin runsaasti hoivaa ja huolenpitoa ja hoidettava tarvitsee kokoaikaisesti toisen henkilön läsnäoloa ja apua henkilökohtaisissa toiminnoissa. Hoidon sitovuus on samaa tasoa kuin sairaalahoidossa tai ympärivuorokautisessa asumispalvelussa.
- Hoidettava tarvitsee ympärivuorokautisesti runsaasti hoivaa ja huolenpitoa tai valvontaa ja ohjausta henkilökohtaisissa toiminnoissa kuten lääkehuollossa, ruokailuissa, peseytymisessä, pukeutumisessa, henkilökohtaisen hygienian hoidossa, wc-asioinnilla ja liikkumisessa.
- Hoidollisesti raskas siirtymävaihe voi olla esimerkiksi siirtyminen hoitomuodosta toiseen, toipuminen vakavasta onnettomuudesta tai saattohoito.
- Hoitotyö on fyysisesti ja psyykkisesti erittäin raskasta ja sitoo omaishoitajaa merkittävästi.
- Tuen myöntämisen perusteena on lääkärinlausunto hoidettavan vaikeasta sairaudesta tai vammasta sekä työnantajan päätös omaishoitajan palkattomasta työvapaasta.
- Hoitopalkkio maksetaan määräaikaisesti enintään kuuden kuukauden ajalta omaiselle, joka jää ansiotyöstä pois vaikeasti sairaan henkilön hoitamista varten.
- Omaishoito on siirtymävaiheen aikaista hoitoa, jolloin omaishoitaja on estynyt lyhytaikaisesti tekemästä omaa tai toisen työtä tai päätoimista opiskelua.
- Lapsen/nuoren tilanteen arviointi omaishoidon tukea myönnettäessä: Pisteet yli 56 pistettä.

Palkkioluokka voidaan alentaa yhtä tai kahta alempaan maksuluokkaan seuraavissa tilanteissa: Mikäli hoidettava saa runsaasti muita palveluja (jaksohoitoa 14 päivää tai enemmän kuukaudessa tai kotiin tai kotona asumista tukevia palveluja vähintään 35 tuntia viikossa).

Hoitoisuusryhmän III hoitopalkkiota ei makseta, jos hoitaja olisi samalta ajalta oikeutettu saamaan sairausvakuutuslain 10 luvun mukaista erityishoitorahaa (alle 16-vuotias lapsi) tai vuorotteluvapaalain 13 §:n mukaista vuorottelukorvausta (Laki omaishoidon tuesta 5 §).

Omaishoidon tuen alentaminen erityistilanteissa

Palkkiot voidaan maksaa myös pienempänä, jos siihen on omaishoitajan esittämä erityinen syy.

9. Vammaispalvelujen myöntämisen perusteet

Vammaispalvelun tarkoitus ja tavoite

Vammaispalvelulain tarkoituksena on toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä. Tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista ja turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Vammaispalvelulakia sovelletaan erityispalveluiden järjestämiseen niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä. Tämän lain perusteella järjestetään palveluita vain, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.

Vammaisen henkilön palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain, varhaiskasvatuslain, perusopetuslain tai muun ensisijaisen lain perusteella.

Ensisijaisen lainsäädännön mukaan järjestettävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista voidaan periä maksu siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa säädetään. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:ssä säädetään maksun perimättä jättämisestä tai määrätyn maksun alentamisesta, 2 momentissa tarkoitetun lain perusteella järjestetyistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä tai perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu estää vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai vaikeuttaa sitä olennaisesti tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen.

Vammaisuuden perusteella järjestettävät palvelut ja tukitoimet

Hyvinvointialueen on järjestettävä vammaiselle henkilölle vammaispalvelulaissa tarkoitettuja palveluita silloin, kun vammaisen henkilön itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutuminen sitä välttämättä edellyttää.

Hyvinvointialue voi määrärahojen puitteissa järjestää osana vammaisen henkilön omaa valmennusta vammaisen henkilön läheisille valmennusta vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi, järjestää vammaiselle henkilölle tässä laissa tarkoitettua taloudellista tukea ja järjestää muita lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittavia palveluita ja tukitoimia.

Subjektiivisia palveluja ovat:

- valmennusta
- henkilökohtaista apua
- erityistä osallisuuden tukea
- tuettua päätöksentekoa
- vaativaa moniammatillista tukea
- asumisen tukea
- lapsen asumisen tukea
- -tukea esteettömään asumiseen
- lyhytaikaista huolenpitoa
- päivätoimintaa
- kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaa

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

- liikkumisen tukea
- taloudellista tukea hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle.

Vammaispalvelun hakeminen yleisesti ja päätöksenteko

Aloitteen vammaispalvelun saamiseksi voi tehdä henkilö itse, hänen läheisensä, muu henkilö tai viranomainen.

Vammaispalvelua voi hakea täyttämällä vammaispalveluhakemuslomakkeen sähköisesti [Kainuun hyvinvointialueen nettisivuilla](#) tai paperisena toimittamalla täytetyn hakemuslomakkeen liitteineen vammaisten sosiaalityön palveluyksikköön. Vammaisen henkilön avun tarve voi tulla siten vireille hakemuksesta tai kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävissään saanut tietää mahdollisesti sosiaalipalvelujen tarpeesta olevasta henkilöstä. Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa hakemuksesta tai kun muulla tavoin vireille tullutta asiaa ryhdytään käsittelemään tai henkilölle annetaan sosiaalipalveluja. Asiakkuus päättyy, kun sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan merkitään tiedoksi, että sosiaalihuollon järjestämiselle ei ole perustetta.

Vammaispalvelujen tarpeen selvittäminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiasta on otettu yhteyttä vammaisten sosiaalityöhön. Tarvittaessa vammaisten sosiaalityön viranhaltija tekee kotikäynnin ja voi pyytää asiakkaan suostumuksella muita lisäselvityksiä päätöksenteon tueksi. Asiakkaalla on velvollisuus ilmoittaa vammaisten sosiaalityöhön osoitteenmuutoksesta, muuttuneesta palvelutarpeesta jne. Asiakastiedot rekisteröidään hakemuksen yhteydessä Kainuun hyvinvointialueen sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmään.

Palvelutarpeen arvio ja asiakassuunnitelma

Palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman tekemisestä säädetään sosiaalihuoltolaissa. Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman tekemisestä vastaa aina sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu virkasuhteessa oleva ammattihenkilö. Jos vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden toteutuminen edellyttää erityisiä toimenpiteitä, ne on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

Kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeesta olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Arvioinnin tekeminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, asiakkaan omainen tai läheinen tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan hyvinvointialueen viranomaiseen palvelujen saamiseksi, jos henkilö on yli 75-vuotias, henkilö saa vammaisetuksista annetun lain tarkoitettua ylintä hoitotukea tai henkilö on vammaispalvelulaissa tarkoitettu vammaisen henkilö.

Palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, jollei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhdessä asiakkaan kanssa.

Asiakkaan palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa tehtäessä tulee ottaa huomioon henkilön elämänvaihe ja elämäntilanne. Vammaispalvelut myönnetään aina yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella. Soveltamisalan edellytysten lisäksi henkilön on täytettävä palvelukohtaiset myöntämisedellytykset.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Vammaispalvelulain mukaan järjestettävät palvelut

- 1) valmennus 7 § - 8 §
- 2) henkilökohtainen apu 9 § - 11 §
- 3) erityistä osallisuuden tuki 12 § - 13 §
- 4) tuettua päätöksentekoa 14 § - 15 §
- 5) vaativa moniammatillinen tuki 16 § - 17 §
- 6) asumisen tuki 18 §
- 7) lapsen asumisen tuki 19 § - 21 §
- 8) esteettömän asumisen tuki 22 § - 23 §
- 9) lyhytaikainen huolenpito 24 §
- 10) päivätoiminta 25 § - 26 §
- 11) kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta 27 §
- 12) liikkumisen tuki 28 § - 31 §
- 13) taloudellinen tuki 32 §
- 14) taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle 33 §
- 15) muut palvelut ja tukitoimet 34 §

Valmennus

Valmennus on tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu jos vammaisen henkilö välttämättä tarvitsee tukea oppiakseen uusia tai vahvistaakseen olemassa olevia itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja, taikka toimiakseen elämässään tapahtuvassa muutostilanteessa tai valmistautuakseen tällaiseen tilanteeseen. Elämän muutostilanteessa kohdennettu tuki helpottaisi uuteen tilanteeseen sopeutumista ja vähentäisi pitkäaikaisen tuen tarvetta.

Edellytyksenä on, että vammaisella henkilöllä on kykyä oppia valmennuksen avulla taitoja. Mikäli valmennuksen avulla ei voi oppia asioita, on näiden asioiden tukemiseksi järjestettävä pysyväksi tarkoitettua palvelua, esimerkiksi asumisen tukea. Lisäksi edellytyksenä on, että vastaavaa valmennusta ei ole mahdollista saada lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Tavoitteena on, että vammaisen henkilö saisi sellaisen palvelukokonaisuuden, joka parhaiten vastaa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa.

Arvioitaessa oikeutta saada valmennusta erillisenä palveluna voidaan ottaa huomioon mahdollisuus opetella vastaavia taitoja muiden yleis- tai erityispalveluiden yhteydessä esimerkiksi oppilaitoksessa, lääkinnällisessä kuntoutuksessa, tuetussa asumisessa ym. Sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalinen kuntoutus on ensisijaista. Lisäksi esimerkiksi asumisen tuen kokonaisuuteen kuuluu erilaisten taitojen oppiminen ja niiden vahvistaminen. Valmennukseen voi kuulua erilaisten toiminnallisten ja tiedollisten taitojen sekä sosiaalisten taitojen oppiminen, joissa henkilöllä on puutteita pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttaman heikentyneen toimintakyvyn vuoksi.

Valmennuksen tarkoituksena olisi tukea vammaisen henkilön vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä itsenäistä elämää vahvistamalla henkilön omia sekä tarvittaessa hänen perheensä ja muiden hänelle läheisten henkilöiden taitoja ja toimintaedellytyksiä. Tarkoituksena olisi saada vammaisen henkilön omat kyvyt ja voimavarat käyttöön.

Valmennus vastaa tuen tarpeeseen, joka ei ole pysyvä tai pitkäaikainen. Pysyvään tai pitkäaikaiseen tuen tarpeeseen tulee vastata muilla palveluilla kuin valmennuksella.

Itsenäisessä elämässä tarvittavilla taidoilla tarkoitetaan taitoja, joita henkilö tarvitsee kommunikaatiossa ja vuorovaikutuksessa, teknisten laitteiden ja digisovellusten käytössä, ympäristön hahmottamisessa ja liikkumisessa erilaisissa toimintaympäristöissä, ajan hahmottamisessa, kodinhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa, asioinnissa, rahankäytössä tai muissa vastaavissa toiminnoissa.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Valmennus on tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu, johon sisältyy:

- 1) tiedollisten ja toiminnallisten taitojen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittelu
- 2) viittomakielen opetus tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käytön ohjaus
- 3) vammaisen henkilön toimintakyvyn, toimintaympäristön tai perhetilanteen muuttuessa taikka muissa vastaavissa elämän muutostilanteissa annettava tuki

Hyvinvointialue voi järjestää määrärahasidonnaisena palveluna osana vammaisen henkilön omaa valmennusta hänen perheelleen ja muille hänelle läheisille henkilöille viittomakielen opetusta ja puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytön ohjausta sekä valmennusta vammaisen henkilön elämän muutostilanteiden tukemiseksi, jos se on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi.

Vammaisen lapsi voi saada valmennusta silloin, kun kyseessä ei ole lapsen ikään ja kehitysvaiheeseen liittyvä tavanomainen taitojen opettelu tai kun näiden taitojen oppiminen on viivästynyt lapsen vamman vuoksi. Valmennuksen avulla lapsi tai nuori voi esimerkiksi harjoitella itsenäistymiseen tarvittavia taitoja, joiden oppimiseen hän tarvitsee vammansa vuoksi ikä- tai kehitysvaiheeseensa nähden olennaisesti tavanomaista enemmän tukea. Edellytyksenä on tällöin, ettei vammaisen henkilö voi muissa käyttämissään palveluissa saada tätä tukea.

Valmennuksen toteuttaminen

Valmennuksen tavoitteet, sisältö, tarvittava määrä ja toteutustapa on arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa. Lisäksi valmennus on tarvittaessa suunniteltava ja toteutettava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon, erityisesti kuntoutuksen, sekä opetuksen ammattilaisten kanssa. Monialaisesta yhteistyöstä säädetään sosiaalihuoltolain 41 §:ssä.

Valmennuksen sisältö, määrä ja toteutustapa on kirjattava päätökseen ottaen huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjatut yksilölliset tarpeet ja oma näkemys tarvittavasta valmennuksesta sekä sen tavoitteista. Palvelun järjestäjän ja tuottajan on seurattava tavoitteiden toteutumista.

Valmennusta voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua.

Valmennusta antavalle henkilölle ei aseteta yleisiä pätevyys vaatimuksia. Palvelua toteuttavalla henkilöllä olisi kuitenkin oltava vammaisten henkilön valmennuksen tavoitteiden, sisällön ja toteutustavan edellyttämä osaaminen.

Henkilökohtainen apu

Henkilökohtaista apua on oikeus saada yksilöllisen tarpeen mukaan, mikäli vammaisen henkilö tarvitsee vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä. Avun ja tuen välttämättömyyden arviointiin vaikuttavat esimerkiksi elämäntilanne, henkilön ikä, perhesuhteet, asuinolosuhteet ja toimintaympäristö.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua, jos hän tarvitsee toisen henkilön apua:

- 1) päivittäisissä toimissa
- 2) työssä tai opiskelussa
- 3) vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa

Henkilökohtainen apu on toisen ihmisen antamaa apua niissä tavanomaisen elämän toimissa, joita henkilö ei pysty kokonaan tai osittain itse vamman tai sairauden vuoksi tekemään. Henkilökohtainen apu

kattaa ne asiat ja tehtävät, jotka vammaisen henkilö muutoin tekisi itse, jos toimintarajoite ei sitä estäisi. Henkilökohtaista apua on oikeus saada, jos tärkeä asia, tehtävä tai toiminta jäisi muutoin kokonaan tekemättä tai esimerkiksi päivittäisten henkilökohtaisten toimien suorittaminen olisi kohtuuttoman hidasta tai hankalaa. Henkilökohtainen apu saattaa olla tarpeen myös tilanteissa, joissa henkilö tarvitsee sitä voidakseen liikkua tai muuten toimia turvallisesti itselleen vieraassa ympäristössä. Henkilökohtainen apu on tarkoitettu vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat runsaasti toisen henkilön apua eri toiminnoissa ja myös niille, joiden avuntarve on toistuvaa mutta määrällisesti vähäisempää.

Edellytyksenä kyky muodostaa ja ilmaista tahto avun sisällöstä itsenäisesti tai tuettuna

Henkilökohtaisen avun tarkoituksena on, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu yhdenvertaisesti muiden kanssa niissäkin tilanteissa, joissa hän tarvitsee toisen henkilön apua. Henkilökohtaisen avun lähtökohtana on vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden toteuttaminen ja omien valintojen mahdollistaminen vamman tai sairauden estämättä. Olennaista on, että vammaisen henkilö kykenee muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa toiminnan sisällön osalta. Tämä tarkoittaa, että vammaisen henkilö kykenee omalla ilmaisutavallaan, esimerkiksi avustettuna tai erilaisten kommunikaation apuvälineiden avulla, esittämään mielipiteitä ja tekemään valintoja siitä, mitä hän haluaa avustajan avustamana tehdä. Sen sijaan hänen ei tarvitse kyetä määrittelemään esimerkiksi sitä, missä ja milloin toiminta tapahtuu.

Edellytyksen ei katsota täyttyvän, jos vammaisella henkilöllä ei millään kommunikointikeinolla tuettunakaan arvioida olevan kykyä muodostaa ja ilmaista tahtoansa avun sisällöstä. Henkilökohtaisen avun sisältö ei voi perustua yksinomaan ulkopuolisen tahon, esimerkiksi omaisten tai viranomaisten tekemään määrittelyyn. Tällöin tuki voidaan toteuttaa esimerkiksi erityisenä osallisuuden tukena, mutta joissain tilanteissa myös osana asumisen tuen palveluita.

Avun tarve ja ikääntyminen

Henkilökohtaisen avun saamiselle ei ole ikärajaa eikä ikääntyminen sulje vammaista henkilöä henkilökohtaisen avun ulkopuolelta. Edellytyksenä on, että iäkkään henkilön tulee täyttää vammaisen henkilön määritelmä sekä harkittavan henkilökohtaisen avun palvelukohtaiset edellytykset. Iäkkäät henkilöt voivat olla oikeutettuja henkilökohtaiseen apuun silloin, kun avun ja tuen sekä huolenpidon tarve johtuu heidän aiemmasta vammastaan eikä kyseessä ole selkeästi uusi, tavanomaiseen elämänvaiheeseen liittyvä avun ja tuen tarve. Usein ensisijaiset, sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut vastaavat iäkkään henkilön palvelutarpeeseen. Silloin, kun ensisijaiset palvelut ovat sopivia ja riittäviä, palvelusta perittävällä maksulla ei ole vaikutusta asiakkaan edun arvioinnissa eikä siten henkilökohtaisen avun maksuttomuus ole myöntämisen peruste.

Päivittäiset toimet

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua päivittäisissä toimissa sen verran kuin hän yksilöllisen tarpeen perusteella välttämättä tarvitsee. Välttämättömyyttä arvioidaan vammaisen henkilön yhdenvertaisuuden, osallisuuden, itsemääräämisoikeuden ja omien valintojen mahdollistamisen kannalta. Päivittäisiä toimia ovat toimet, joita ihmiset tavanomaisessa elämässään tekevät joka päivä tai harvemmin, kuten

- liikkuminen
- asiointi
- kotityöt
- pukeutuminen,
- henkilökohtaisen hygienian hoito ja
- wc-käynnit.

Vuorovaikutus, vapaa-ajan toiminta ja yhteiskunnallinen osallistuminen

Henkilökohtaista apua järjestetään vuorovaikutukseen, vapaa-ajan toimintaan ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Vuorovaikutukseen sisältyy muun muassa tarvittava apu ystävien ja sukulaisten sekä muiden ihmisten tapaamisessa tai muussa yhteydenpidossa vammaisen henkilön omien valintojen mukaisesti. Yhteiskunnallinen osallistuminen sisältää esimerkiksi järjestötoimintaan, vapaaehtoistyöhön ja poliittiseen toimintaan osallistumisen. Vapaa-ajan toimintaan kuuluvat esimerkiksi harrastukset ja muu kuin sellainen opiskelu, joka tähtää tutkinnon tai ammatin saavuttamiseen tai vahvistaa vammaisen henkilön ammattitaitoa ja työllistymisedellytyksiä. Vuorovaikutukseen, vapaa-ajan toimintaan ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen henkilökohtaista apua on järjestettävä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan vammaisen henkilön välttämätöntä avuntarvetta.

Jos vammaisen henkilö ei itse halua eikä tosiasiallisesti tarvitse henkilökohtaista apua säännöksen mukaista minimimäärää, voidaan hänelle myöntää tätä pienempi tuntimäärä. Tämä perustellaan asiakassuunnitelmassa ja päätöksessä. Vammaisen henkilön yksilöllinen tarve ja yhdenvertaisuus huomioon ottaen tuntimäärä voi olla enemmän kuin 30 tuntia kuukaudessa silloin, kun se on perusteltua ja välttämätöntä. Harrastustoiminnassa ja vastaavassa vapaa-ajan toiminnassa avustettavan henkilön on itse oltava osallisena toiminnassa ja tarvittava toimintaan osallistuakseen välttämättä henkilökohtaista apua. Henkilökohtaisen avustajan ei ole tarkoitus olla avustettavan seurana, vaan avustaa asiakasta. Avustustilanteessa avustaja on työsuhteessa, ei ystävyysuhteessa avustettavaan.

Itsehoitoa vastaavat toimenpiteet henkilökohtaisessa avussa

Henkilökohtaiseen apuun voi osana palvelun kokonaisuutta kuulua sellaisia avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon sekä pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon. Vammaiselle henkilölle ja tarvittaessa avustajalle järjestetään näiden toimenpiteiden edellyttämää ohjausta. Vastuu ohjauksen antamisesta on terveydenhuollolla ja ohjausta antaa yleensä tehtävään soveltuva terveydenhuollon ammattihenkilö. Koska kyse on toimenpiteistä, jotka vammaisen henkilö ilman toimintarajoitetta tekisi itse, myös vammaisen henkilö voi joissain tapauksissa antaa avustajalle toimenpiteiden edellyttämää ohjausta.

Itsehoitoa vastaavat toimenpiteet ovat sellaisia, jotka vammaisen henkilö tekisi itse, jos toimintarajoite ei olisi esteenä. Vastaavia toimenpiteitä tekevät myös vammaisen lapsen vanhemmat, omaishoitajat ja perhehoitajat. Henkilökohtaisella avulla ei ole tarkoitus korvata kotihoidon tai kotisairaanhoidon palveluita tai muita terveydenhuollolle kuuluvia tehtäviä, joiden ei katsota olevan itsehoitoa. Itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi lääkkeen antaminen, katetrointi ja haavanhoito. Tilanteissa, joissa hengityslaitetta käyttävän henkilön avustaminen toteutetaan henkilökohtaisella avulla, henkilökohtaiseen apuun voi kuulua hengityslaitteen käytöstä ja toimivuudesta huolehtiminen. Henkilökohtaisina avustajina voi toimia näissä tilanteissa sekä terveydenhuollon ammattihenkilöitä että muita avustajia. Työnantajamallin osalta on huomioitava, että työnantajamallissa vammaisen henkilö päättää itse, kenet hän palkkaa avustajaksi.

Henkilökohtaisen avun suhde muihin palveluihin

Henkilökohtaisen avun tarvetta arvioitaessa myös muut vammaiselle henkilölle järjestetyt palvelut voidaan ottaa huomioon. Esimerkiksi asumiseen liittyvissä palveluissa lähtökohtana on, että palveluyksikössä asuessaan vammaisen henkilö saa päivittäisissä toimissa kotona tarvittavan avun tai tuen pääsääntöisesti yksikön henkilökunnalta. Palveluyksikön palvelut ja henkilökohtainen apu olisivat toisiaan täydentäviä tai vaihtoehtoisia palveluita. Mikäli asuminen on järjestetty ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikössä kodin ulkopuolella, henkilökohtaista apua voidaan järjestää harkinnan mukaan asumisyksikön ulkopuoliseen harrastuksiin, viriketoimintaan ja asiointiin, kuitenkin enintään 22 tuntia kuukaudessa.

Omaishoidontuki tulee ensisijaisesti kysymykseen silloin, kun avun tarve liittyy hoitoon, hoivaan tai valvontaan. Sama henkilö ei voi toimia sekä henkilökohtaisena avustajana että omaishoitajana. Omaishoidon turvin läheistensä kanssa asuvien vammaisten henkilöiden on kuitenkin mahdollista saada henkilökohtaista apua tai muuta osallisuutta tukevaa palvelua. Avun ja tuen tarvetta arvioidaan yksilöllisesti siten, että palvelut muodostavat henkilön tarpeita vastaavan kokonaisuuden.

Välttämättömän henkilökohtaisen avun määrä ja kohde

Päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten henkilökohtaista apua on järjestettävä kunkin vammaisen henkilön välttämättä tarvitsemassa laajuudessa. Välttämättömyyttä arvioidaan suhteessa toimintarajoitteen aiheuttaman avun ja tuen yksilölliseen tarpeeseen nähden. Päivittäiset toimet ovat yleisesti elämässä tapahtuvia asioita kuten liikkuminen, pukeutuminen, hygieniasta huolehtiminen, vaate- ja ruokahuolto, kodin siivous sekä arkinen asiointi. Henkilökohtainen apu kohdistuu vammaisen henkilön tarpeisiin, ei esimerkiksi perheenjäsenten tarpeisiin. Vammaisen henkilön huollossa tai hoidossa olevan lapsen päivittäisiin toimiin osallistuminen voi kuulua henkilökohtaisen avun piiriin.

Henkilökohtainen apu sairaalahoidon tai kuntoutuksen aikana

Vammaisen henkilö saattaa tarvita toisen henkilön apua päivittäisissä toimissa esimerkiksi osallistuessaan kuntoutukseen tai käyttäessään terveys-, päihde- tai mielenterveyspalveluita. Henkilökohtaisen avun tarve esimerkiksi laituskuntoutuksessa tai sairaalahoidon aikana kuitenkin aina arvioidaan henkilön toimintarajoitteesta johtuvien erityistarpeiden perusteella. Esimerkiksi hengityslaitteen varassa eläville henkilöille yksilöllisten erityistarpeiden mukaan mahdollistetaan oman avustajan antama apu sairaala- tai kuntoutusjaksolla.

Työ

Henkilökohtaista apua ansiotyöhön voidaan myöntää silloin, kun henkilökohtainen avustaja mahdollistaa tai helpottaa vammaisen henkilön työntekoa. Työllä tarkoitetaan työsuhteeseen perustuvan toiminnan lisäksi yritystoimintaa. Sillä, saako henkilö pääasiallisen elatuksensa tekemästään työstä tai yritystoiminnasta, ei sinänsä ole merkitystä. Oleellista on, että työtä tai yritystoimintaa tehdään säännöllisesti tai toistuvasti tietyin aikaväleihin. Kun henkilökohtaista avustajaa haetaan työssä avustamiseen, ei avustaja tee työtä vammaisen henkilön puolesta, vaan avustaa vammaista henkilöä, jotta hän selviytyisi kykyjensä ja taitojensa puolesta työtehtävistä. Henkilökohtainen avustaja ei täten ole lisätyövoimaresurssi avustettavan yritystoimintaan. Henkilökohtaisen avun tarvetta arvioitaessa huippu-urheilu voidaan rinnastaa työntekoon ainakin, jos kyseessä on huippu-urheilija, joka saa apurahaa tai jolle urheilu turvaa muuten toimeentulon. Harrastusluonteista toimintaa ei katsota työksi.

Opiskelu

Opiskeluna pidetään jonkin tutkinnon tai ammatin saavuttamiseen tähtäävää opiskelua tai sellaista opiskelua, joka vahvistaa vammaisen henkilön ammattitaitoa ja työllistymisedellytyksiä. Henkilökohtaisen avun tarkoituksena ei ole suorittaa vammaisen henkilön puolesta opintoihin liittyviä tehtäviä.

Perusopetuksen osalta tulkitsemis- ja avustajapalveluiden ensisijainen järjestämisvastuu on opetustoimella. Vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut.

Ammatillisen oppilaitoksen on huolehdittava opiskelun edellyttämistä avustajapalveluista. Tämä kuitenkin tarkoittaa koulutuksen järjestäjän opiskelijoille yleisesti tarjoamia avustajapalveluita (esim. ryhmäavustajia), eli sillä ei tarkoiteta henkilökohtaista avustajaa. Jos siis ammatillisessa koulutuksessa oleva vammaisen henkilö tarvitsee opiskelua varten henkilökohtaisen avustajan, se voidaan myöntää vammaispalvelulain perusteella. Lukiokoulutuksessa olevalle vammaiselle henkilölle henkilökohtainen

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

apu järjestetään myös vammaispalvelulain nojalla.

Vaativan erityisen tuen tehtävän saaneella koulutuksen järjestäjällä eli ammatillisilla erityisoppilaitoksilla on mahdollista saada korotettua rahoitusta, jos koulutuksen järjestäminen edellyttää, että opiskelijalla on henkilökohtainen koulunkäyntiavustaja. Näissä tapauksissa henkilökohtainen avustaja opiskeluun järjestetään oppilaitoksesta koko koulupäivän ajaksi.

Vammaispalvelujen järjestämällä henkilökohtaisella avulla ei kuitenkaan ole tarkoitus paikata oppilaitoksen liian vähäisiä henkilöstöresursseja. Henkilökohtainen avustaja ei myöskään korvaa oppilaitoksen opetukseen liittyvää ohjausta ja tukea.

Henkilökohtaista apua voidaan järjestää myös sellaisissa kansanopistojen vapaan sivistystyön pitkäkestoissa koulutuksissa, jotka ovat verrattavissa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädettyyn työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan koulutukseen.

Henkilökohtainen apu lapselle

Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsensa hoidosta ja kasvatuksesta. Pienten lasten palvelutarpeeseen vastataan pääsääntöisesti muutoin kuin henkilökohtaisella avulla, kuitenkin lapsen yksilöllinen tilanne ja kehitystaso huomioiden. Kun vammaisen lapsi ei ole vanhempiensa ja muiden huoltajien välittömän ja jatkuvan valvonnan ja hoivan tarpeessa, vaan voi itse ainakin osittain vaikuttaa ja tehdä päätöksiä omasta toiminnastaan, voi lapsella olla oikeus henkilökohtaiseen apuun. Henkilökohtainen apu tukee vammaisten lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksia ikäkauden mukaiseen toimintaan sekä edistää lasten ja nuorten itsenäistymistä, oman identiteetin muodostumista ja osallisuutta.

Tavanomaisia huoltajan velvollisuuksia ja lapsen oikeutta henkilökohtaiseen apuun arvioidaan sen mukaan, miten itsenäisesti saman ikäiset lapset tavanomaisesti toimivat ja toisaalta sen mukaan, mitkä ovat henkilökohtaista apua hakevan lapsen yksilölliset tarpeet sekä kyky muodostaa ja ilmaista tahto avun sisällöstä vähintään tuettuna. Avun tarpeen arvioissa tulee lähteä siitä, mikä on vammattoman lapsen mahdollisuus ja kyky toimia itsenäisesti kullakin ikätasolla, ja miten henkilökohtaisella avulla voitaisiin turvata vammaiselle lapselle nämä samat mahdollisuudet liikkumiseen, sosiaaliin suhteisiin tai harrastuksiin.

Henkilökohtaisella avulla voidaan tukea myös vanhemman mahdollisuutta huolehtia hoidossaan olevan lapsen jokapäiväisestä huolenpidosta ja hänen asioidensa hoidosta, mutta tällaisessa tilanteessa henkilökohtainen apu myönnetään vanhemmalle vammaisuuden perusteella.

Henkilökohtainen apu ulkomailla

Vammaisella henkilöllä on oikeus henkilökohtaiseen apuun myös ulkomailla. Edellytyksenä on, että matkan katsotaan kuuluvan vammaisen henkilön tavanomaiseen elämään. Tavanomaiseen elämään eivät kuulu usein toistuvat tai poikkeuksellisen pitkät ja kohtuuttoman kalliit ulkomaanmatkat. Ulkomaanmatkojen osalta vammaisen henkilön tilannetta verrataan samaan ikäryhmään kuuluvien ja samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien henkilöiden toimintoihin. Asiaa ratkaistaessa otetaan myös huomioon vammaisen henkilön yksilölliset tarpeet ja olosuhteet.

Henkilökohtaisen avun toteuttaminen

Henkilökohtaisen avun toteuttamistavassa otetaan huomioon vammaisen henkilön oma mielipide, elämäntilanne ja asiakassuunnitelmaan kirjattu avun tarve. Henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyjen tuottamis- ja toteuttamistavat avustajan poissaolotilanteiden varalta kirjataan asiakassuunnitelmaan ja palvelua koskevaan päätökseen. Tuottamistapoja voidaan myös yhdistellä. Sijaisjärjestelyiden toteutustavat avustajan poissaolon varalta kirjataan asiakassuunnitelmaan ja palvelupäätökseen, jolloin

vammaisella henkilöllä on tieto siitä, millaisia sijaisjärjestelyjä on saatavilla kiireellisissä tapauksissa.

Kainuun hyvinvointialueen henkilökohtaisen avun järjestämisen toteuttamistavat:

- työnantajamallilla
- palvelusetelillä
- vammaispalvelun työsuhteisen henkilökohtaisen avustajan avulla

Henkilökohtainen apu työnantajamallilla

Työnantajamalli on henkilökohtaisen avun tuottamistapa, jossa vammaisen henkilö palkkaa henkilökohtaisen avustajan työsopimuslain mukaiseen työsuhteeseen ja toimii avustajan työnantajana. Työnantajamallissa vammaiselle henkilölle korvataan henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset työnantajan maksettavaksi kuuluvine lakisääteisine maksuineen ja korvauksineen sekä muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut. Työnantajamallin käytön edellytyksenä on, että vammaisen henkilö kykenee vastaamaan työnantajan velvollisuuksista. Lisäksi edellytyksenä on, että vammaisen henkilö antaa asiakassuunnitelmaan kirjattavan suostumuksensa työnantajana toimimiseen. Avustajan palkan sekä työnantajana toimimisesta aiheutuvien kulujen perusteet ja korvaamistapa kirjataan asiakassuunnitelmaan ja päätökseen.

Alaikäisen lapsen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja voi toimia henkilökohtaisen avustajan työnantajana vastaavin edellytyksin kuin vammaisen henkilö itse. Kainuun hyvinvointialueen vammaispalveluissa annetaan yksilöllistä neuvontaa ja tukea työnantajamalliin liittyvissä käytännön asioissa sekä selvitetään työnantajan vastuut ja velvollisuudet.

Kuka voi toimia henkilökohtaisena avustajana

Vammaisen henkilö valitsee avustajana toimivan henkilön. Avustajia voi olla useampia. Avustajan tulee pääsääntöisesti olla perheen ulkopuolinen henkilö. Henkilökohtainen apu on tarkoitettu mahdollistamaan vammaisen itsenäistä elämää sekä kotona että kodin ulkopuolella. Tämän tavoitteen toteutuminen voi vaikeutua, jos perheenjäsen toimii henkilökohtaisena avustajana. Perheenjäsenellä tarkoitetaan vammaisen henkilön puolisoa, lasta, lapsenlasta, vanhempaa tai isovanhempaa. Perheenjäsenen avustajana aiheuttaa helposti jääviys- ja ristiriitatilanteita, koska kysymyksessä on perheen sisäinen työsuhte. Perheenjäsen voi toimia henkilökohtaisena avustajana poikkeustilanteissa erityisestä syystä. Tällainen erityinen syy voi olla äkillinen avuntarve, kun vakituinen avustaja sairastuu tai hänen työsuhteensa päättyy tai jos perheen ulkopuolisen avustajan löytäminen osoittautuu mahdottomaksi tai hyvin vaikeaksi. Lisäksi erityinen syy voi olla tarve vammaisen henkilön kommunikaation tuntemiselle, vammaisen lapsen kotona asumisen mahdollistaminen tai muuten lapsen etu.

Korvaus henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuviin kustannuksiin

Vammaisen henkilö palkkaa itse henkilökohtaisen avustajan, jonka palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset korvataan vammaispalveluna sosiaalityöntekijän tai -ohjaajan päätöksen mukaisessa laajuudessa. Vammaisen henkilö toimii itse henkilökohtaisen avustajan työnantajana eli avustaja ei ole työsuhteessa Kainuun hyvinvointialueeseen. Työnantajan on huolehdittava siitä, että avustajan työtunnit toteutuvat enintään päätöksessä ilmoitettujen tuntimäärien mukaisesti.

Työsuhdetta määrittävät työsopimuksen ehdot ja pakottava työlainsäädäntö, kuten työsopimuslaki, työaikalaki ja vuosilomalaki. Kainuun hyvinvointialue korvaa henkilökohtaisen avustajan palkan:

- alle neljä vuotta kestäneissä työsuhteissa 10,09 €/tunti ja
- yli neljä vuotta kestäneissä työsuhteissa 10,59 €/tunti.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Vaativassa avustamistyössä sosiaalityöntekijän tai - ohjaajan määrittäessä koulutustason, tuntipalkkaa korvataan 11,17 €/tunti.

Henkilökohtaisen avun tehtävään ei vaadita hoitoalan koulutusta, koska se ei ole hoitotyötä. Vammainen henkilö on velvollinen ilmoittamaan sosiaalityöntekijälle tai -ohjaajalle olosuhteissaan tapahtuvista muutoksista, joilla on vaikutusta henkilökohtaisen avun järjestämiseen.

[Opas henkilökohtaisen avun työnantajalle ja avustajalle](#)

Henkilökohtainen apu palvelusetelillä

Mikäli henkilökohtainen apu järjestämiseen valitaan palveluseteli, se lähetetään henkilökohtaisen avun päätöksen mukana. Henkilökohtaisen avun käyttäjä toimittaa palvelusetelin palveluntuottajalle tai ilmoittaa palvelusetelissä olevan varmennusnumeron valitsemaalleen palveluntuottajalle. Kainuun hyvinvointialueen vammaispalveluiden käytettävissä olevat henkilökohtaisen avun palvelusetelituottajat ovat nähtävissä ja vertailtavissa internetosoitteesta <https://parastapalvelua.fi/palveluntuottajat>. Palveluntuottajalistan voi pyytää myös paperisena omalta työntekijältä.

Henkilökohtaisen avun käyttäjä voi valita haluamansa palveluntuottajan Kainuun hyvinvointialueen hyväksymien palvelusetelituottajien listalta. Palvelusetelijärjestelmässä Kainuun hyvinvointialue ei tule sopimusosapuoleksi palveluja sovittaessa, sillä kyseessä on kuluttajan asemassa olevan henkilökohtaisen avun käyttäjän ja palveluntuottajan välinen sopimus. Henkilökohtaisen avun käyttäjä ja palveluntuottaja tekevät sopimuksen kirjallisesti.

Henkilökohtaisen avun käyttäjä määrittelee tarvitsemansa avun palvelua tilatessaan. Käytännön avustamistilanteessa henkilökohtaisen avun käyttäjä ohjaa ja neuvoo avustajaa. Palveluseteli on saajalleen henkilökohtainen eikä sitä voi käyttää muuhun, kuin palvelusetelillä myönnettyyn palveluun.

Palvelussa esiintyneen virheen tai viivästyksen perusteella palvelusetelin käyttäjällä on oikeus (velvollisuus) pidätyä hyväksymästä palveluntuottajan suoritusta siltä osin kuin palvelua ei ole suoritettu asianmukaisesti. Näissä tapauksissa palvelusetelin käyttäjän tulee ottaa yhteys myös palvelusetelin myöntäneeseen viranhaltijaan, omaan työntekijään.

Asiakas voi käyttää virhe- ja viivästystilanteissa kuluttajansuojalain mukaisia keinoja. Erimielisyydet pyritään ensisijaisesti ratkaisemaan osapuolten välisillä neuvotteluilla. Jos erimielisyyksiä ei voida ratkaista osapuolten välisillä neuvotteluilla, asiakas voi saattaa asian kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi.

[Vammaispalvelulain mukaisen henkilökohtaisen avun palvelusetelisääntökirja](#)

Kainuun hyvinvointialueen työsuhteisen henkilökohtaisen avustajan avulla

Kainuun hyvinvointialueen työsuhteisen avustajan avulla henkilökohtaista apua järjestetään Kajaanin ja mahdollisesti sen lähikuntien alueella. Työsuhteista avustajaa käytetään vakituisten avustajien sijaistamisissa.

Erityinen osallisuuden tuki

Vammainen henkilö voi saada erityistä osallisuuden tukea, jos hän tarvitsee välttämättä yksilöllisesti toteutettua toisen henkilön tukea voidakseen päästä vuorovaikutukseen itselleen merkityksellisten henkilöiden kanssa ja eikä voi osallistua itselleen mieluiseseen vapaa-ajan toimintoihin puutteellisten vuorovaikutustaitojen vuoksi.

Laadittu

18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty

16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Erityinen osallisuuden tuki kuuluu hyvinvointialueen erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Tämä tarkoittaa, että vammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus saada erityistä osallisuuden tukea, jos vammaispalvelulaissa määritellyt edellytykset palvelun saamiseksi täyttyvät.

Erityisen osallisuuden tuen tarkoitus on turvata ja vammaisen henkilön osallisuus ja päästä osalliseksi silloinkin, kun hän ei kykene itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtoaan avun sisällöstä tai kun henkilökohtainen apu ei ole hänelle sopiva palvelu.

Erityinen osallisuuden tuki on tarkoitettu suppealle joukolle vammaisia henkilöitä, joiden osallisuuden toteutuminen ja tukeminen on erityisen haastavaa. Usein kyseessä ovat henkilöt, joilla on kommunikaation ja vuorovaikutuksen ongelmia ja käyttäytymisen haasteita. Palvelua voidaan järjestää myös sellaisille vammaisille henkilöille, joiden ohjaaminen välttämättä edellyttää erityistä ammatillista osaamista vaikeiden käyttäytymisen haasteiden vuoksi. Erityinen osallisuuden tuki on yksilöllinen palvelu. Erityistä osallisuuden tukea ei myönnetä seuranpitotarkoitukseen eikä palvelussa ole kyse kaveritoiminnasta.

Erityinen osallisuuden tuki on vammaisen henkilön osallistumista ja osallisuutta edistävä palvelu, joka sisältää tarvittavan ohjauksen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja vammaiselle henkilölle mieluisan vapaa-ajan toiminnan löytämisessä ja toteuttamisessa. Erityistä osallisuuden tukea on järjestettävä joko kodin ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan taikka, jos kotona tapahtuvaan toimintaan myönnettävä palvelu on vammaisen henkilön toivomusten tai edun mukainen vaihtoehto, osittain tai kokonaan vammaisen henkilön kotona tapahtuvaan toimintaan. Ensisijaisesti kuitenkin on tarkoitettu kodin ulkopuoliseen toimintaan.

Erityisen osallisuuden tuen toteuttaminen

Erityistä osallisuuden tukea antaa ensisijaisesti sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tai terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu ammattihenkilö taikka muun soveltuvan tutkinnon suorittanut henkilö. Toissijaisesti erityistä osallisuuden tukea voi antaa henkilö, jolla on kokemusta toimia vaikeimmin ja eri tavoilla kommunikoivineen vammaisten henkilöiden kanssa ja pystyy vastaamaan heidän tarpeisiinsa.

Tärkeintä on se, että tukea antavan henkilön on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön omaa tahtoa ja toivomuksia selvitetään toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa kaikin mahdollisin käytettävissä olevin keinoin. Vammaisen henkilön tapa kommunikoida sekä käyttää kommunikoinnin apuvälineitä vuorovaikutuksessa on otettava huomioon erityisen osallisuuden tuen sisältöä ja määrää sekä toteuttamistapaa arvioitaessa ja niistä päätettäessä.

Tukea antavalla henkilöllä tulee kuitenkin aina olla sellainen osaaminen, joka vastaa vammaisen henkilön yksilöllisiin tuen tarpeisiin. Asumisen tuen palveluihin sisältyy asiakkaan osallisuuden tukeminen. Asumisen tuen toteuttajan tulee antaa asiakkaalle myös hänen tarvitsemaansa erityistä osallisuuden tukea vuorovaikutukseen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen sekä mieluisan vapaa-ajan löytämiseen ja toteuttamiseen.

Erityisen osallisuuden tuen määrästä, sisällöstä ja toteuttamistavasta päätettäessä on otettava huomioon, vammaisten henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen avun ja tuen tarve, omat toivomukset, elämäntilanne sekä muu palvelukokonaisuus.

Osallisuuden tuki tulee voimaan asteittain,
vähintään 10 tuntia kuukaudessa vuonna 2025,
vähintään 20 tuntia kuukaudessa vuonna 2026.
vähintään 30 tuntia kuukaudessa vuoden 2027 alusta lähtien, ellei hän hae tätä pienempää tuntimäärää.

Erityisen osallisuuden tuen tarkoitus on, että myös ne vammaiset henkilöt, joiden osallisuutta ei voida tukea henkilökohtaisella avulla, voivat saada tarvitsemansa osallisuuden tuen. Henkilökohtaisessa

avussa lähtökohtana on, että vammaisen henkilö ohjaa avustajaa, kun taas erityinen osallisuuden tuki sisältää vammaisen henkilön tarvitseman vahvankin ohjauksen toiselta henkilöltä. Vammaisen henkilö ei saa samanaikaisesti henkilökohtaista apua ja erityistä osallisuuden tukea.

Tuettu päätöksenteko

Tuetun päätöksenteon tarkoituksena on vahvistaa vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta sekä mahdollisuuksia tehdä ja toteuttaa elämässään omia valintoja. Vammaisella henkilöllä on oikeus saada erillisenä palveluna toteutettavaa tuettua päätöksentekoa, vain silloin, kun hän tarvitsee tukea voidakseen tehdä omaa elämäänsä koskevia merkittäviä päätöksiä. Merkittävillä päätöksillä ei tarkoiteta jokapäiväiseen elämään kuuluvia päätöksiä. Vammaisen henkilön oma näkemys tulee ottaa huomioon päätöksen merkittävyyttä arvioitaessa.

Merkittäviä päätöksiä voivat olla esimerkiksi:

- oma tai läheisen vakava sairastuminen
- elämän suuret taitekohdat, kuten koulun alkaminen, opiskelu- tai työpaikan valinta
- suuret muutokset perheessä
- muutto pois lapsuudenkodista tai toiselle paikkakunnalle

Tilanne voi muodostua päätöksenteon kannalta merkittäväksi myös silloin, jos kyseessä on eturistiriitatilanne vammaisen henkilön läheisten tai hänen kanssaan työskentelevien henkilöiden kanssa.

Pieniin arkisiin päätöksiin ei ole oikeutta saada erillistä tuetun päätöksenteon palvelua. Arkiseen päätöksentekoon vammaisen henkilö saa tukea henkilöltä, joiden kanssa hän toimii arjessa, esimerkiksi perhe, päivätoiminnan ohjaajat, asumisen ohjaajat, henkilökohtainen avustaja jne.

Tuettua päätöksentekoa tulee saada tarvittaessa koko päätöksentekoprosessin ajan

- tiedon hankkimisessa,
- asioiden ymmärtämisessä,
- päätös- tai toimintavaihtoehtojen ja niiden vaikutusten arvioimisessa,
- oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa,
- päätösten tekemisessä ja toteuttamisessa sekä
- muissa vastaavissa toiminnoissa.

Tuettuun päätöksentekoon ei kuulu asioista päättäminen vammaisen henkilön puolesta. Tukihenkilö ei saa ottaa kantaa tai vaikuttaa asioihin, joista päättämiseen hän antaa tukea vammaiselle henkilölle. Tuetussa päätöksenteossa päätöksen tekee aina vammaisen henkilö itse. Tuettuun päätöksentekoon kuuluu vammaisen henkilön oikeus tehdä myös objektiivisesti katsottuna huonoja päätöksiä.

Tuetun päätöksenteon tarve arvioidaan yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa ja kirjataan asiakassuunnitelmaan. Erillisenä palveluna annettavasta tuetusta päätöksenteosta tehdään päätös. Erillisenä palveluna toteutettavan tuetun päätöksenteon sisältö, määrä ja toteutustapa on kirjattava päätökseen.

Vammaisen henkilön tulee päästä osallistumaan tukihenkilön valintaan. Tukihenkilöltä ei edellytetä tiettyä koulutusta, vaan vammaisen henkilön yksilölliset tarpeet määrittävät tukihenkilöltä vaadittavan osaamisen. Asiakkaan palvelukokonaisuudesta vastaavan sosiaalihuollon ammattihenkilön on kuitenkin varmistettava, että tukihenkilö ymmärtää tuetun päätöksenteon tarkoituksen, hänellä on vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävä osaaminen ja että hän on riippumaton suhteessa päätöksenteon kohteena olevaan asiaan.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Vaativa moniammatillinen tuki

Vaativa moniammatillinen tuki on vammaiselle henkilölle, häntä tukeville läheisille ja hänen kanssaan työskenteleville ammattilaisille annettavaa tukea, joka edellyttää erityistä ammatillista osaamista ja moniammatillista yhteistyötä. Vaativa moniammatillinen tuki on sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden yhteistyössä toteuttama palvelukokonaisuus.

Vaativan moniammatillisen tuen palvelukokonaisuus vastaa vaativiin tilanteisiin. Tilanteisiin liittyy yleensä sellaisia puutteita itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutumisessa, joita ei pystytä ratkaisemaan tuetulla päätöksenteolla, henkilökohtaisella avulla tai erityisellä osallisuuden tuella.

Tukea antaa vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä. Vaativa moniammatillinen tuki sisältää myös vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen edellyttämät terveydenhuollon tutkimukset. Vaativaa moniammatillista tukea annetaan ensisijaisesti vammaisen henkilön kotiin tai muuhun omaan toimintaympäristöön. Joissain erityisen vaativissa tilanteissa saattaa olla vammaisen henkilön ja hänen kanssaan toimivien henkilöiden turvallisuuden varmistamiseksi parempi, jos vammaisen henkilö siirtyy tilapäisesti kehitysvammalain mukaiseen vaativan moniammatillisen tuen yksikköön.

Oikeus vaativaan moniammatilliseen tukeen on, jos:

- 1) Asiakkaan osallisuus taikka itsemääräämisoikeus tai muiden perusoikeuksien toteutumisen tukeminen edellyttää erityistä ammatillista osaamista ja yhteistyötä;
- 2) Asiakkaalla on vaikeita vammaan liittyviä kommunikoinnin, sosiaalisen vuorovaikutuksen tai käyttäytymisen haasteita, joiden johdosta hänen tai muiden henkilöiden ihmisarvo, terveys tai turvallisuus on uhattuna; tai
- 3) Asiakkaan perusoikeuksiin kohdistuvien rajoitustoimenpiteiden käytön taustalla olevien syiden selvittäminen ja rajoitustoimenpiteiden käytön ennaltaehkäisy ja vähentäminen edellyttävät moniammatillista tukea

Tarvittavan tuen sisällöstä, määrästä ja toteuttamistavasta päätettäessä on otettava huomioon vammaisen henkilön kommunikointikeino, asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve ja toivomukset sekä elämäntilanne, jossa vammaisen henkilö tarvitsee tukea. Vaativan moniammatillisen tuen sisältö, määrä ja toteutustapa kirjataan päätökseen.

Ongelmien syiden selvittämiseen sekä tarvittavan tuen tarpeen arviointiin ja toteuttamiseen voivat osallistua esimerkiksi lääkärit, psykiatrit, psykologit, sosiaalityöntekijät sekä puhe- ja muut terapeutit. Koko moniammatillisen asiantuntijaryhmän ei tarvitse aina osallistua vaativan moniammatillisen tuen toteuttamiseen, vaan tarvittavat ryhmän asiantuntijat riippuvat vammaisen henkilön yksilöllisestä tuen tarpeesta ja tilanteen vaativuudesta.

Vaativan moniammatillisen tuen myöntäminen ei edellytä päätöstä erityishuollon antamisesta.

Asumisen tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee hyvinvointialueelta apua tai tukea voidakseen hoitaa päivittäiset toimensa. Asumisen tuen tavoitteena on, että vammaisen henkilö voi asua mahdollisimman itsenäisesti silloinkin, kun hän tarvitsee apua tai tukea asumisessaan. Vammaispalvelulain asumisen tuen myöntämisedellytyksissä korostuu apu ja tuki, kun taas sosiaalihuoltolain palveluissa korostuu hoito ja huolenpito.

Asumisen tuki sisältää tarvittavan tuen ja avun päivittäisissä toimissa, vuorovaikutuksessa ja osallisuudessa sekä niissä itsehoitoa vaativissa toimenpiteissä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon ja pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon.

Asumisen tukeen liitetään tarvittaessa terveydenhuoltolain perusteella kotiin järjestettäviä

terveydenhuollon, sosiaalihoitolain tai muiden lakien perusteella järjestettäviä palveluita siten, että ne muodostavat henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisen palvelukokonaisuuden. Asumisen tukeen liitetään tarvittaessa esimerkiksi kotisairaanhoidon sekä henkilön tarvitsemat muut terveydenhuollon palvelut.

Asumisen tukeen liitetään myös tarvittaessa muun muassa sosiaalihoitolain perusteella järjestettävä kotihoito ja sosiaaliohjaus. Asumisen tuessa vastuu terveydenhuollon palveluiden sisällöstä ja niiden toteuttamisesta on aina terveydenhuollon viranomaisilla.

Asumisen tuki voidaan järjestää yksittäiseen asuntoon tai ryhmämuotoisesti toteutettuun asumiseen. Asumisen tuki toteutetaan siten, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus, osallisuus ja yksityisyys toteutuvat. Asumisen tuen avulla voidaan turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Kainuun hyvinvointialue järjestää asumisen tuen palveluita omana tuotantona ja ostopalveluna. Hyvinvointialue päättää mitkä palvelut tuotetaan edellä mainituilla tavoilla. Asumisen tuen sisällöstä, määrästä ja toteutustavasta päätettäessä otetaan huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve ja asiakkaan toivomukset. Asumisen tuen sisältö, määrä ja toteuttamistapa kirjataan päätökseen.

Vammaisen asumisen tuesta säädetään lisäksi SHL 21 § (tilapäinen asuminen), SHL 21 a § (tuettu asuminen), SHL 21 b § (yhteisöllinen asuminen) ja SHL 21 c § (ympäri vuorokautinen palveluasuminen) sekä laissa omaishoidon tuesta 937/2005 ja laissa perhehoidosta 20.3.2015/263.

Lapsen asumisen tuki

Lapsen asumisen tuen järjestämiseen sovelletaan tämän pykälän lisäksi, mitä asumisen tuesta 18 §:ssä säädetään, eli: asumispalveluja voidaan järjestää sosiaalihoitolain ja vammaispalvelulain perusteella. Vammaispalvelulain mukaisia palveluja järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia palveluita sosiaalihoitolain perusteella. Hyvinvointialue tekee päätöksen sovellettavasta laista ja asumisen käytännön toteuttamisesta. Hyvinvointialueen on kuitenkin otettava huomioon vammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä asiakkaan etu. Vammaispalvelulain mukainen lapsen asumisen tuki kuuluu hyvinvointialueen erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Tämä tarkoittaa, että vammaisella lapsella on subjektiivinen oikeus saada lapsen asumisen tukea, jos vammaispalvelulaissa määriteltyt edellytykset palvelun saamiseksi täyttyvät. Hyvinvointialueen on tällöin järjestettävä palvelu määrärahoista riippumatta.

Vammaisella lapsella on oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee apua tai tukea voidakseen hoitaa päivittäiset toimensa. Lapsen asumisen tuen tarkoitus on turvata lapsen mahdollisuus asua kotona oman perheensä kanssa. Vammaiselle lapselle ja hänen perheelleen on järjestettävä sellainen asumisen tuki, joka mahdollistaa lapselle hänen ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa nähden tarpeellisen hoidon ja huolenpidon, osallisuuden sekä turvallisen kasvuympäristön. Lapsen ja perheen tarvitsemia palveluita on järjestettävä tarvittaessa vuorokaudenajasta riippumatta.

Lapsen kotona asuminen on turvattava riittävillä, lapsen ja perheen tarpeiden mukaisilla, vammaispalvelulain ja muiden lakien perusteella kotiin järjestettävillä palveluilla ja tuella. Asumisen tukeen on liitettävä tarvittaessa terveydenhuollon perusteella kotiin järjestettäviä terveydenhuollon palveluita taikka sosiaalihoitolain tai muiden lakien perusteella järjestettäviä palveluita siten, että ne muodostavat henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisen palvelukokonaisuuden.

Sosiaalihoitoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihoitoon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin. Palveluprosessissa on oltava lapsen tarpeiden edellyttämä asiantuntemus.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Omatyöntekijä arvioi yhteistyössä huoltajien kanssa, miten lapsen asumisen tuki voidaan järjestää lapsen edun mukaisesti. Vaadittavasta monialaisesta yhteistyöstä säädetään sosiaalihuoltolain 41 §:ssä:

Lapsen asumisen tuen järjestämisen kodin ulkopuolella tulee perustua vammasta johtuvaan avun ja tuen tarpeeseen, johon ei ole mahdollista vastata kotiin järjestettävillä palveluilla. Lapsen asumisen tuen järjestäminen kodin ulkopuolella ei voi perustua lastensuojelun tarpeeseen.

Lapsen asumisen tuki voidaan järjestää vammaispalveluna kodin ulkopuolella vain, jos lapsen ei ole mahdollista asua kotona oman perheensä kanssa lapselle ja hänen perheelleen järjestetystä yksilöllisestä avusta ja tuesta huolimatta. Lapsen asuminen voidaan toteuttaa muualla kuin lapsen oman perheen kanssa vain, jos kotiin järjestettävät palvelut eivät ole riittäviä huomioiden lapsen yksilölliset tarpeet. Tällainen tilanne voi tulla kyseeseen esimerkiksi, jos lapsi tarvitsee niin erikoistunutta ja vaativaa hoitoa ja huolenpitoa, ettei sitä voida kattavienkaan palveluiden turvin järjestää kotiin.

Päätöksen perusteluvelvollisuutta korostaa se, että asumisen tuen järjestämisen kodin ulkopuolella tulee olla viimesijainen keino ja lapsen edun mukainen ratkaisu. Tämän vuoksi päätöksessä on muun ohella perusteltava, millä tavoin asuminen muualla kuin perheen kanssa vastaa lapsen avun ja tuen tarpeeseen ja se, miksi asuminen oman perheen kanssa kotiin annettujen palveluiden ja tuen avulla ei ole mahdollista.

Lapsen huoltajat voivat tehdä hakemuksen lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella. Huolimatta asumisen tuen järjestämisestä kodin ulkopuolella päätösvalta lapsen asioista säilyy aina huoltajilla. Palvelun toteuttamisen aikana lapsen huoltajilla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, koulutuksesta, asuinpaikasta, harrastuksista sekä muista henkilökohtaisista asioista.

Päätös lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella edellyttää huoltajien suostumusta ja lapsen mielipiteen selvittämistä. Lapsen asumista kodin ulkopuolella toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua. Vammaisen lapsen mielipiteen ja toiveiden selvittämisessä on otettava huomioon lapsen valmius mielipiteensä muodostamiseen ja ilmaisemiseen. Lasta on tarvittaessa tuettava mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai, jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain poikkeustapauksessa. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, jos lapsen mielipiteen selvittäminen rasittaa kohtuuttomasti lasta tai se ei ole lapsen vamman tai sairauden vuoksi mahdollista. Mielipiteen selvittämisen vaikeus ei ole peruste jättää selvittämistä tekemättä.

Lapsen asumisen tuki kodin ulkopuolella voidaan järjestää toimeksiantosopimussuhteisena perhehoitona tai ostopalveluna enintään seitsemän lapsen ryhmäkodissa. Ryhmäkodin kokoa koskevasta rajoituksesta voidaan poiketa vain, jos lapsen etu sitä edellyttää. Perhehoidossa lasten määrän osalta noudatetaan perhehoitolain säännöksiä. Kun lapsille järjestetään joko perhehoitona tai ryhmäkodissa asumisen tukea, on huolehdittava siitä, että työntekijöiden määrä ja osaaminen vastaavat lasten tarpeisiin.

Vammaisen lapsen asuinpaikan valinnassa on otettava huomioon lapsen etu. Asuinpaikan valinnassa on myös kiinnitettävä huomiota siihen, että turvataan vammaisen henkilön hyvinvointi ja kehitys tukien hänen voimavarojaan ja vahvuuksiaan. Lisäksi on otettava huomioon vammaisen lapsen käyttämä kieli, kommunikointitapa, kulttuuritausta, mielipide, osallisuus ja toimintamahdollisuudet omassa toimintaympäristössä sekä lapsen tai nuoren ikä ja kehitysvaihe.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Lapsella on oikeus hänen kehityksensä kannalta tärkeisiin, jatkuviin ja turvallisiin ihmissuhteisiin. Lapsen asuessa kodin ulkopuolella on kiinnitettävä erityistä huomiota ihmissuhteiden jatkuvuuteen ja lapsen oikeuteen pitää yhteyttä hänelle läheisiin henkilöihin.

Huolehdittava lapsen ja hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpidon tukemisesta teknisin laittein. Lapsen ja hänelle tärkeiden henkilöiden vuorovaikutusta ja yhteistä tekemistä on myös tuettava. Asumisjärjestelyiden tulee olla sellaiset, että lapsi pystyy pitämään yhteyttä omaan perheeseensä ja muihin läheisiinsä sekä käymään mahdollisuuksien mukaan lapsuudenkodissaan.

Kodin ulkopuolella asuvan lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja opetukseen säädetään varhaiskasvatuslaissa, perusopetuslaissa sekä oppivelvollisuuslaissa ([1214/2020](#)). Lapsen asiakassuunnitelmaan on kirjattava, miten hänen varhaiskasvatuksensa, perusopetuksensa, oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu koulutus tai muu opetus järjestetään lapsen asuessa kodin ulkopuolella.

Sosiaalityöntekijän on yhdessä lapsen huoltajan kanssa tehtävä yhteistyötä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen tai muun lapsen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa lapsen asuessa kodin ulkopuolella. Samoin lapsen hoidosta ja kasvatuksesta kodin ulkopuolella vastaavan henkilön tulee toimia yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen tai muun lapsen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.

Lapsen kodin ulkopuolella järjestettävästä asumisen tuesta perittävästä asiakasmaksusta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) Asiakasmaksulaki 4 §

Esteettömän asumisen tuki

Kenelle esteettömän asumisen tukea myönnetään

Vammaispalvelussa asiakkaan palvelutarvetta ja asiakassuunnitelmaa tehtäessä tulee ottaa huomioon henkilön elämänvaihe ja elämäntilanne. Vammaisen osallisuutta tuetaan hänen toimintakykynsä ja ikänsä edellyttämällä tavalla. Vammaispalveluja myönnetään aina yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella. Soveltamisalan edellytysten lisäksi henkilön on täytettävä palvelukohtaiset myöntämisedellytykset.

Vammainen henkilö voi saada kohtuullisen tuen esteettömään asumiseen, jos hän sitä välttämättä tarvitsee voidakseen asua vakituksessa asunnossaan.

Esteettömän asumisen tukea myönnetään, jos vammainen henkilö ei vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen toimintarajoitteen johdosta selviydy ilman kyseistä tukea asumiseen liittyvistä toiminnoista, kuten päivittäisistä toimista, liikkumisesta tai muista itsenäisistä toimista asunnossa ja sen lähiympäristössä.

Mihin esteettömän asumisen tukea myönnetään

Asunnon muutostöinä kyseeseen tulevat esim. ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, tasoerojen poistaminen asunnossa sekä asunnon eri tilojen, kuten wc:n ja kylpyhuoneen, välttämättömän rakenteellisen ja toiminnallisen esteettömyyden toteuttaminen. Muutostöihin voi kuulua myös valaistukseen, akustiikkaan ja kontrasti pintoihin liittyviä korjauksia tai vamman tai sairauden vuoksi välttämättömiä materiaali muutoksia. Pesutilojen yhteydessä korvattavaksi voivat tulla myös asunnossa olevan saunan välttämättömät muutostyöt.

Esteiden poistamiseen asunnon välittömästä lähiympäristöstä tarkoittaa toimia, jotka ovat välttämättömiä, jotta vammainen henkilö pääsee esteettä asuntoonsa ja sieltä pois sekä voi käyttää turvallisesti asuntoonsa liittyvää piha-aluetta. Asunnon välittömässä läheisyydessä tehtävät muutostyöt turvaavat myös mahdollisuuden käyttää asunnon parveketta ja asuinrakennuksen yhteiskäytössä

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

olevia tiloja.

Laaja-alaisesti vammaisen henkilön itsenäistä elämää omassa kodissaan mahdollistavat tekniset ja kehittyvän teknologian mukanaan tuomat ratkaisut esim. sähköinen ovenavausjärjestelmä lainaussopimuksella. Korvattavia voivat olla myös muut sellaiset kiinteästi asuntoon asennettavat välineet ja muut tekniset ratkaisut, jotka eivät ole terveydenhuollon vastuulle kuuluvia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä tai hoitovälineitä taikka ympäristönhallintajärjestelmiä.

Mahdollista saada esteettömän asumisen tuen suunnittelukustannuksiin sekä asunnon alkuperäiseen tilaan palauttamisesta johtuviin kohtuullisiin kustannuksiin

Palveluyksiköt, jotka tarjoavat asumisen tukea, vastaavat pääsääntöisesti asunnon ja sen lähiympäristön esteettömyydestä ja toimivuudesta. Esteettömän asumisen tukea palveluyksikössä olevaan vammaisen henkilön asuntoon myönnetään vain erityisen painavasta syystä.

Esteettömän asumisen tukea voidaan tarvittaessa järjestää vuoroasumistilanteessa lapsen virallisen asuinpaikan lisäksi toisen vanhemman asuntoon. Lapsen asuminen katsotaan vuoroasumiseksi, kun lapsi asuu vähintään 40 % kalenterivuodesta lomakaudet ja juhlapyhät mukaan lukien kummankin vanhempansa luona. Esteettömän asumisen tukea voidaan tarvittaessa myöntää myös silloin, kun se mahdollistaa lapsen asumisen oman perheensä kanssa.

Esteettömän asumisen tukea ei myönnetä

Peruskorjausluonteiset, asumismukavuuden tai -tason nostamiseen liittyvät tai muut sellaiset kustannukset, jotka syntyvät henkilölle joka tapauksessa toimintarajoitteesta huolimatta, eivät kuulu laissa tarkoitettuun esteettömän asumisen tukeen. Asunnonmuutostöiden ei ole tarkoitus korvata niitä kustannuksia, jotka aiheutuvat asumisesta hissittömässä kerrostalossa.

Kainuun hyvinvointialue voi asettaa päätöksessään sellaisia ehtoja, jotka mahdollistavat muutostöiden tekemisen. Hyvinvointialue voi esimerkiksi vaatia ennen asunnon muutostöiden aloittamista/ maksamista, että asunnossa tehdään tarvittavat peruskorjaukset, joiden kustannuksista vastaa kiinteistön omistaja.

Välineiden tai teknisten ratkaisujen luovuttaminen vammaisen henkilön käyttöön
Kainuun hyvinvointialue voi myös antaa esteettömän asumisen mahdollistavia välineitä sekä muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi, esimerkiksi valaisimet, ulkoportaiden luiskat. Tällöin välineet ja tekniset ratkaisut jäävät Kainuun hyvinvointialueen omistukseen. Edellytyksenä välineiden ja teknisten ratkaisujen myöntämiselle on, että niiden tarve johtuu vammasta tai sairaudesta. Olennaista on arvioida, edistääkö väline tai tekninen ratkaisu henkilön selviytymistä tavanomaisista elämäntoiminnoista.

Mikäli asiakas haluaa lunastaa myönnetty valaisimet itselleen, asiakas maksaa niistä vammaispalvelujen määrittämän lunastus hinnan, jossa on huomioitu valaisimien käyttöikä.

Esteettömän asumisen tuen toteuttamistavat

Kainuun hyvinvointialue tuottaa esteettömän asumisen tuen puitesopimus palvelutuottajilta.

Vammainen henkilö voi myös halutessaan hankkia tarvitsemansa välineet tai teettää tarvitsemansa muutostyöt itse, jolloin hän ottaa hyvissä ajoin yhteyttä Kainuun hyvinvointialueen vammaisten sosiaalityöhön. Hänen tulee toimittaa suunnitelma muutostyöstä, joka sisältää myös erittelyn tarvikkeiden ja työn kustannuksista. Kainuun hyvinvointialue antaa arvion korvattavista kohtuullisista kustannuksista. Mikäli asunnonmuutostyön toteuttaa henkilö, jolla ei ole Y-tunnusta voidaan korvata muutostyöstä aiheutuvia materiaalikuluja, mutta ei työn osuutta.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Vammainen henkilö vastaa luvan pyytämisestä esteettömän asumisen muutostöille. Päätöstä ja muutostöitä ei voida tehdä ilman asunto-osaakeyhtiön tai vuokranantajan lupaa.

Korvauksen hakeminen

Mikäli vammainen henkilö teettää muutostyöt itse, on korvausta haettava esteettömän asumisen toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin Kainuun hyvinvointialueelta kuuden kuukauden kuluessa ensimmäisen kustannuserän syntymisestä. Määräajasta voidaan poiketa, jos hakemuksen viivästymiselle on hyväksyttävä syy.

Kohtuullisina kustannuksina pidetään lähtökohtaisesti tehtävän muutostyön tai hankittavan laitteen tai teknisen ratkaisun keskimääräistä markkinahintaa. Korvattavissa muutostöissä noudatetaan soveltuvien osin valtion asuntolainoituksessa käytettävää laatutasoa. Mikäli vammainen henkilö haluaa muutostöissä käytettävän kohtuuhintaista kalliimpaa materiaalia (esim. pesuhuoneen laatoitus), hän sitoutuu itse maksamaan ylimenevän osan kustannuksista.

Mikäli henkilö muuttaa tai vaihtaa asuntoa, on hakemuksessa perusteltava myös muuton tai asunnon vaihdon peruste. Asunnon vaihdon syynä voi olla perhetilanteen muutos, lapsen syntymä, lisääntynyt apuvälineiden tarve tai tarve vaihtaa paikkakuntaa työn takia. Uuden asunnon hankinnassa tulee ottaa huomioon asunnon soveltuvuus liikunta- tai toimintarajoitteisen henkilön käyttöön.

Jos lisätilan rakentaminen asuntoon on vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen takia välttämätöntä, eikä muuta ratkaisua voida pitää vammaisen henkilön elämäntilanne ja perhesuhteet huomioon ottaen kohtuullisena, voi kohtuullinen korvaus lisätilan rakentamiseen tulla myönnettäväksi lain mukaisena.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta (Ara) voi selvittää mahdollisuuden saada korvausavustusta. Avustusta voi saada korjauksiin, jotka parantavat esteettömyyttä tai joita tarvitaan, jotta asuminen kotona olisi turvallista tai terveellistä. Avustuksen ehtona on, että jonkun kodissa vakituisesti asuvista tulee olla yli 65- vuotias tai vammainen henkilö. Kaikkien kodissa asuvien tulot ja varallisuus vaikuttavat siihen, voiko avustusta saada.

Lyhytaikainen huolenpito

Lyhytaikaista huolenpitoa järjestetään kaikenikäisille vammaisille henkilölle, jotka erityisestä syystä tarvitsevat hyvinvointialueelta asumisensa järjestämisessä kiireellistä apua. Lapsi voi saada lyhytaikaista huolenpitoa silloin, kun hänen hoidon ja huolenpidon tarpeensa johtuvat vammasta tai sairaudesta, ei nuoresta iästä.

Lyhytaikaisella huolenpidolla voidaan myös turvata vammaisen henkilön lyhytaikainen avun ja tuen saaminen, jotta vammaisesta henkilöstä huolehtivat läheiset voivat hoitaa omaan elämäänsä liittyvät velvoitteet ja huolehtia omasta hyvinvoinnistaan. Lyhytaikaisella huolenpidolla voidaan turvata vammaisen henkilön avun tarve päivittäisissä toiminnoissa, jos hänen terveydentilansa tai toimintakykynsä on laskenut niin merkittävästi, että hän tarvitsee tilapäisesti ympärivuorokautista valvontaa.

Lyhytaikaista huolenpitoa on oikeus saada myös, jos kunta ei järjestä perusopetuslain 48 b §:n perusteella sellaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, joka vastaa vammaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Kunnalla ei ole lakisääteistä velvollisuutta järjestää lasten, eikä näin ollen myöskään vammaisten lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa. Perusopetuslain 8 a luvussa säädetään kunnan järjestämästä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Kyse on kunnalle vapaaehtoisesta tehtävästä.

Lyhytaikaista huolenpitoa voidaan järjestää myös koulujen loma-aikoina vanhempien työssäkäynnin ajan taikka huolenpidosta vastaavan henkilön lepoaikana.

Lyhytaikaisella huolenpidolla tarkoitetaan huolenpitoa, joka on luonteeltaan tilapäistä tai tietyin väliajoin toistuvaa. Tilanteet, joissa vammainen henkilö tarvitsee palvelua, voivat olla ennakoon tiedossa olevia ja säännöllisesti toistuvia tai poikkeuksellisia ja äkillisiä tilanteita kuten:

- henkilökohtaisen avun varassa asuvan henkilön avustaja sairastuu äkillisesti ja tuuraajaa ei saada järjestettyä
- henkilön hoidosta vastaava omainen on äkillisesti estynyt hoitamaan häntä, eikä henkilö selviydy kotona ilman apua.
- asiakas tarvitsee esimerkiksi kirurgisen operaation vuoksi runsaasti hoitoa ja tukea tai yöaikaista valvontaa.
- muu äkillinen tai kriisitilanne
- jos kunta ei järjestä perusopetuslain 48 b §:n perusteella sellaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, joka vastaa vammaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin
- Koululaisten loma-aikoina vanhempien työssäkäynnin mahdollistamiseksi

Säännöllistä lyhytaikaista huolenpitoa voidaan tarjota silloin, kun tuetaan omaishoitajan jaksamista järjestämällä omaishoitajan lakisääteisiä vapaita tai erityishuolto-ohjelman (lain siirtymäajan puitteissa) perusteella myönnettyjä tilapäishoidon päiviä.

Omaishoidon tukeen sisältyvänä palveluna järjestettävä omaishoitajan vapaan aikainen hoito on kuitenkin ensisijaista lyhytaikaiseen huolenpitoon nähden.

Lyhytaikainen huolenpito toteutetaan useimmiten ympärivuorokautisessa asumisyksikössä. Se voidaan järjestää myös perhehoitona.

Lyhytaikaisen huolenpidon määrästä ja toteutustavasta päätettäessä otetaan huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu avun, tuen ja huolenpidon tarve sekä vammaisen henkilön toivomukset. Lyhytaikaisen huolenpidon sisältö, määrä ja toteuttamistapa kirjataan päätökseen. Asiakasmaksuista säädetään asiakasmaksulaissa.

Päivätoiminta

Päivätoimintaa järjestetään kansaneläkelain 10 §:n 1 momentissa säädettyä vanhuuseläkeikää nuoremmille vammaisille henkilöille, jos hän tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea eikä hän pysty osallistumaan sosiaalihuoltolain 27 e §:n perusteella järjestettyyn työtoimintaan tai 27 d §:n mukaiseen työllistymistä tukevaan toimintaan taikka toiminta ei vastaa vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin. Vammaisen henkilö, joka tekee ansiotyötä taikka osallistuu työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan, voi osallistua osittain myös päivätoimintaan, jos se edistää vammaisen henkilön osallisuutta tai työllistymisen mahdollisuuksia.

Päivätoiminnan tarkoitus on tukea vammaisen henkilön sosiaalista vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä toimintakykyä ja omia vahvuuksia.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat päivätoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Päivätoiminnan on vastattava vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattuihin yksilöllisiin tarpeisiin. Päivätoimintaa on järjestettävä viitenä päivänä viikossa, ellei pienempi määrä riitä vastaamaan vammaisen henkilön tarpeisiin. Päivätoimintaa voidaan järjestää harvemmin esimerkiksi silloin, kun henkilön terveydentila ja jaksaminen rajoittavat osallistumista.

Päivätoiminta voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua. Päivätoimintaa on järjestettävä ensisijaisesti muualla kuin henkilön kotona tai ryhmämuotoiseen asumiseen liittyvissä tiloissa. Palvelun sisältö, määrä ja toteuttamistapa kirjataan

päätökseen. Päivätoiminta on maksutonta aterioita lukuun ottamatta.

Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta

Henkilöllä on oikeus osallistua työtoimintaan, jos on kehitysvammaisten erityshuollosta annetussa lain 1 §:ssä tarkoitettu kehitysvammainen henkilö. Sosiaalihuoltolain 27 e §:n perusteella järjestetty työtoiminta tai 27 d §:n mukainen työllistymistä tukeva toiminta ei vastaa kehitysvammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin.

Työtoiminnan tarkoitus on tukea kehitysvammaisen henkilön toiminta- ja työkykyä sekä edistää hänen pääsyään työelämään. Työtoiminnalla tuetaan kehitysvammaisen henkilön omia vahvuuksia työelämään osallistumisessa.

Työtoimintaan osallistuvalla kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat työtoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Työtoiminta järjestetään henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Palvelujen välillä pitää voida liikkua joustavasti: esimerkiksi osa-aikaisesti palkkatyössä käyvä voi halutessaan osallistua joinain päivinä myös päivä- tai työtoimintaan. Työtoimintaa voidaan järjestää joko ryhmämuotoisena toimintana tai yksilöllisenä palveluna. Työtoimintaa voidaan järjestää työ- ja toimintakeskuksissa tai missä tahansa toimintaan soveltuvassa paikassa.

Vammaispalvelulain perusteella järjestettävään kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaan sisältyvä apu ja tuki on maksutonta.

Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminnasta voidaan maksaa työosuusrahaa asiakkaalle, joka kykenee työskentelyyn esimerkiksi alihankintatöissä tai tekee sitä avotyössä. Asiakas kykenee vastaanottamaan ohjeita ja toimimaan niiden mukaan sekä vastaa tehtäviensä suorittamisesta. Työtoiminnasta ei makseta palkkaa, koska kyseessä on sosiaalipalvelu. Työtoimintaan osallistuvalla voidaan maksaa työosuusrahaa enintään 12 €/toteutunut toimintapäivä. Kehitysvammaisten työtoiminnan palveluesihenkilö tekee päätöksen työosuusrahasta. Hyvinvointialueella maksettavat työosuusrahat vahvistetaan erikseen.

Kehitysvammaisten työtoiminta on maksutonta aterioita lukuun ottamatta.

Vammaispalvelulain liikkumisen tuki

Myöntämisen perusteet sisältää tiedot palvelusta, järjestämistavasta, asiakasryhmästä, palvelun myöntämisen edellytyksistä ja asiakasmaksusta.

Vammaispalvelulain (675/2023) 28 §:n mukaan vammaisella henkilöllä on oikeus saada tarvitsemansa kohtuullinen liikkumisen tuki, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Liikkumisen tuki järjestetään työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan ja muun tavanomaisen elämän matkoihin.

Liikkumisen tuen toteuttamistapaa, määrää ja alueellista laajuutta arvioitaessa on otettava huomioon vammaisen henkilön liikkumisen tuen tarve, muut käytettävissä olevat palvelut ja toimintaympäristön esteettömyys (Vammaispalvelulaki 29–31 §).

Liikkumisen tuki ja toteuttamistapa

Vammaispalvelulain mukaisen liikkumisen tuen palvelujen tavoitteena on edistää Kainuun

hyvinvointialueen vammaisten asukkaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia toimia. Lähtökohtana on, että vammaisilla henkilöillä on samankaltaiset, yhdenvertaiset mahdollisuudet liikkumiseen kuin muilla asukkailla.

Sosiaalihuoltolain 23 §:n mukaan esteetön ja toimiva julkinen joukkoliikenne mukaan lukien kutsu- ja palveluliikenne on ensisijainen tapa järjestää kaikille soveltuva liikkuminen. Vammaista henkilöä tuetaan ensisijaisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä. Liikkumisen tuen tarkoitus ei ole korvata sellaista puuttuvaa julkista joukkoliikennettä, joka vaikuttaa yleisesti alueen asukkaiden liikkumiseen.

Vammaispalvelulain perusteella järjestetään vammaisen henkilön tavanomaisessa elämässä tarvitsemia erityispalveluja, jos asiakas ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia ja sopivia palveluita sosiaalihuoltolain perusteella.

Kainuun hyvinvointialueella vammaisen henkilön liikkumisen tuki toteutetaan

- 1) kuljetuspalveluna
- 2) henkilökohtaisen avun avulla
- 3) saattajan avulla

Vammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus liikkumisen tuen palveluun, jos hän täyttää laissa mainitut edellytykset. Vammaisella henkilöllä ei ole subjektiivista oikeutta tiettyyn liikkumisen tuen toteuttamistapaan, vaan hyvinvointialue päättää toteuttamistavat.

Vammaiselle henkilölle järjestetään liikkumisen tukea työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan sekä muun tavanomaisen elämän matkoihin. Liikkumisen tukea järjestetään lisäksi tarvittaessa valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin.

Vammaispalvelulain mukaista liikkumisen tuen palvelua ei myönnetä esimerkiksi lääkäri-, sairaala-, terapia-, kuntoutus- ja laboratoriokäynteihin, koska ne ovat Kelan tai vakuutusyhtiön korvattavia matkoja.

Liikkumisen tuen asiakkaiden matkoja voidaan yhdistellä, jollei siitä aiheudu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tai muuta kohtuutonta haittaa vammaiselle henkilölle.

Liikkumisen tuen palvelun hakeminen

Liikkumisen tuen palvelua haetaan sähköisellä tai kirjallisella hakemuksella, jonka hakija tai hänen valtuuttamansa henkilö täyttää tai asia saatetaan vireille suullisesti. Hakemukseen liitetään lääkärintodistus tai muu riittävä terveydenhuollon ammattihenkilön antama lausunto. Lausunnosta tulee käydä ilmi hakijan toimintakyvyn rajoite, vamma tai sairaus, joka aiheuttaa liikkumisen vaikeuksia. Lausunnon tai selvityksen tulee sisältää mahdollisimman laaja-alainen arvio hakijan nykyisestä sen hetkisestä toimintakyvystä, siinä odotettavissa olevista muutoksista ja liikkumisvaikeuden pysyvyydestä ja miten toimintakyvyn rajoite vaikuttaa hakijan edellytyksiin käyttää julkista joukkoliikennettä itsenäisesti tai saattajan kanssa.

Jos hakemus koskee työmatkoja, tulee hakemuksen liitteeksi toimittaa kopio työsopimuksesta tai riittävät selvitykset yritystoiminnasta ja siihen liittyvistä työmatkoista. Opiskelumatkoja hakeva toimittaa todistuksen opinto-oikeudestaan.

Liikkumisen tuen palvelutarpeen arviointi

Liikkumisen tuen hakemus käsitellään vammaisten sosiaalityössä ja tehdään palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja viranhaltijapäätös.

Palvelutarpeen arvioinnissa otetaan huomioon hakijan elämäntilanne, elinympäristö ja hänen vammastaan tai sairaudesta aiheutunut pitkäaikainen tai pysyvä toimintarajoite, terveydenhuollon

ammattihenkilön lausunto tai selvitys ja arvio hakijan vammaisuudesta sekä mahdollisen muun ammattihenkilön lausunto.

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja järjestetään, jos vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja sopivia palveluja jonkin muun lain nojalla.

Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä arvioidaan soveltuva liikkumisen tuen toteuttamistapa. Mikäli hakija pystyy käyttämään julkista joukkoliikennettä henkilökohtaisen avun tai saattajan avulla, ei hakijalle ole välttämätöntä myöntää liikkumisen tuen palvelua taksimatkoina.

Mikäli hakijalle myönnetään vammaispalvelulain mukainen liikkumisen tuen palvelu, asiakassuunnitelmaan kirjataan liikkumisen tuen tarve, toteuttamistapa, määrä, liikkumisen tuen laajuus sekä muut käytettävissä olevat palvelut ja toimintaympäristön esteettömyys.

Hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää kohtuullinen liikkumisen tuki. Kohtuullisuusarvioinnissa tulee ottaa huomioon esimerkiksi vammaisen henkilön yksilöllinen liikkumisen tarve, matkan pituus ja tarkoitus, matkojen määrä ja se, missä paikkakunnan tai alueen asukkaat tavanomaisesti asioivat ja liikkuvat. Kohtuullisuusarviointi tulee tehdä sekä vammaisen henkilön tuen tarpeen että kustannusten näkökulmasta.

Liikkumisen tuen myöntämisen perusteet

Vammaispalvelulain 2 § sovelletaan erityispalveluiden järjestämiseen niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä.

Vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita vain, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä. Asiakkaan edusta säädetään sosiaalihuoltolain 4 ja 5 §:ssä.

Vammaispalvelulakia sovelletaan lain 2 §:ssä määritellyyn vammaiseen henkilöön. Tämä tarkoittaa, että oikeus vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin on henkilöllä, joka täyttää kaikki vammaisen henkilön määritelmässä mainitut edellytykset. Vammaispalvelulaissa on lisäksi säädetty kunkin palvelun osalta palvelukohtaisista myöntämisedellytyksistä, jotka vammaisen henkilön on myös täytettävä ollakseen oikeutettu kyseiseen palveluun.

Vamman tai sairauden tulee olla pitkäaikainen. Pitkäaikaiseksi vammaksi tai sairaudeksi katsotaan yleensä vähintään vuoden kestävä tila. Sairaudesta toipumisen ajaksi tai kuntoutusvaiheeseen ei yleensä myönnetä liikkumisen tuen palvelua. Toipumisen ja kuntoutusvaiheen liikkumisen tuen palvelun tarve voidaan arvioida tarvittaessa sosiaalihuoltolain liikkumisen tuen perusteella.

Vammaispalvelulain mukaista vammaisten liikkumisen tuen palvelua voidaan myöntää

- 1) työ- ja opiskelumatkoihin,
- 2) työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan sekä
- 3) muun tavanomaisen elämän matkoihin.

Liikkumisen tukea on lisäksi järjestettävä tarvittaessa valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin.

Työllä tarkoitetaan säännöllisen työ- tai virkasuhteisen työn lisäksi yritystoimintaa. Harrastusluonteista toimintaa ei katsota työksi. Vammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat päivätoimintaan (vammaispalvelulaki 25 §), jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Nämä matkat määritellään päivätoiminnan päätöksessä, liikkumisen tuesta ei tehdä erillistä päätöstä.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Vammaispalvelulain 27 § mukaan työtoimintaan osallistuvalla kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat työtoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

Vammaispalvelulain mukaisen liikkumisen tuen toteuttamistavat

Kainuun hyvinvointialueella vammaisen henkilön liikkumisen tuki toteutetaan

- 1) kuljetuspalveluna
- 2) henkilökohtaisen avun avulla
- 3) saattajan avulla/tuella

Kuljetuspalveluna

Hyvinvointialue järjestää liikkumisen tuen kuljetukset taksikuljetuksina ja ryhmäkuljetuksina päiväautoja hyväksikäyttäen (päivätoiminta ja työtoiminta). Mikäli asiakas tarvitsee apua tai tukea kuljetuksen aikana, sitä voidaan antaa saattajan tuella ja saattajan avulla.

Saattajan tuella tarkoitetaan asiakkaan avustamista välittömästi ennen matkaa, matkan aikana ja välittömästi matkan jälkeen. Asiakkaan tukena voi kulkea maksutta yksi sellainen henkilö, joka on kykenevä toimimaan saattajana matkan aikana, jos kuljettajan antama tuki tai apu ei ole riittävä. Jos asiakkaan tosiasiallisena saattajana toimii toinen liikkumisen tuen asiakas, saattaja ei menetä liikkumisen tuen matkaa matkalta, jolla hän toimii asiakkaan tukena. Oikeus saattajan tukeen kirjataan asiakassuunnitelmaan sekä viranhaltijapäätökseen. Saattaja voidaan ottaa kyytiin suunnitellun reitin varrelta silloin, kun saattajan avustamista ei tarvita matkalle lähtiessä.

Saattajan avulla tarkoitetaan asiakkaan avustamista esimerkiksi kauppa- tai apteekkiasioinnissa. Saattajan apua voidaan myöntää taksikuljettajan antamana apuna. Oikeudesta saattajan apuun ja sen järjestämistavasta tehdään viranhaltijan päätös, jossa on määritelty avun määrä ja kesto. Perusteena tulee olla asiakkaan terveydentila ja toimintakyky. Palveluntuottajalla on oikeus saattajan avulla korvaukseen sopimuksen mukaisesti. Korvattava aika alkaa avustustehtävän alkaessa, jolloin ajoaikaa ei lueta mukaan. Kuljettaja saattaja avun korvaus on 30 € /tunti.

Henkilökohtaisena apuna

Liikkumisen tuki voidaan toteuttaa henkilökohtaisen avun avulla, jos vammaisen henkilö pystyy käyttämään julkista joukkoliikennettä avustajan avustamana tai liikkumaan muuten avustajan avustamana. Henkilökohtainen apu liikkumisen tuen järjestämistapana edellyttää, että vammaisella henkilöllä on oikeus vammaispalvelulain 9 §:n mukaiseen henkilökohtaiseen apuun.

Järjestettäessä liikkumisen tuki henkilökohtaisena apuna, huomioidaan liikkumiseen käytettävä aika henkilökohtaisen avun tuntimäärässä. Henkilökohtaisen avun päätöksessä tulee eritellä liikkumisen tuen palveluun myönnettävä tuntimäärä.

Esteettömän ajoneuvon/inva-taksin käyttöoikeus

Esteettömän ajoneuvon käyttöoikeus voidaan myöntää asiakkaalle, joka ei kykene vammansa vuoksi käyttämään henkilöautotaksia. Asiakkaalla tulee olla käytössä joko sähköpyörätuoli, sähkömopo tai manuaalipyörätuoli, joka ei ole kokoontaitettava. Palvelutarpeen arvioinnissa tulee huomioida, pystyykö asiakas siirtymään pyörätuolista tavalliseen taksiin kuljettajan tai saattajan avustamana. Liikkumisen tuen päätökseen kirjataan oikeus käyttää esteetöntä ajoneuvoa.

Vakiotaksi

Vakiotaksioikeus voidaan myöntää hakemuksen perusteella, jos vakiotaksin käyttö on asiakkaan vamman tai sairauden vuoksi perustellusta syystä, jotta asiakas voi käyttää liikkumisen tuen palvelua. Hakemuksessa tulee esittää tarkat, yksilökohtaiset perustelut oikeuden saamiseksi.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Vakiotaksioikeudesta tehdään erillinen viranhaltijan päätös.

Tavarankuljetus

Liikkumisen tuen kuljetuspalvelu on tarkoitettu vain henkilökuljetuksiin, eikä sitä voi käyttää pelkästään tavaroiden, esineiden, elintarvikkeiden tai aterioiden kuljettamiseen.

Asiakkaalla voi olla kuljetuksessa mukana tarpeelliset apuvälineet sekä tarvittavat muut tavarat esimerkiksi ostoskassi, matkalaukku, lastenrattaat. Esimerkiksi huonekaluja, isoja kodinkoneita tai tilaa vieviä rakennustarvikkeita ja muuttolaatikoita ei liikkumisen tuen palvelulla saa kuljettaa. Tällaiset kuljetukset on asiakkaan maksettava itse.

Kuljettaja kantaa autoon tai autosta määränpäähän sellaiset tavarat, jotka hän pystyy viemään sisälle samalla, kun saattaa asiakasta. Kuljettajan tulee huolehtia perille myös mukana olevat apuvälineet.

Liikkumisen tuen määrä ja laajuus

Muun tavanomaisen elämän matkat

Muun tavanomaisen elämän matkoihin myönnetään vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei vammaisen henkilö hae tätä pienempää määrää matkoja tai muu hyväksyttävä peruste matkojen vähentämiselle. Perusteena voidaan pitää esimerkiksi liikkumisen tuen tarvetta ja kohtuullisuutta sekä muuta liikkumisen tuen palvelua. Jos henkilö hakee muun tavanomaisen elämän matkoihin enemmän kuin 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, hänen täytyy perustella vammasta tai sairaudesta aiheutuva tarve lisämatkoille. Tällöinkin syynä täytyy olla tavanomaiseen elämään kuuluva välttämätön tarve liikkua.

Liikkumisen tuen matkat tulee käyttää kuukausikohtaisesti. Kuukauden aikana käyttämättä jääneitä matkoja ei voi siirtää seuraavalle kuukaudelle tai käyttää etukäteen. Hyvinvointialue voi vammaisen henkilön hakemuksesta päättää liikkumisen tuen jaksottamisesta enintään-vuoden ajalle erityisten syiden perusteella. Liikkumisen tuen matkojen jaksottamisesta tehdään erillinen viranhaltijan päätös.

Muun tavanomaiseen elämään kuuluvia matkoja voi tehdä vammaisen henkilön asuinkunnan alueella, tarvittaessa oman asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien välillä sekä asiakkaan oman asuinkunnan ja asiakkaan oman elämän kannalta merkittävien kuntien välillä.

Toiminnallisella lähikunnalla tarkoitetaan lähtökohtaisesti asiakkaan asuinalueen lähintä mahdollista kuntaa, josta tarvittava palvelu on saatavissa. Toiminnallista lähikuntaa määriteltäessä huomioidaan vammaisen henkilön tarve sellaisiin palveluihin, joita ei ole saatavissa asuinkunnassa ja se, missä ihmiset yleensä asioivat sekä hankkivat palveluja alueelta.

Vammaisen henkilön elämän kannalta merkittävä kunta voi olla sellainen, jossa henkilöllä on tarve käydä toistuvasti perhe- tai ystävyysuhteen, vapaa-ajan asunnon tai muun vastaavan syyn vuoksi. Vammaisen henkilön elämän kannalta merkittävään kuntaan tehtävän matkan pituus (kustannusten kohtuullisuus) ja matkojen tiheys voivat vaikuttaa myönnettävien matkojen määrään.

Asiakkaalla on kuitenkin oikeus käyttää kohtuullisia liikkumisen tuen kuljetuspalvelun tavanomaisen elämän matkoja myös muualla kotimaassa. Näiden matkojen tulee sisältyä asiakkaalle myönnettyjen tavanomaisen elämän matkojen määrään. Esimerkiksi, jos asiakas tekee omakustanteisen matkan Helsinkiin, hän voi Helsingissä käyttää hänelle myönnettyjä liikkumisen tuen matkoja julkisen joukkoliikenteen sijaan. Kyseisistä matkoista tehdään erillinen viranhaltijan päätös, jossa määritellään tarkemmin matkojen käyttöoikeus.

Työmatkat

Liikkumisen tuen palvelua myönnetään välttämättömiin työmatkoihin yleensä kaksi yhdensuuntaista

matkaa työpäivää kohden. Jos asiakas työskentelee työpäivän aikana useassa eri paikassa, korvataan ainoastaan työpäivän ensimmäinen matka kotoa työpaikalle ja päivän viimeinen matka työpaikalta kotiin. Työpäivän aikana tapahtuvat matkat kuuluvat työnantajan tai yrittäjän korvattaviksi, jos ne liittyvät työhön.

Työmatkat myönnetään työsuhteen keston ajaksi. Toistaiseksi voimassa olevassa palvelussuhteessa olevalle asiakkaalle tehdään toistaiseksi voimassa oleva päätös. Loma-ajalle työmatkoja ei myönnetä.

Opiskelumatkat

Opiskelumatkalla tarkoitetaan pääsääntöisesti matkaa kotoa opiskelupaikalle ja takaisin kotiin huomioiden kuitenkin vaihtelevat opiskelupaikat. Liikkumisen tuen palvelua myönnetään välttämättömiin opiskelumatkoihin yleensä kaksi yhdensuuntaista matkaa päivää kohden. Tarvittaessa voidaan pyytää todistus opintojen etenemisestä. Opiskelumatkoja myönnetään opiskelun ajalle. Loma-ajalle opiskelumatkoja ei myönnetä.

Kouluaikana tapahtuviin retkiin ja muihin vastaaviin opiskeluun liittyviin pakollisiin tilaisuuksiin voidaan myöntää lisämatkoja, jos ne ovat osa opiskeluun kuuluvaa työskentelyä.

Opiskelumatkoja myönnetään perusopetuksen jälkeiseen opiskeluun, joka johtaa tutkintoon tai ammattiin tai parantaa valmiuksia tällaiseen opiskeluun taikka parantaa henkilön mahdollisuuksia työllistyä. Opiskeluksi katsotaan myös valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Opiskelumatkoja ei voida myöntää harrastusluonteiseen opiskeluun, jonka ei arvioida parantavan henkilön mahdollisuuksia työllistyä.

Opiskelumatkoja voi tehdä työssäkäyntialueella, jota verrataan kuntalaisten normaaliin työssäkäyntialueeseen. Päätökseen yksilöidään matkamäärä ja reitti, jolla matkoja voidaan käyttää.

Työllistymistä tukevan toiminnan, kehitysvammaisen henkilön työtoiminnan ja päivätoiminnan matkat

Työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan ja päivätoiminnan matkoihin myönnetään liikkumisen tukea asiakkaan välttämättä tarvitsema määrä.

Asiakkaalle tehdään erillinen viranhaltijapäätös, jossa määritellään työllistymistä tukevan toiminnan, päivätoiminnan ja työtoiminnan liikkumisen tuen matkojen määrä ja laajuus. Työtoiminnan ja päivätoiminnan matkoja voidaan toteuttaa ryhmäkuljetuksena.

Valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksen teon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkat

Liikkumisen tukea on lisäksi järjestettävä tarvittaessa valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon välttämättömiin matkoihin välttämättä tarvitsema määrä. Liikkumisen tuen tarkoituksena on tällöin mahdollistaa edellä mainittujen palvelujen käyttäminen.

Palvelutarpeen arvioinnissa on huomioitava asiakkaan olosuhteet ja välttämätön tarve liikkumisen tukeen. Liikkumisen tuen myöntämisen arvioinnissa on huomioitava, että vammaisen henkilö täyttää liikkumisen tuen myöntämisen perusteet. Liikkumisen tuen matkoja myönnetään välttämätön ja kohtuullinen määrä.

Liikkumisen tuen matkan tilaaminen

Kainuun hyvinvointialueen myöntämät matkat tilataan Tervia Logistiikka Oy:n Matkakeskuksesta. Liikkumisen tuen palvelun päätöksen yhteydessä annetaan tarkemmat ohjeet matkan tilaamisesta.

Kun asiakas tilaa kuljetuksen hänen täytyy ilmoittaa tarkka osoitetieto, mihin hän kuljetuksen tilaa: esimerkiksi kaupunginosa, kadun nimi ja talon numero sekä mahdollisen asuinrapun tieto. Samoin tulee ilmoittaa mukaan tuleva saattaja ja alaikäinen perheenjäsen.

Asiakkaalle puhelu maksaa matkapuhelinmaksun tai paikallisverkkomaksun verran.

Asiakkaan tulee varata matkaan riittävästi aikaa. Kuljetus suositellaan tilattavan jo edellisenä päivänä tai kun matkan tarve on jo tiedossa, mutta viimeistään 90 minuuttia ennen tarvittavan kyydin tuloaikaa. Jos matka tilataan myöhemmin, asiakkaan tulee varautua siihen, että kuljetusta ei välttämättä pystytä toteuttamaan asiakkaan toivomassa aikataulussa.

Jos matkakeskus ei 15 minuutin kuluessa vastaa puheluun, joka koskee matkatilaukseen, jonka tulee toteutua heti, on asiakkaalla oikeus tilata matka suoraan Kainuun hyvinvointialueen kuljetuspalvelumatkoja ajavilta autoilijoilta. Tilaus koskee vain matkoja, jotka tulee toteutua heti tilauksen jälkeen, ei etukäteen tilattavia matkoja. Autoilija ilmoittaa tilauksen matkapalvelukeskukseen. Taksikuljettajien tiedot löytyvät Tervian nettisivulta. <https://kainuu.sharepoint.com/sites/kainuun-hyvinvointialue/SitePages/Palautteet-kuljetuksista-suoraan-toimijalle.aspx>

Kohtuullinen pysähdys tai poikkeama

Matkaan voi sisältyä yksi matkan varrella oleva lyhyt, enintään 15 minuutin pysähdys. Sen aikana asiakas voi hoitaa nopean asian, esimerkiksi käydä pankkiautomaatilla. Jos pysähdys kestää yli 15 minuuttia, käynnissä oleva matka keskeytyy ja keskeytyksen jälkeen alkaa uusi yhdensuuntainen liikkumisen tuen matka.

Asiakkaan tulee ilmoittaa matkaa tilatessaan tarvitsemansa pysähdys. Jos pysähtymistarvetta ei ilmoiteta matkaa tilattaessa, pysähdystä ei voida tehdä. Pysähdyspaikan tulee olla suunnitellun reitin varrella. Poikkeama suunnitellulta reitiltä saa olla enintään 500 metriä yhteen suuntaan. Jos matkan päämäärä kuitenkin on asiointi, tällöin asiointia ei pidetä pysähdyksenä tai poikkeamana ja paluumatkaan käytetään toinen liikkumisen tuen matka.

Asiakas voi viedä tai hakea liikkumisen tuen matkan yhteydessä lapsen päiväkotiin. Tarve määritellään asiakassuunnitelmassa.

Ilmoitus muutoksista

Liikkumisen tuen palvelun asiakkaan tai hänen asioitaan hoitavan henkilön on ilmoitettava omatyöntekijälle kaikista liikkumisen tuen palveluun liittyvistä muutoksista. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi:

- muutokset asiakkaan toimintakyvyssä
- muutos työ- ja opiskelutilanteessa
- kotiosoitteen muutos tai
- pitkäaikaiseen hoitoon siirtyminen.

Tarvittaessa muuttuneissa tilanteissa asiakkaan palvelutarve arvioidaan uudelleen ja tehdään uusi liikkumisen tuen päätös.

Palvelun käyttöön liittyvät epäselvyydet

Jos asiakas on ylittänyt myönnetyn matkamäärän tai käyttänyt matkoja päätöksen tai liikkumisen tuen soveltamisohjeiden vastaisesti, matkoista aiheutuneet kustannuksista asiakas vastaa itse.

Mikäli liikkumisen tuen palvelun käytössä on toistuvasti asiakkaasta johtuvia ongelmia, esim. asiakas ylittänyt myönnetyn matkamäärän tai käyttänyt matkoja päätöksen tai liikkumisen tuen soveltamisohjeiden vastaisesti ja joita ei pystytä asiakkaalle annettulla ohjauksella ja neuvonnalla

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

ratkaisemaan. Tällaisissa tapauksissa, joissa on kyse väärinkäytöstä, kuuluu matkojen kustannukset asiakkaalle itselleen.

Liikkumisen tuen palvelusta voi antaa palautetta Kainuun hyvinvointialueen vammaisten sosiaalityöhön. Jos palaute koskee matkojen välitystä ja järjestämistä tai matkan toteutusta, kuten kuljettajan käyttäytymistä tai ajoneuvoa, annetaan palaute tervia.fi sivuston palautelomakkeella.

<https://kainuu.sharepoint.com/sites/kainuun-hyvinvointialue/SitePages/Palautteet-kuljetuksista-suoraan-toimijalle.aspx>

Liikkumisen tuen asiakasmaksu

Asiakasmaksulain 7 §:n mukaan Kainuun hyvinvointialue voi periä asiakkaalta vammaispalvelulain 28 §:ssä tarkoitetusta liikkumisen tuesta enintään julkisen liikenteen maksua vastaavan maksun tai muun siihen verrattavan kohtuullisen maksun silloin, kun liikkumisen tuki järjestetään vammaispalvelulain 29 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna kuljetuspalveluna Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen (PopEly) hinnaston mukaisesti.

Saattajana toimivalta henkilöltä ei peritä asiakasmaksua.

Asiakas ei maksa taksin kuljettajalle asiakasmaksua, vaan liikkumisen tuen asiakasmaksut laskutetaan asiakkailta kuukausittain jälkikäteen toteutuneiden matkojen mukaisesti.

Liikkumisen tuen asiakkaan kanssa samassa taloudessa asuvat perheenjäsenet voivat matkustaa liikkumisen tuen asiakkaan mukana. Perheeseen kuuluvat alle 12-vuotiaat lapset matkustavat ilmaiseksi. Muut alaikäiset lapset maksavat ikänsä mukaisen asiakasmaksun. Tämä asiakasmaksu maksetaan suoraan palveluntuottajalle taksissa. Täysi-ikäinen perheenjäsen maksaa matkasta omavastuuosuuden, joka vastaa matkan hintaa jaettuna asiakasmäärällä. Esimerkiksi jos kyydissä on asiakas, saattaja ja yksi aikuinen perheenjäsen, niin aikuinen perheenjäsen maksaa 1/3 matkan Kainuun hyvinvointialueen maksettavaksi jäävästä määrästä.

Liikkumiseen tarkoitetuista tarpeellisista apuvälineistä ja lastenrattaista ei peritä lisämaksua. Jos liikkumisen tuen matkasta aiheutuu muita lisäkuluja, maksaa asiakas ne itse.

Asiakkailta, joilla on rintamapalvelus-, rintamasotilas-, rintama- tai miinanraivaajatunnus sekä partisaanien uhreilta ja sotalleskiltä vuosien 1939–1945 sotien johdosta, ei peritä liikkumisen tuen asiakasmaksua.

Asiakasmaksuun on mahdollisuus hakea asiakasmaksulain 11 §:n perusteella asiakasmaksun alentamista tai perimättä jättämistä erillisellä hakemuksella, mikäli asiakasmaksu vaarantaa asiakkaan toimeentulon edellytyksiä tai elatusvelvollisuuden toteutumista. Lisätietoja asiakasmaksun alentamisesta ja perimättä jättämisestä saat omalta työntekijältä. Asiakasmaksun alentamisen ja perimättä jättämisen hakemukset käsitellään Kainuun hyvinvointialueen vammaisten sosiaalityössä. Ohje asiakasmaksun alentamiseen ja perimättä jättämiseen löytyy Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasohje Kainuun hyvinvointialueen verkkosivuilta <https://hyvinvointialue.kainuu.fi/asiakasmaksut>

Taloudellinen tuki

Hyvinvointialue voi korvata puolet teknisten ratkaisujen ja muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineiden hankkimisesta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos vammaisen henkilö tarvitsee niitä:

- 1) päivittäisissä toimissa;
- 2) liikkumisessa;
- 3) vuorovaikutuksessa; tai
- 4) vapaa-ajan toiminnoissa

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

Kainuun hyvinvointialue myöntää vammaispalvelulain tarkoittamaa taloudellista tukea talousarvion määrärahojen puitteissa. Kainuun hyvinvointialue voi päättää määrärahojen kohdentamisesta tietyt edellytykset täyttävälle vammaisille henkilöille, mikäli määrärahat eivät riitä korvauksen myöntämiseen kaikille hakijoille. Määrärahasidonnaista taloudellista tukea voidaan myöntää erityisestä syystä, mikäli sen avulla edistetään vammaisen omatoimista suoriutumista tai vähennetään huomattavasti muiden palvelujen tarvetta ja joita vammaisen tarvitsee vammansa vuoksi viestinnässä, jokapäiväisessä suoriutumisessa, liikkumisessa tai vapaa-ajantoiminnoissa. Taloudellista tukea on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun kustannukset ovat syntyneet.

Hakemukseen tulee liittää kustannusarvio ja toimintaterapeutin tai muun asiantuntijan lausunto hankinnan tarpeellisuudesta itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi.

Päivittäisissä toiminnoissa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

Taloudellista tukea ei pääsääntöisesti myönnetä tavanomaisiin, useimmissa kotitalouksissa käytössä oleviin koneisiin tai laitteisiin, kuten pyykinpesu- ja astianpesukone, tietokone ja tabletti. Tukea voidaan myöntää silloin, jos kone tai laite on merkittävästi normaalia arvokkaampi ja se on päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen vuoksi välttämätön ja se vähentää merkittävästi muiden palvelujen, kuten henkilökohtaisen avun tarvetta.

Matkapuhelimista esimerkiksi näkövammaisille voidaan korvata enintään puolet hankintahinnasta, kuitenkin enintään 200 euroa. Matkapuhelimen vaihtoon voidaan myöntää korvausta viiden vuoden välein ja enintään kolme kertaa.

Vamman vuoksi välttämättömien erityisharrastusvälineiden hankinnasta voidaan korvata enintään puolet kohtuuhintaisen laitteen hankintahinnasta, kuitenkin enintään 500 euroa.

Kainuun hyvinvointialue voi myös antaa taloudellisenä tukena korvauksetta vammaisen henkilön käyttöön toistaiseksi tai määräajaksi teknisiä ratkaisuja ja muita kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineitä. Tällöin huolto- ja korjauskustannuksista vastaa Kainuun hyvinvointialueen vammaisten sosiaalityö. Käyttökustannuksista vastaa asiakas. Tällaisia laitteita ovat esimerkiksi autoon myönnettävät lisälaitteet, kuten ajohallintalaitteet.

Toimintarajoitteen edellyttämät välttämättömät ja kohtuulliset muutostyöt, jotka tehdään vakiomalliseen välineeseen tai muuhun tekniseen ratkaisuun sekä autoon tai muuhun kulkuvälineeseen korvataan kokonaan, ottaen huomioon taloudellisen tuen määrärahasidonnaisuus. Välttämättömiä ovat sellaiset muutostyöt, jotka mahdollistavat vakiomallisen välineen tai muun teknisen ratkaisun käytön.

Auton muutostyöt

Taloudellista tukea myönnetään ensisijaisesti vamman kannalta välttämättömiin auton muutostöihin ja lisälaitteisiin.

Autoon tehtävinä muutostöinä korvataan vamman kannalta välttämättömät, kohtuuhintaiset muutostyöt ja lisälaitteet, jotka mahdollistavat auton käytön. Vamman vaatimat välttämättömät, kohtuuhintaiset lisälaitteet, elleivät ne ole autossa vakiovarusteina, korvataan yksilöllisen harkinnan mukaisesti määrärahojen puitteissa. Vamman kannalta välttämättömistä auton lisälaitteista esimerkiksi, pyörätuolinostin tai webasto voidaan korvata puolet, yleensä korkeintaan 2000 euroa. Apuvälineiden ja lisälaitteiden osalta tulee selvittää mahdollisuus siirtää entisen auton lisälaitteet uuteen autoon.

Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävät henkilöt

Hengityslaitteen varassa elävällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka elämän ylläpitäminen edellyttää henkitorviavanteen kautta toteutettavaa tai muuta pysyvää taikka pitkäaikaista ympärivuorokautisesti laitteen avulla toteutettavaa hengitystukihoitoa.

Hengityslaitteen varassa elävän henkilön palvelut järjestetään 1.1.2025 alkaen (viimeistään 1.1.2028) vammaispalvelulain mukaisina palveluina. Siirtyminen uuden vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin edellyttää hengityslaitteen varassa elävän henkilön omaa pyyntöä siirtymäaikana. Terveystenhoito on edelleen terveydenhuollon vastuulla. Hengityslaittehoitoon perehtynyt erikoislääkäri tekee uusien henkilöiden osalta lääketieteellisen arvion siitä, onko kyseessä vammaispalvelulaissa tarkoitettu hengityslaitteen varassa elävä henkilö.

Hengityslaitteen varassa eläville henkilöille tehdään vammaispalveluissa palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma sekä päätökset taloudellisesta tuesta ja vammaispalveluista. Lisäksi asiakkaalla voi olla muita sosiaali- ja tukipalveluita. Keskeisiä kotona asumista mahdollistavia palveluita ovat asumisen tuki ja henkilökohtainen apu.

Hengityslaitteen varassa elävän asumisen tuki

Hengityslaitteen varassa elävän henkilön tuki päivittäisissä toimissa voidaan järjestää asumisen tukena. Asumisen tuki sisältää tarvittavan avun ja tuen päivittäisissä toimissa, vuorovaikutuksessa ja osallisuudessa sekä niissä itsehoitoa vastaavissa toimenpiteissä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon ja pitkäaikaisen sairauden hoitoon. Asumisen tuki siihen liittyvine palveluineen on maksuton palvelu. Asumisen tuki voidaan järjestää esimerkiksi myöntämällä henkilökohtaista apua ja siihen voidaan liittää kotihoitoa sekä henkilön tarvitsemia terveydenhuollon palveluita. Terveystenhoitoon palveluiden sisältö ja toteuttaminen on terveydenhuollon vastuulla. Terveystenhoito, ylläpito laitoshoidon aikana sekä hoitoon liittyvät kuljetukset ovat maksuttomia kotona tarvittavia lääkkeitä lukuun ottamatta.

Hengityslaitteen varassa elävän henkilökohtainen apu

Hengityslaitteen varassa elävän henkilön tuki päivittäisissä toimissa voidaan järjestää esimerkiksi myöntämällä henkilökohtaista apua. Henkilökohtaisina avustajina voi toimia sekä terveydenhuollon ammattihenkilöitä että muita avustajia. Henkilökohtainen apu järjestetään samoilla periaatteilla, kuin se Kainuun hyvinvointialueella muutoinkin järjestetään. Kun hengityslaitteen varassa elävän henkilön henkilökohtaiseen apuun sisältyy itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, esimerkiksi hengityslaitteen käytöstä ja toimivuudesta huolehtiminen on niissä tarvittava osaaminen varmistettava terveydenhuollon järjestämällä ohjauksella vammaiselle henkilölle ja tarvittaessa avustajalle.

Hengityslaitteen varassa elävällä henkilöllä on oikeus saada taloudellista tukea ylläpitokustannuksiinsa silloin, kun hän ei ole terveydenhuollon laitoshoidossa.

Taloudellisenä tukena myönnetään 1 400 euroa kuukaudessa. Jos henkilöllä on oikeus saada yleistä asumistukea, eläkkeensaajan asumistukea tai opintotuen asumislisää, hänen on haettava ensisijaisesti niitä.

Taloudellisesta tuesta vähennetään:

- henkilön saama asumistuki tai -lisä
- 50 euroa kultakin vuorokaudelta, jolloin henkilö on ollut lyhytaikaisessa terveydenhuollon laitoshoidossa.

Muut palvelut ja tukitoimet

Korvausta ylimääräisiin vaatekustannuksiin voidaan myöntää yksilöllisen harkinnan perusteella, jos

Laadittu

18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty

16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

vammasta johtuen aiheutuu kohtuuttomia ylimääräisiä kustannuksia vaatteiden teettämisestä tai korjauttamisesta silloin, kun vammaisen ei voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita.

Korvausta ylimääräisiin erityisravintokustannuksiin voidaan myöntää kustannusten ollessa huomattavia ja käytön ollessa pitkäaikaista ja säännöllistä. Näissä asioissa huomioidaan ensin muun sosiaaliturvan ensisijaiset etuudet kuten Kelan korvaus erityisravinnosta. Taloudellista tukea on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun kustannukset ovat syntyneet.

10. Tukipalveluna myönnettävän ammatillisen tukihenkilöpalvelun myöntämisperusteet aikuisten sosiaalityössä

Sosiaalihuoltolain mukaisena tukipalveluna myönnettävän ammatillisen tukihenkilötoiminnan tarkoitus

Kainuun hyvinvointialueen aikuisten sosiaalityö järjestää harkinnanvaraisena tukipalveluna sosiaalihuoltolain (1301/2014) 19 §:n perusteella osallisuutta ja hyvinvointia edistävänä tai tukevana tukipalveluna ammatillista tukihenkilötoimintaa. Kyseessä on määrärahasidonnainen palvelu. Ammatillisella tukihenkilötoiminnalla ehkäistään asiakkaan syrjäytymistä ja edistetään hänen osallisuuttaan yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Toiminnalla tuetaan palveluihin ohjautumista ja sitoutumista, esimerkiksi tuetaan päihdeongelmasta kärsivää asiakasta hoitoon lähtemisessä. Lisäksi sillä tuetaan asiakkaan sosiaalisten suhteiden luomista, asioiden hoitamista, päivärytmin ylläpitämistä ja mielekkään tekemisen löytämistä.

Tukihenkilö tukee asiakasta itsenäisessä suoriutumisessa sekä esimerkiksi koulunkäynnin aloittamisessa, opintojen tukemisessa ja tarvittaessa tilanteissa, joissa asiakkaan opinnot tai työ ovat vaarassa keskeytyä. Tukihenkilö voi olla tarpeen myös asiakkaan kotiutuessa kuntoutus- tai osastojaksolta elämäntilanteen vakauttamiseksi ja kuntoutustavoitteiden toteutumiseksi. Toiminta tukee kokonaisvaltaisesti asiakkaan mielenterveyttä ja päihteettömyyttä. Ammatillinen tukihenkilötoiminta on tavoitteellista ja se perustuu asiakkaan kanssa laadittuun sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakassuunnitelmaan. Siitä tehdään valituskelpoinen palvelupäätös. Jatkopäätösten perusteluna on aikaisemman jakson vaikuttavuuden arviointi.

Aikuisten sosiaalityössä ammatillista tukihenkilötoimintaa järjestetään niille asiakkaille, joiden palvelutarpeeseen ei voida vastata Kainuun hyvinvointialueen muulla omalla toiminnalla.

Asiakkaan on täytettävä seuraavat myöntämisperusteet:

- Asiakas tarvitsee palvelun alkaessa tukihenkilön tukea vähintään neljä (4) tuntia joka viikko.
- Asiakas ei saa riittävää apua muusta palvelusta, kuten asumisen ohjauksesta, henkilökohtaiselta avustajalta, muusta sosiaalisesta kuntoutuksesta, etsivästä nuorisotyöstä, omavalmentajalta tai vastaavalta, kriisikeskuksen tukihenkilöltä, Kelan Nuotti-valmennuksesta NEET-nuorille (Nuoret ilman työ-, koulutus- tai harjoittelupaikkaa eikä nuori ole ase- tai siviilipalveluksessa), mielenterveys- ja riippuvuuksien hoidon kotikuntoutuksesta, lastensuojelun jälkihuollosta tai vapaaehtoispalveluista.
- Asiakkaan tuen tarve on arvioitu moniammatillisesti.
- Ammatillisen tukihenkilön tarve on ilmeinen asiakkaan hyvinvoinnin parantamiseksi.

Tukihenkilöpalvelua ei myönnetä tai palvelu katkaistaan seuraavissa tilanteissa:

- Laitoshoidon tai -kuntoutuksen aikana
- Tukihenkilöpalvelua ei ole tarkoitettu terapiaa korvaavaksi tueksi tai korvaamaan asumispalveluja.
- Aikuisten sosiaalityöstä tukihenkilöä ei pääsääntöisesti myönnetä alaikäisille henkilöille.
- Mikäli asiakas ei peru tukihenkilön tapaamista sovituissa määräajassa ilman perusteltua syytä, toiminta keskeytetään. Tämä kohta kirjataan asiakkaalle tehtävään päätökseen.
- Asiakas oleskelee pääasiallisesti Kainuun hyvinvointialueen ulkopuolella.

Laadittu 18.11.2022

Kainulainen Anna-Liisa ja
Mäklin Jaana

Päivitetty 16.12.2025

Kainulainen Anna-Liisa ja
Käyhkö Kaisa-Mari

11. Sosiaalihuoltolain mukaisen osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävän tai tukevan sosiaalipalvelun, tukihenkilötoiminnan myöntämisen perusteet sekä maksettava palkkio lapsiperheiden- ja vammaisten sosiaalityössä

Kainuun hyvinvointialueen lapsiperheiden- ja vammaisten sosiaalityön palveluyksiköt järjestävät harkinnanvaraisena palveluna sosiaalihuoltolain (1301/2014) 19 §:n perusteella osallisuutta ja hyvinvointia edistävänä tai tukevana tukipalveluna ei ammatillista tukihenkilötoimintaa 10–17-vuotiaille lapsille. Tukipalveluilla tarkoitetaan palvelua, joiden avulla henkilö voi saada hyvinvointia tuottavaa sisältöä elämäänsä. Kyseessä on määrärahasidonnainen palvelu, eikä siihen ole subjektiivista oikeutta.

Tukipalveluna myönnettävän tukihenkilötoiminnan tavoitteena on tukea niitä lapsuuden kodissa asuvia 10–17-vuotiaita asiakkaita, joiden toimintakyky on alentunut sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi tai hän tarvitsee niitä erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella (Sosiaalihuoltolaki 19§). Tukipalveluna myönnettävä tukihenkilö tukee lapsen osallisuutta viettämällä aikaa lapsen tai lasten kanssa kodin ulkopuolella, viemällä lasta harrastuksiin, innostamalla ja tukemalla esimerkiksi koulunkäynnissä tai itsenäiseen elämään siirtymisessä. Tukihenkilö voi esimerkiksi kannustaa harrastuksiin, tukea koulunkäyntiä, olla leffaseurana, viedä luontoretelle tai jääkiekko-otteluun tai muuta vastaavaa. Tukihenkilö toimii asiakkaan osallisuutta tukevassa toiminnassa henkisenä ja fyysisenä tukena. Tarvittaessa tukihenkilö kulkee osallisuutta tukevaan toimintaan liittyvät matkat asiakkaan kanssa, on mukana tukemassa ja huolehtii asiakkaan turvallisuudesta toiminnan aikana. Pääasiallisesti vanhemmat vastaavat lapsen kuljettamisesta.

Toimintaa ei järjestetä asumispalveluiden piirissä oleville asiakkaille.

Tukipalveluna myönnettävää tukihenkilöä ei myönnetä, mikäli asiakas on erityistä tukea tarvitseva ja asiakkaalle on myönnetty sosiaalihuoltolain 28 §:n mukaista ammatillista tukihenkilötoimintaa tai henkilökohtaista apua harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen. Tukihenkilötoimintaa järjestetään enintään 10 tuntia kuukaudessa. Asiakkaan tulee sitoutua toimintaan ja osallistua sisällön suunnitteluun.

Tukihenkilönä voi toimia 16 vuotta täyttänyt henkilö, joka ei ole tuettavan vanhempi tai samassa taloudessa asuva henkilö. Asiakkaan perheen tulee esittää itse sopivaa tukihenkilöä, Kainuun hyvinvointialueella ei ole omia tukihenkilöitä. Tukihenkilön soveltuvuus tehtävään selvitetään haastattelemalla asiakkaan tai hänen edustajansa esittämä tukihenkilö. Lisäksi tukihenkilöltä tarkistetaan rikosrekisteriote. Tukihenkilöpalvelua haetaan joko lapsiperheiden tai vammaisten sosiaalityön palveluyksiköistä. Palvelun tarvetta arvioidaan asiakkaalle tehtävän palvelutarpeenarvioinnin aikana ja sitä tarkastellaan säännöllisesti vähintään puolivuosisittain asiakassuunnitelmien tarkistamisen yhteydessä. Päätökset tehdään korkeintaan puoleksi vuodeksi kerrallaan huomioiden palveluun varatut määrärahat. Ennen palvelun myöntämistä palvelutarpeenarvioinnin aikana kartoitetaan lapsen vanhempien sekä läheisverkoston mahdollisuudet tukea ja osallistaa lasta ja perhettä. Läheisverkostosta saatava tuki on aina ensisijaista tukipalveluna myönnettävään tukihenkilöpalveluun nähden.

Mikäli palvelu myönnetään, laaditaan tukihenkilösopimus. Sopimuksessa määritellään tuen sisältö, voimassaoloaika, korvaukset ja kuukausittainen tukihenkilöpalkkio. Lisäksi sopimukseen kirjataan lapsen omatyöntekijän tiedot, joka seuraa sopimuksen sisällön toteutumista. Tukihenkilöpalkkio on henkilökohtaisen avun tuntipalkan suuruinen (10,09 €/tunti vuonna 2026) ja se on veronalaista tuloa. Korvaus maksetaan toteutuneen tunti-ajan perusteella. Asiakas vastaa osallisuutta tukevan toiminnan osalta tukihenkilön kuluista ja matkakorvauksista. Tukihenkilö ei ole työsuhteessa Kainuun hyvinvointialueeseen tai asiakkaaseen.